

Rozvoj hudebnosti dětí předškolního věku s využitím hry na zobcovou sopránovou flétnu

Veronika Kršáková

Bakalářská práce
2024

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Veronika Kršáková
Osobní číslo: H210036
Studijní program: B0112P300001 Učitelství pro mateřské školy
Forma studia: Kombinovaná
Téma práce: Rozvoj hudebnosti dětí předškolního věku s využitím hry na zobcovou sopránovou flétnu

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury zaměřené na hudební schopnosti dětí předškolního věku.

Vymezení teoretických východisek zaměřených na instrumentální činnosti v předškolním vzdělávání.

Vytvoření sady lekcí hry na zobcovou sopránovou flétnu pro děti předškolního věku.

Realizace a ověření vybraných lekcí v prostředí mateřské školy.

Evaluace sady lekcí, zpracování závěrů a doporučení pro praxi mateřských škol.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- Derevjaniková, A., & Dzurilla, M. (2014). *Hudobná výchova v preprimárnej edukácii*. Metodicko-pedagogické centrum.
- Jenčková, E. (2007). *Hudba v súčasnej škole, výberová rada. Zborník flétna*. Tandem.
- Kvapil, J., & Kvapilová, E. (2010). *Flautoškola 1*. Editio Bärenreiter.
- Lišková, M. (2006). *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání*. Raabe.
- Moeck. (2022). *The Little Moeck, Practical and Worthwhile Tips for Recorder Players*. Moeck Musikinstrumente + Verlag GmbH.
- Sedlák, F., & Váňová, H. (2013). *Hudební psychologie pro učitele*. Karolinum.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Libuše Jelénková, Ph.D.**
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **11. ledna 2024**
Termín odevzdání bakalářské práce: **26. dubna 2024**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. PhDr. Mgr. Marcela Janíková, Ph.D.
ředitelka ústavu

Ve Zlíně dne 11. ledna 2024

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně 1.4.2024

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě

pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Předkládaná bakalářská práce aplikačního charakteru se zabývá využitím zobcové sopránové flétny pro rozvoj hudebnosti dětí předškolního věku. Cílem práce je vytvořit pro tuto věkovou kategorii sadu lekcí hry na zobcovou sopránovou flétnu. Teoretická část bakalářské práce předkládá poznatky o nejdůležitějších hudebních pojmech a hře na zobcovou sopránovou flétnu v předškolním vzdělávání a konkretizuje způsob jejího využití přímo v prostředí mateřské školy. Praktická část představuje didakticky zpracovanou sadu hudebních lekcí, které vedou k rozvoji hudebnosti dětí předškolního věku prostřednictvím hry na zobcovou sopránovou flétnu. Podrobně je uveden průběh několika vybraných lekcí, které byly realizovány, ověřeny a evaluovány ve vybrané mateřské škole. Na základě evaluace jsou v závěru práce navržena doporučení pro praxi mateřských škol.

Klíčová slova: hudebnost, hudební schopnosti, hudební dovednosti, hudební činnosti, instrumentální činnosti, hra na flétnu, předškolní vzdělávání.

ABSTRACT

The present bachelor thesis of an applied nature deals with the use of the recorder soprano flute for the development of musicality in preschool children. The aim of the thesis is to create a set of lessons on the recorder soprano flute for this age group. The theoretical part of the bachelor's thesis presents knowledge about the most important musical concepts and playing the recorder soprano flute in preschool education and specifies the way of its use directly in the kindergarten environment. The practical part presents a didactically developed set of music lessons that lead to the development of musicality of preschool children through playing the recorder soprano flute. The course of several selected lessons that have been implemented, tested and evaluated in a selected kindergarten is presented in detail. Based on the evaluation, recommendations for kindergarten practice are proposed at the end of the paper.

Keywords: musicality, musical ability, musical skills, musical activities, instrumental activities, flute playing, preschool education.

Motto

„Myslím, že v každém dítěti je zakleta hudba. Jen ji vysvobodit. A záleží na klíči, kterým ji odemykáme. Ta drobná flétnička se ukázala jako vhodný klíč. Nabídnout dětem vhodný klíč, aby vysvobodily ze sebe hudbu, je velký čin. Tím větší, čím skromněji se tváří. A třeba se tento klíč podobá jen dřevěnému sloupku, do kterého je vtipně navrtáno několik děr.“

Eduard Petiška

Poděkování

Velmi děkuji Mgr. Libuši Jelénkové, Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce, laskavá doporučení a přínosné rady, za její vstřícnost, pečlivý a optimistický přístup.

Rovněž děkuji celé mé rodině za láskyplnou podporu, empatii a trpělivost po celou dobu studia a zejména mé dceři za vytvoření půvabných ilustrací na několik desítek pracovních listů, jež jsou nedílnou součástí předkládané sady lekcí.

Prohlášení

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA HRY NA ZOBCOVOU SOPRÁNOVOU FLÉTNU V MATEŘSKÉ ŠKOLE	12
1.1 HUDEBNOST	12
1.1.1 Hudební vlohy	12
1.1.2 Hudební schopnosti a dovednosti.....	13
1.1.3 Hudebnost dítěte předškolního věku.....	14
1.2 HUDEBNÍ ČINNOSTI.....	15
1.2.1 Instrumentální činnosti jako stěžejní kategorie	17
1.3 ZOBCOVÁ FLÉTNÁ	19
1.3.1 Vývoj hudebního nástroje	20
1.3.2 Dělení zobcových fléten.....	21
2 HUDEBNÍ ČINNOSTI V RÁMCOVÉM VZDĚLÁVACÍM PROGRAMU PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	24
2.1 HRA NA ZOBCOVOU SOPRÁNOVOU FLÉTNU VE VZDĚLÁVACÍM OBSAHU.....	25
2.1.1 Dítě a jeho tělo	25
2.1.2 Dítě a jeho psychika	25
2.1.3 Dítě a ten druhý	26
2.1.4 Dítě a společnost	26
2.1.5 Dítě a svět.....	27
3 HRA NA ZOBCOVOU SOPRÁNOVOU FLÉTNU V MATEŘSKÉ ŠKOLE	28
3.1 ROZVOJ HUDEBNOSTI DĚTÍ PROSTŘEDNICTVÍM HRY NA ZOBCOVOU SOPRÁNOVOU FLÉTNU	28
3.2 ORGANIZACE VÝUKY HRY NA ZOBCOVOU SOPRÁNOVOU FLÉTNU V MATEŘSKÉ ŠKOLE.....	29
3.3 TECHNIKA HRY NA ZOBCOVOU SOPRÁNOVOU FLÉTNU.....	30
3.3.1 Postoj při hře na zobcovou flétu a její držení.....	30
3.3.2 Dýchání při hře na zobcovou flétu	32
3.3.3 Nasazení a ukončení tónu, artikulace	32
3.3.4 Péče o zobcovou flétu	33
3.4 VYBRANÉ ELEMENTÁRNÍ PRVKY HUDEBNÍ NAUKY	33
3.5 METODICKÉ MATERIÁLY PRO HRU NA ZOBCOVOU SOPRÁNOVOU FLÉTNU V MATEŘSKÉ ŠKOLE.....	34
II PRAKTICKÁ ČÁST	39
4 SADA LEKČÍ HRY NA ZOBCOVOU SOPRÁNOVOU FLÉTNU PRO DĚTI PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	40
4.1 CHARAKTERISTIKA SADY LEKČÍ	40

4.2	STRUKTURA A OBSAH JEDNOTLIVÝCH LEKCÍ	41
5	REALIZACE LEKCÍ HRY NA ZOBCOVOU SOUPRÁNOVOU FLÉTNU V PROSTŘEDÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY	44
5.1	CÍLE APLIKAČNÍ ČÁSTI PRÁCE.....	44
5.2	SUBJEKT REALIZACE.....	44
5.3	ČASOVÝ HARMONOGRAM REALIZACE	45
5.4	REALIZACE VYBRANÝCH LEKCÍ.....	45
5.4.1	1. lekce	48
5.4.2	2. lekce	52
5.4.3	3. lekce	55
5.4.4	4. lekce	58
5.4.5	5. lekce	62
5.4.6	6. lekce	65
5.4.7	7. lekce	68
6	EVALUACE.....	71
6.1	VLASTNÍ REFLEXE JEDNOTLIVÝCH LEKCÍ	71
6.2	HODNOCENÍ JEDNOTLIVÝCH LEKCÍ PŘÍTOMNOU UČITELKOU	76
6.3	POROVNÁNÍ VLASTNÍ REFLEXE A HODNOCENÍ UČITELKOU	80
6.4	ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ PRO PRAXI MATEŘSKÝCH ŠKOL	82
	ZÁVĚR	85
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	87
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	90
	SEZNAM OBRÁZKŮ	91
	SEZNAM TABULEK.....	92
	SEZNAM PŘÍLOH.....	93

ÚVOD

Hudba je zcela přirozenou a neodmyslitelnou součástí našeho života. Nejenom zpěv, ale často i domácí „muzicírování“ provázelo v dřívějších dobách většinu dětí hned od narození a rozvíjelo jejich hudebnost od nejútlejšího věku. Také já s láskou vzpomínám na svou babičku, která mne už jako batole učila desítky lidových písní a zpívala se mnou každický den. A byla to právě ona, kdo mne v prvních letech věrně doprovázel do hodin flétny. Tehdejší lidovou školu umění jsem navštěvovala v čase základní školy osm let. Čtyři roky jsem se učila hře na zobcovou flétnu sopránovou a další čtyři roky jsem pokračovala na flétnu altovou.

Dnešní doba však bohužel přináší převahu receptivních hudebních aktivit a pěvecké a instrumentální činnosti se ze života rodin vytrácejí. Mateřská škola je často prvním místem, kde se dítě těmto oblastem aktivně věnuje. Většina mateřských škol doplňuje zpěv dětí hrou na dětské hudební nástroje a řada z nich začleňuje do svého programu také výuku hry na zobcovou flétnu, jejíž úroveň je velmi rozdílná.

Jako předškolní pedagog se věnuji výuce hry na flétnu již čtrnáctým rokem a došla jsem k poznání, že je potřeba se opírat o kvalitní dovednosti správné techniky hry na tento nástroj a od počátku je hravou formou budovat. Přílišný spěch ve snaze co nejdříve zvládnout první píseň, může být příčinou vzniku mnoha zlovyků, jejichž pozdější odstraňování v základní umělecké škole je obtížné a demotivující.

Bakalářskou prací na téma *Rozvoj hudebnosti dětí předškolního věku s využitím hry na zobcovou sopránovou flétnu* bych chtěla přispět ke zkvalitnění flétnové výuky v mateřských školách. V této souvislosti je cílem bakalářské práce s oporou o teoretická východiska zaměřená na instrumentální činnosti v předškolním vzdělávání vytvořit didakticky zpracovanou sadu lekcí hry na zobcovou sopránovou flétnu pro děti předškolního věku.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA HRY NA ZOBCOVOU SOPRÁNOVOU FLÉTNU V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Úvodní kapitola vymezuje pojem hudebnost ve vztahu k hudebním vlohám, schopnostem a dovednostem. Dále se věnuje hudebním činnostem, zejména instrumentálním. Ve třetí podkapitole pak představuje zobcovou flétnu jako hudební nástroj a její historii a zabývá se rozdělením zobcových fléten.

1.1 Hudebnost

Definovat pojem hudebnost není snadný úkol. Velká roztržitost názorů na vymezení tohoto pojmu pramení nejen z různých psychologických koncepcí, ale také z přisuzování různé míry vlivu dědičnosti a možnosti hudebnost vychovat. Často nacházíme rovnítko mezi termínem hudebnost a pojmy muzikálnost, hudební nadání, talent, schopnosti nebo zájem o hudbu. Autoři Sedlák a Váňová (2013) vychází z pojetí hudebnosti jako psychologické kategorie, které se pojí s osobností jedince a jeho hudebním vývojem. Definují hudebnost jako **strukturu osobnosti integrující hudební schopnosti a umožňující jedinci realizovat hudební činnosti, porozumět hudbě a vytvořit si k ní pozitivní vztah**. Většina hudebních psychologů považuje hudebnost za **syntézu dílčích hudebních schopností**, ale v jejich výčtu a pojetí důležitosti se různí. V otázce míry vlivu dědičnosti a vnějších činitelů na úroveň hudebnosti se názory odborníků pohybují na škále od jednostranné biologické determinace hudebnosti a opomíjení vlivů sociálních až po odmítavý postoj k existenci „nehudebních“ dětí a zdůrazňování učení a motivace jako rozhodujících činitelů míry hudebnosti. Mezi významnými představiteli současné psychologie hudby je řada těch, kteří se opírají o jednotu mezi biologickými i sociálními determinanty hudebnosti. (Sedlák & Váňová, 2013) Derevjaníková a Dzurilla (2014) tyto vlivy konkretizují následovně: Za vnější vlivy společensko-psychologického charakteru považují působení rodiny, školního prostředí, mediálního prostředí a kulturních institucí. Jako vnitřní vlivy uvádějí vrozené dispozice, tzv. vlohy. (Derevjaníková & Dzurilla, 2014)

1.1.1 Hudební vlohy

Jak uvádí Sedlák a Váňová (2013), hudební vlohy jsou vrozenou, biologickou kategorií, můžeme se také setkat s výrazy jako jsou biologická výbava, vrozená potencialita nebo biologické dispozice. Podle Čápa a Mareše (2007) je vlohá „biologický, vrozený předpoklad pro rozvinutí schopností“ (s. 152). Hartl a Hartlová (2015) výraz vlohy definují jako

„vrozené skupiny dispozic či schopností umožňující dosáhnout mimořádných a specifických znalostí či dovedností“ (s. 673).

Hudební vlohy bývají často laicky označovány jako hudební nadání. Nápadně se projevují již v raném dětství zvýšeným zájmem dítěte o hudbu a touhou dítěte hudebně se realizovat. (Sedlák & Váňová, 2013) Jak uvádí Derevjaníková a Dzurilla (2014), vlohy se aktivují promyšlenými, přiměřenými a kvalitními hudebními činnostmi. Sedlák a Váňová (2013) dodávají, že v nedostatečně podnětném prostředí se do podoby hudebních schopností nerozvinou a zůstanou pouhými prázdnými možnostmi.

Rozvíjením vrozených **vloh** se formují **schopnosti**. Soubor dobře rozvinutých schopností je **nadání**. Nadprůměrně rozvinuté schopnosti či nadání tvoří **talent**, případně genialitu. Zda se z hudebních vloh stanou hudební schopnosti záleží na řadě vnitřních a vnějších faktorů. Dle zastánců environmentalistického pojetí je formování osobnosti převážně až výhradně záležitostí vlivu prostředí. Představitelé nativistického pojetí naopak vliv společnosti umenšují a kladou důraz na vrozené dispozice. (Čáp & Mareš, 2007)

Interakcionistické pojetí je teoretickým východiskem, k němuž se přiklánějí současní psychologové. Zastávají názor, že hudební schopnosti jsou integrací vrozeného a získaného, biologických dispozic a podnětného prostředí.

Hudební vlohy ovlivňují vztah k hudbě, citlivost k hudbě, hudební a sluchové vnímání. Můžeme je rozpoznat při realizaci hudebního vzdělávání: Čím větší intenzitu vyžaduje hudební působení, tím jsou hudební vlohy slabší a méně kvalitní. Naopak u více hudebně disponovaného jedince se setkáme s kvalitnějším hudebním výkonem mnohem dříve a při méně intenzivním hudebním působení. Dle Sedláka a Váňové (2013) má však alespoň minimální hudební vlohy každé tělesně a duševně zdravé dítě.

1.1.2 Hudební schopnosti a dovednosti

Základ hudebního projevu i diagnostiky hudebnosti tvoří funkčně propojená triáda činnost – schopnost – dovednost.

Hudební schopnosti nelze postihnout přímo, ale pouze skrze činnost, z níž vychází a ve které se projevují. (Derevjaníková & Dzurilla, 2014)

Čáp a Mareš (2007) definují **schopnosti** jako „vlastnosti, které umožňují člověku naučit se určitým činnostem a dobře je vykonávat“ (s. 152).

Sedlák a Váňová (2013) hovoří o schopnostech obecných (potřebných při výkonu téměř všech činností) a specifických (uplatňovaných ve specifických činnostech), mezi něž řadíme mimo jiné schopnosti hudební. Hudební schopnosti klasifikují následovně:

- hudební sluch (schopnosti sluchově percepční a sluchové motorické);
- hudební citění neboli smysly pro hudebně výrazové prostředky (zejména rytmické, tonální a harmonické citění);
- hudebně intelektové schopnosti (hudební paměť, hudební představivost a hudební myšlení);
- hudebně tvořivé schopnosti (fantazie, fluence, flexibilita, senzitivita, originalita, elaborace, integrace apod.). (Sedlák a Váňová, 2013, s. 68)

Dovednost popisují Hartl a Hartlová (2015) jako učením získanou dispozici ke správnému, rychlému a hospodárnému vykonávání určité činnosti vhodnou metodou.

Hudební dovednosti dovolují vykonávat okamžité a souvislé pohyby anebo myšlenkové úkony potřebné pro hudební činnosti, předvídat posloupnost motorických úkonů, koncentrovat a značně rozšířit pozornost. (Sedlák & Váňová, 2013)

Autoři Derevjaníková a Dzurilla (2014) rozlišují sluchové, rytmické, pěvecké, percepční, nástrojové, hudebně pohybové a hudebně tvořivé dovednosti. Výčet Sedláka a Váňové (2013) obsahuje navíc ještě dovednosti intonační a poslechové.

Dovednost je v podstatě hudební schopnost projevená navenek v hudební činnosti. Schopnost je spíše obecnějšího charakteru, uplatňuje se v širším rozsahu a umožňuje obvykle osvojení nebo realizaci několika dovedností. Ty jsou naopak konkrétnější a pojí se k úzce vymezenému úkonu. Hudební schopnosti umožňují jedinci osvojit si hudební dovednosti a obráceně. (Sedlák & Váňová, 2013)

1.1.3 Hudebnost dítěte předškolního věku

Podle odborníků je předškolní věk zásadní období pro hudební vývoj dítěte. Hudebnímu rozvoji dítěte napomáhají různé hudební činnosti organizované v mateřské škole. V předškolním věku se velmi zdokonaluje paměť dětí, jejich řeč, koordinace tělesných pohybů, zlepšuje se a rozvíjí úroveň řady schopností a dovedností, včetně hudebních. Dítě dokáže rozeznávat sílu, délku a výšku tónů. (Sedlák & Váňová, 2013) Také pozná směr přicházejícího zvuku nebo tónu, reprodukuje metrum nebo rytmus písně a zvládne hru na Orffovy hudební nástroje (Derevjaníková & Dzurilla, 2014). Děti velmi rády zpívají, říkadla a lidové písně doprovází hrou na tělo a rytmizováním, oblíbené jsou také první jednoduché tance a hudební hry (Kodejška, 2002). Předškolní děti jsou schopné zapamatovat si velké množství písní, vybavit si melodii, kterou slyšely pouze párkrát a začínají v hudbě rozeznávat základní emoce (Sedlák & Váňová, 2013). Své schopnosti a vlastnosti děti zdravě

a hlavně s radostí rozvíjí, děje-li se tak prostřednictvím hry, která je v předškolním období jejich nejzákladnější potřebou (Šimanovský & Tichá, 2016).

Pedagogické pojetí hudebnosti je východiskem pro zapojení všech dětí s různou úrovní hudebních schopností a dovedností do hudebních aktivit prostřednictvím hudebních činností. Z tohoto úhlu pohledu je hudebnost chápána jako **soubor všech hudebních předpokladů, prostřednictvím nichž komunikuje dítě s hudbou**. Při rozvíjení hudebnosti dětí by měl pedagog brát v úvahu propojení hudebních předpokladů, motivace dítěte k hudbě a formativních vlivů jeho sociokulturního okolí. Přestože jsou v zastoupení těchto složek hudebnosti mezi dětmi značné rozdíly, přístup učitele by měl reflektovat fakt, že hudební předpoklady lze rozvíjet a zmíněné rozdíly vhodnou motivací a efektivním přístupem vyrovnávat. (Sedlák & Váňová, 2013)

1.2 Hudební činnosti

K rozvoji výše zmíněných hudebních schopností a dovedností dětí slouží pedagogům soubor hudebních činností, jimž je věnována tato podkapitola, která se ve vztahu k tématu práce následně podrobněji zaměřuje na činnosti instrumentální.

Hudební činnosti formují dětskou hudebnost, která se optimálně rozvíjí v rámci triády *emocionální zážitky – hudební činnosti – hudební poznatky*. Toto pořadí odráží preference důležitosti v pedagogickém působení současného hudebního vzdělávání založeného na aktivním dětském hudebním projevu. Vztah dětí k hudbě a rozvoj jejich hudebních i osobnostních předpokladů je zprostředkován hudebními aktivitami, kterými jsou:

- **Zpěv** (nebo též vokální aktivity) považujeme v mateřské škole (dále jen MŠ) za doménu hudebních činností. Je přirozeným lidským projevem a jeho prostřednictvím dochází k celkovému rozvoji muzikálnosti dětí. Zpěv matky není pro dítě v nejranějším věku pouze hudebním projevem, ale dodáváním pocitu jistoty a sounáležitosti ovlivňuje jeho psychický vývoj. Nadto zpěv vede k lepšímu okysličení organismu prohloubením dýchání, pozitivně ovlivňuje kvalitu řeči, zklidňuje a pomáhá zlepšit soustředění. Dalšími přednostmi vokálních činností jsou podpora sebevědomí dětí, opora při zdolávání komunikačních bariér a rozvoj spolupráce v rámci dětského kolektivu. Cvičením paměti, pozornosti, rozvojem představivosti a tvořivosti ovlivňuje zpěv také rozumový vývoj dětí. Současný trend přijímání hudby jako zvukové kulisy vede k

citovému ochuzování dětí. O to důležitější je učinit zpěv součástí každodenního života v MŠ.

- **Poslech hudby** je nedílnou součástí života dětí, dotýká se především jejich emocí. Vyvolává u dětí chvilkové soustředění nebo aktivní spoluúčast prostřednictvím pobrukování melodie nebo pohybu. Aby hudba netvořila pouze zvukovou kulisu, kterou slychají z médií kolem sebe a v obchodních centrech nebo dokonce jen hudební smog, je cílem MŠ naučit děti vnímat hudbu pro její krásu a jedinečnost. K porozumění hudbě vedeme děti zařazováním děl populární nebo vážné hudby živé (v podání učitelky nebo koncertním) i reprodukované (od písní a jednoduchých skladeb pro jeden nástroj až po hudbu hranou různými seskupeními).
- **Hra na hudební nástroje** je pro tuto práci stěžejní. Proto se touto kategorií hudebních aktivit zabývá následující samostatná podkapitola, která se instrumentálním činnostem věnuje podrobně.
- **Hudebně-pohybové aktivity** přispívají ke kultivaci pohybového projevu a rytmicko-metrického citění dětí. V MŠ rozvíjíme jejich elementární pohybové dovednosti a snažíme se zachovat radost z pohybu a spontaneitu dětského projevu. Pohyb při hudbě rovněž umocňuje estetický zážitek dětí a má nesporný pozitivní vliv na jejich psychiku. V rámci hudebně-pohybových činností se věnujeme vytváření návyku správného držení těla. Využíváme a zařazujeme nejrůznější lokomoční pohyby, pohybové a lidové taneční hry, hru na tělo, pohyb s hudebně-vyjadřovacími prostředky, s poslechem, ztvárnění písní pohybem a improvizaci (Jenčková, 2010; Lišková, 2006)

Jenčková (2010) shodně s Liškovou (2006) zdůrazňuje, že při realizaci hudebních činností je důležité zohlednit individuální rozdíly v úrovni hudebních dispozic dětí a uplatňovat diferencovaný přístup, postupně zvyšovat náročnost hudebních situací a děti vhodně motivovat. Jak doplňuje Lišková (2006), aby byla práce pro děti přínosem, je zároveň nezbytné vést hudební aktivity na základě tzv. metodických řad, tedy posloupností, které jsou dané. Obě autorky se shodují v názoru, že optimální kombinace hudebních činností významně rozvíjí i mnohé jiné oblasti (komunikaci, tvořivost, logické myšlení, paměť) a zejména dětskou emocionalitu, ať už v podobě zážitku, relaxace či uspokojení ze společného hudebního projevu (Jenčková, 2010; Lišková, 2006).

1.2.1 Instrumentální činnosti jako stěžejní kategorie

V MŠ se zabýváme nejjednoduššími prvky muzicírování, které po určité době zvládnou všechny děti. Jak uvádí Lišková (2006), hraní na dětské hudební nástroje není hrou na nástroj v pravém slova smyslu, ale zprostředkovává hudební i mnohostranný rozvoj dětí, jmenovitě:

- Rozvíjí hudební vnímání, sluchové schopnosti (rozlišení zvuků a tónů, rozpoznání vlastností tónů) a rytmické cítění dětí.
- Zdokonaluje koordinaci pohybů a jemnou motoriku dětí.
- Podporuje rozvoj dětské fantazie a tvořivosti.
- Rozvíjí estetické vnímání a umožňuje dětem neverbálně vyjádřit své emoce.
- Podporuje souhru a spolupráci a rozvíjí sociální cítění.
- Zprostředkovává některé poznatky o hudbě.
- Motivuje ke hře na hudební nástroj.

O některých dalších stránkách osobnosti předškolního dítěte, které je možno využíváním instrumentálních činností rozvíjet, se zmiňují výzkumné studie. Například výzkumná práce *The Impact of Music Instruction on Attention in Kindergarten Children* (Hallbert, Martin & McClure, 2017) zjistila prostřednictvím experimentu, že instrumentální činnosti zvyšují pozornost dětí předškolního věku. Výzkumná práce Yilmaz Bolat (2017) *Okul öncesi öğretmenlerinin müzik etkinlikleri konusundaki görüşlerinin belirlenmesi*, se sice věnovala kompetentnosti učitelů pro hudební činnosti a dostupnosti nástrojů v mateřských školách, ale došla také k zajímavému poznatku, že hudební nástroje dětem umožňují vnímat zvuk prostřednictvím haptiky, tedy dotekem. Potvrdila rovněž jejich význam pro celkový rozvoj osobnosti dítěte. Pozitivní vliv instrumentálních činností na rozvoj dítěte předškolního věku doložila také dotazníkovým šetřením ve své diplomové práci *Využívání instrumentálních činností učiteli mateřských škol* Ilona Zelenková. Zjistila, že učitelé MŠ shledávají největší přínos v rozvoji rytmického cítění, sluchového vnímání a hudebnosti, ale i radosti dítěte ze hry na nástroje a vytváření pozitivního vztahu k hudbě samotné.

Základem pro realizaci instrumentálních činností jsou **nástroje Orffova instrumentáře**. Díky hudebnímu skladateli a pedagogovi Carlu Orffovi se hra na lehkoovladatelné nástroje stala ve 20. století součástí vzdělávání. Orffův Schulwerk cílí na propojení mluveného projevu, zpěvu, poslechových, instrumentálních a hudebně-pohybových činností navzájem. Orffův instrumentář obsahuje:

- Rytmické nástroje (hůlky, bubínek, rourový bubínek, temple-block, tamburínu, drhlo, triangel, činel, prstové činelky, zvonek, rolničky)

Hru na rytmické nástroje preferujeme v MŠ z důvodu jednoduché manipulace.

- Melodické nástroje (zvonkohry, metalofony a xylofony).

Hru na melodické nástroje využíváme v MŠ spíše ojediněle. (Lišková, 2006)

Sada Orffových nástrojů může být velmi početná a lze zakoupit její různé varianty. Jako příklad poslouží obrázek číslo 1.

Variantou Orffova instrumentáře jsou **dřevěné rytmické nástroje z dílny manželů Jenčkových** (viz obr. 2). Jejich nespornou výhodou je příjemně znělý a zároveň dynamicky mnohem slabší zvuk, který umožňuje zapojit větší počet hrajících dětí. Na kurzech a v publikacích pedagožky prof. PhDr. Evy Jenčkové, CSc. se objevují originální nástroje jako ozvučná minidřívka, dřevěná rytmická vejce, zátky a vařečky, drhlo, ale i rytmický traktor Logoped, dřevěná kukačka, píšťalka nebo řehtačka. Zároveň s oblibou využívá k dětskému muzicírování různé ozvučené předměty denní potřeby jako např. kbelíky, sáčky, plechové krabičky s gumičkou, PET lahve, hřebeny nebo rozmanitá chřestidla. (Jenčková, 2010)

Obrázek 1 Orffův instrumentář

(zdroj: www.muzikantik.cz, n.d.)

Obrázek 2 Jenčkovy rytmické nástroje

(zdroj: www.jenckova.cz, 2021)

V současné době se objevuje také mnoho zcela **nových nástrojů** nebo nástrojů inspirovaných nástroji etnickými. Příkladem je oblíbená sada laděných plastových trubic boomwhackers. Výborné výsledky má také **vyrábění vlastních hudebních nástrojů** dětmi

dle jejich fantazie nebo například vytváření pozoruhodných zvuků pomocí prstů na rezonujících předmětech ve třídě. (Coufalová et al., 2013)

Některé předškolní děti začínají hrát na skutečné hudební nástroje. V MŠ se setkáváme se skupinovou výukou **hry na flétnu**, o níž dále podrobně pojednává třetí kapitola práce.

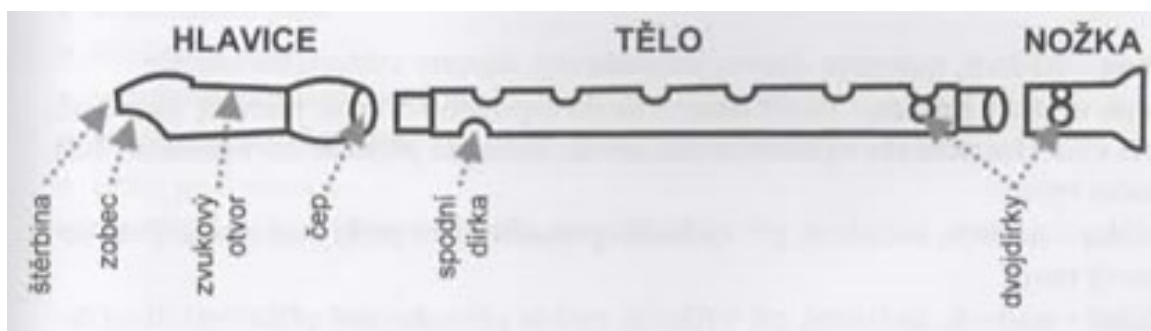
Jak postupovat při seznamování dětí s jednoduchými nástroji? První vizuální a auditivní kontakt zprostředkovává dětem před samotnou manipulací učitelka svou hrou. Přípravnou fází k elementární hře dětí na nástroje je rytmická hra na tělo v souladu s rytmickou pulzací v rytmu deklamovaných slov, krátkých říkadél a popěveků. Následuje upevňování smyslu pro pravidelnou metrickou pulzací, který opět podpoříme hrou na tělo ale i doprovázením deklamace či zpěvu chůzí. Nejobtížnější je hra na těžkou dobu taktovou. Postupujeme od opakování jednotaktových rytmických figur k ostinátní souhře, kdy se nástroje postupně přidávají. Hudební schopnosti i hru na rytmické nástroje efektivně rozvíjíme formou hudebních her. Při všech aktivitách je však nejdůležitější nechat děti zažít radost ze hry na nástroj a společného muzicírování. (Jenčková, 2014)

1.3 Zobcová flétna

Zobcová flétna, kterou představuje tato podkapitola, patří mezi dřevěné dechové hudební nástroje. Bývá vyrobena ze dřeva nebo z plastu. Pojmenování zobcová flétna (dále jen ZF) souvisí s tvarem její hlavice, který je podobný píšťalám varhan. Název podélná, jímž také bývá označována, souvisí s držením nástroje odlišně od flétny příčné. (Modr, 2002)

- Části zobcové flétny

Hudební nástroj je sestaven ze tří částí: hlavice, těla a nožky (viz obr. 3). Hlavice je vrchní část flétny. Na jejím počátku je zobec, který přikládáme ke rtům. Úzká štěrbin v zobci, do níž foukáme, se nazývá vzdušnice. Na vrchní straně hlavice je příčný výřez, zvukový otvor neboli lábium. Do čepu na spodní straně se zasunuje druhá, delší část nástroje nazývaná tělo, latinsky korpus. Je to dutá trubice s řadou šesti otvorů na vrchní straně (nejspodnější je dvojdírká) a jedním otvorem zespodu proti horní dírce pro levý palec. Tělo je na obou stranách zakončeno čepy. Na spodním čepu korpusu je nasazena nejmenší část flétny, nožka, na které se nachází poslední hmatový otvor, dvojdírká. Natočení nožky umožňuje individuální nastavení posledního otvoru podle délky malíčku. (Daniel, 2010b; Devátá, 2018; Škořepová, 2014)

Obrázek 3 Části flétny

(zdroj: Škořepová, 2014, s. 11)

- Tvoření tónu

Podle způsobu tvoření tónu řadíme ZF mezi nástroje hrtanové čili retné, u nichž tón vzniká nárazem vzduchového sloupce (rozechvěného hráčovým výdechem) na hranu, nástroje. Ta se u ZF nachází v lábiu, kam je dechový proud usměrňován malým špalíčkem vloženým v hlavici. Pro tvoření tónu jsou také zásadní vlastnosti zvukové trubice. Platí, že čím kratší je vzduchový sloupec, chvějící se uvnitř nástroje, tím vyšší tón vzniká. Délka vzduchového sloupce souvisí se zakrýváním tónových otvorů a velikostí nástroje. (Čížek, 2008) Postupným odkrýváním osmi otvorů, které odpovídají durové stupnici, můžeme zahrát osm tónů. Vyšších tónů dosáhneme silnějším foukáním, tzv. přefukováním základních tónů. Získáme rozsah dvou oktáv. Dalšími kombinacemi odkrytých a zakrytých dírek je možné zahrát půltóny. (Daniel, 2010a)

1.3.1 Vývoj hudebního nástroje

První hudební nástroje flétnového typu se objevují v pravěku. Již v této době existovaly dva typy fléten – podélné a příčné. Materiálem pro výrobu prvních píšťalek se staly kosti, bambusové větve či rákosí. Z původních jednotónových nástrojů se v průběhu času vyvinuly vyřezáváním otvorů nástroje vícetónové.

Z archeologických výzkumů je zřejmé používání fléten ve starém Egyptě, antickém Řecku a Římě. Z nástroje syrinx, složeného z řady různě dlouhých rákosových píšťal, se vyvinula dnešní Panova flétna. Nejdokonalejší píšťalou vrcholného starověku byl řecký aulos používaný při různých obřadech, nejčastěji složený ze dvou trubic odlišné délky. Do Evropy se flétna ve formě jednoduché dřevěné trubice s šesti otvory dostala pravděpodobně z Asie. (Modr, 2002).

Flétna se zobcem se začala používat v 11.století. V období renesance a baroka patřily v Evropě flétny k nejoblíbenějším hudebním nástrojům a řada autorů pro ně psala své skladby. (Jenčková, 2007) Renesanční flétny ve 14. až 16. století byly především dřevěné, vyráběné pouze z jednoho kusu. Pro svou válcovitou formu měly zvukové hlubší tóny. Ze 16. století jsou známé čtyři druhy ZF, od sopránové po basovou. V 17. století se již vyrábělo 9 druhů fléten. Barokní nástroj měl již tři části a kónickým vrtáním se rozšířil jeho rozsah na dvě oktávy. S rozvojem průmyslu v období romantismu se objevily nové dechové nástroje a ty stávající procházely velkými změnami. (Modr, 2002) Coufalová et al. (2013) uvádí, že ZF pro svůj neprůrazný zvuk neobstála ve zvětšujícím se orchestru 2. poloviny 18. a především v 19. století. Téměř úplně vymizela a jako výraznější sólový nástroj se prosadila flétna příčná (Modr, 2002).

Autoři Coufalová et.al. (2013) se ve svém díle vyjadřují o ZF jako o jednom z mála nástrojů, který zažil téměř po 150 letech své znovuzrození. „Těžko bychom hledali jiný hudební nástroj, který prošel v době nedávno minulé tak rychlým vývojem,“ shodují se s nimi Jan a Eva Kvapilovi (2010, s. 6) a o druhé polovině 20. století se vyjadřují nadneseně jako o „půlstoletí zobcové flétny“. V 60. letech minulého století navrátili ZF na koncertní pódia novodobí flétnoví virtuosové. Uvádění staré hudby renesančních a barokních autorů spolu se znovuobjevováním starých způsobů hry následně podnítilo tvorbu současných skladatelů spojenou s moderními a netradičními technikami hry na tento nástroj. (Kvapil & Kvapilová, 2010) Zaslouhou hudebního skladatele a pedagoga Carla Orffa se flétna začala využívat také při rozvoji hudebnosti dětí a postupně se hojně rozšířila ve školním prostředí, předškolní věkovou kategorii nevyjímaje (Jenčková, 2007).

1.3.2 Dělení zobcových fléten

ZF se zhotovuje v několika velikostech, které Devátá (2018) nazývá „rodinou zobcových fléten“. Tato rodina je poměrně rozsáhlá, od drobné sopraninové flétny s vysokým „cvrlikáním“ až po obrovskou flétnu subbasovou s hlubokým vzdušným zvukem. Obecně platí, že čím delší a větší je ZF, tím nižší je frekvence tónů, které je na ni možno zahrát a tím níže zní. Rozdílné je ale také ladění těchto fléten. (Moeck, 2022)

Obrázek 4 Rodina zobcových fléten

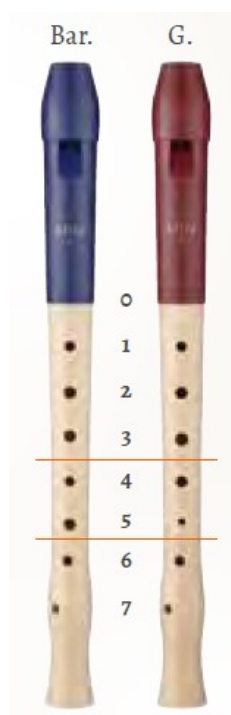
(zdroj: Devátá, 2018, s. 11)

- **Sopraninová** flétna – délka 24 cm, ladění v F-dur (rozsah f2 až c5);
- **Sopránová** flétna – nejrozšířenější, délka 32 cm, ladění v C-dur (rozsah c2 až g4);
- **Altová** flétna – délka 48 cm, ladění v F-dur (rozsah f1 až c4), přesně o oktávu nižší a dvakrát delší než sopraninová, tvoří tón poloviční frekvence oproti sopraninové;
- **Tenorová** flétna – délka 64 cm, ladění v C-dur (rozsah c1 až g3), přesně o oktávu nižší než sopránová a dvakrát delší, tvoří tón poloviční frekvence oproti sopránové;
- **Basová** flétna – délka 96 cm, ladění v F-dur (rozsah f až c3), přesně o oktávu nižší a dvojnásobně delší než altová, tvoří tón poloviční frekvence oproti altové;
- **Velkobasová** flétna – délka 128 cm, ladění v C-dur (rozsah c až g2), přesně o oktávu nižší a dvakrát delší než tenorová, tvoří tón poloviční frekvence oproti tenorové;
- **Subbasová** (kontrabasová) flétna – délka 192 cm, ladění v F-dur (rozsah F až c2), přesně o oktávu nižší a dvojnásobně delší než basová, tvoří tón poloviční frekvence oproti basové flétně.

(Moeck, 2022)

Václav Žilka přidává do rodiny fléten nejmenší flétu **Garklein**, jejíž délka je pouze 16,5 cm, je dvoudílná a je laděna v C-dur (Žilka, 2007). Eva Jenčková naopak zmiňuje největší **subkontra basovou** zobcovou flétu, která dosahuje úctyhodné délky 3 metry, a fouká se do ní pomocí esíčka - 2 metry dlouhé esovité trubice (Jenčková, 2007).

Podle vrtání hmatových otvorů a prstokladu rozeznáváme **dva typy ZF: barokní a německé**. U barokního typu fléten je čtvrtá dírka menší než pátá a u německých je tomu naopak. Dnes se většinou setkáme s nástrojem barokního typu, na němž je hmat pro tón f^1 (hovoříme-li o sopránové flétně) tvořen zakrytím všech otvorů mimo 5. a 7. dírky (viz obrázek 5). Na ZF německého hmatu hrajeme tentýž tón s odkrytými třemi nejspodnějšími dírkami. (Daniel, 2010b; Moeck, 2022)

Obrázek 5 Barokní a německý typ flétny

(zdroj: Moeck, 2022, s. 19)

2 HUDEBNÍ ČINNOSTI V RÁMCOVÉM VZDĚLÁVACÍM PROGRAMU PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Druhá kapitola nahlíží na hudební činnosti optikou Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) a ve vyčleněné podkapitole uvádí do souvislosti výuku hry na ZSF s naplňováním vzdělávacího záměru jednotlivých vzdělávacích oblastí.

Aktuální RVP PV (2021) dává větší prostor hudebním činnostem než dřívější tradiční hudebně-výchovná zaměstnání. Jejich výhodou byla sice pravidelnost a dodržování metodických postupů, ale v tradičním pojetí nebylo příliš prostoru pro kreativitu a aktivity se konaly pouze po dobu zaměstnání 1x týdně. RVP PV směřuje k vzájemné provázanosti jednotlivých hudebních činností a zároveň nabízí jejich propojení s aktivitami mimohudebními. Bonusem tvoření příprav a plánování tematických celků dle tohoto principu je větší kreativita a pestrost. Rizikem se naopak může stát menší přehlednost metodických postupů a při striktním dodržování námětových okruhů také možnost, že k vybranému tématu nenalezneme vhodnou píseň k využití např. při hře na nástroj. (Lišková, 2006)

Ve vzdělávacím obsahu RVP PV, uspořádaném do pěti vzdělávacích oblastí, jsou **hudební činnosti** v největší šíři zastoupeny v oblasti *Dítě a společnost*, kde ve vzdělávací nabídce nalezneme „tvůrčí i receptivní hudební činnosti, setkávání s hudebním uměním mimo MŠ, návštěvy kulturních akcí a účast na nich“ (s. 25-26). Na tuto nabídku navazují očekávané výstupy: „Dítě dokáže vnímat umělecké a kulturní podněty, pozorně naslouchat, sledovat se zájmem hudební představení a hodnotit svoje zážitky; vyjadřovat se prostřednictvím hudebních a hudebně pohybových činností, zvládat základní hudební dovednosti vokální i instrumentální (zazpívat píseň, zacházet s jednoduchými hudebními nástroji, sledovat a rozlišovat rytmus)“ (s. 26-27). Hudební činnosti nalezneme také v biologické oblasti *Dítě a jeho tělo* ve vzdělávací nabídce „hudební a hudebně pohybové hry a činnosti“ (s. 15) konkretizované očekávanými výstupy: „Dítě dokáže sladit pohyb se zpěvem, s rytmem a hudbou, sluchově rozlišovat zvuky a tóny a zacházet s jednoduchými hudebními nástroji“ (s. 16). Ve vzdělávací oblasti *Dítě a jeho psychika*, obsahuje vzdělávací nabídka tři podoblasti „sluchové a rytmické hry, vokální činnosti, zpěv a hry a činnosti zaměřené k poznávání a rozlišování zvuků, hudební a taneční, estetické a tvůrčí hudební aktivity a návštěvy dětských kulturních akcí“ (s. 17,19 a 21). V očekávaných výstupech čteme: „Dítě dokáže reprodukovat písničky a soustředěně poslouchat hudbu; vyjadřovat svou

představivost a fantazii v hudebních tvořivých činnostech; těšit se ze setkávání s uměním a zachycovat a vyjadřovat své prožitky pomocí hudby či hudebně pohybovou improvizací“ (s. 18,20 a 22).

Instrumentální činnosti se v RVP PV nejkonkrétněji objevují ve výstupech oblastí Dítě a společnost i Dítě a jeho tělo jako „zvládnání základních instrumentálních dovedností a zacházení s jednoduchými hudebními nástroji“, ale samozřejmě souvisí s vyjadřováním se prostřednictvím hudebních a hudebně tvořivých činností a hudebními hrami.

2.1 Hra na zobcovou sopránovou flétnu ve vzdělávacím obsahu

V rámci každé z pěti vzdělávacích oblastí RVP PV se mohou děti osobitým způsobem rozvíjet prostřednictvím hry na zobcovou sopránovou flétnu (dále jen ZSF).

2.1.1 Dítě a jeho tělo

V rámci biologické oblasti dítě rozvíjí manipulačními činnostmi se ZSF dovednosti v oblasti jemné motoriky a zdokonaluje ovládnání pohybového aparátu, včetně koordinace ruky a oka. Prostřednictvím dechových cvičení získává návyk správného dýchání a uvědomuje si vlastní tělo. Hudební aktivity se ZSF napomáhají k rozvoji a užívání všech smyslů. Pomocí sluchových činností a her se dítě učí rozlišovat zvuky a tóny. Ke zdokonalování zrakového vnímání dochází při práci s pracovními listy se základy notopisu.

2.1.2 Dítě a jeho psychika

Pro autory Ben-Tovim a Boyda (2007) je hra na hudební nástroj tělesná činnost, k níž je zapotřebí zapojení rozumu i citu. Její benefity, které lze vztáhnout i na ZF, vidí nejen v rozvoji hudebnosti ale také v posilování sebevědomí a v přirozeném získání motivace i sebekázně postupným ovládnutím nástroje. Aktivní provozování hudby má pozitivní vliv na intelektuální rozvoj malých dětí. Na rozdíl od současného verbálního vzdělávání rozvíjí pravou mozkovou hemisféru, čímž napomáhá k lepším školním výkonům dítěte. Získané dovednosti lze uplatnit i v dospělosti, přestože se většina dětí nestane profesionálními hudebníky. (Ben-Tovim & Boyd, 2007)

Jazyk a řeč

Artikulace při hře na flétnu, rytmické hry s lidovými říkadly a vokální činnosti podporují rozvoj produktivních řečových schopností, především správné výslovnosti dítěte. Součástí motivace ke hře na ZSF jsou vyprávěné pohádky. Jejich poslechem a poslechem písní dítě

rozvíjí své receptivní řečové dovednosti. Dítě se také v rámci elementární hudební nauky seznamuje s řadou nových pojmů. Hra na nástroj podle notového zápisu rovněž pomáhá budovat návyk sledování textu očima zleva doprava.

Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

Manipulací s flétnou, záměrným poslechem a vnímáním, zkoumáním a porovnáváním vlastností zvuků (zejména tónů) a melodií dochází k rozvoji, zpřesňování a kultivaci smyslového vnímání, motorické a sluchové paměti i pozornosti dítěte. Experimentováním se zvukovými možnostmi ZSF i dětských hudebních nástrojů je rozvíjena tvořivost dítěte. Hravá forma hudebních aktivit podporuje jeho radost z učení. Zároveň se dítě učí postupovat podle pokynů učitelky.

Sebepojetí, city, vůle

Hra na ZSF i další instrumentální činnosti vyvolávající pohodu a radost, v nichž může být dítě úspěšné (odpovídající jeho schopnostem), umožňují prožívání emocí (radosti ze zvládnutého), rozvoj pozitivních citů dítěte ve vztahu k sobě a uvědomování si vlastních možností i limitů. Soustředění na činnost i její dokončení a přijímání zdůvodněných povinností dítětem (vytrvalost v rámci každodenního několikaminutového domácího procvičování dovedností se ZSF) umožňuje rozvoj a posilování dětské vůle.

2.1.3 Dítě a ten druhý

Interpersonální oblast vzdělávání zahrnuje rozvíjení a kultivaci vztahů dítěte k vrstevníkům i k učitelce prostřednictvím přirozené komunikace při instrumentálních činnostech se ZSF. Dítě se učí chápat, že i přes odlišnosti v míře talentu mají všichni stejnou hodnotu, respektuje druhé děti, dokáže se s nimi dělit o nabízené pomůcky, rozdělit si úkol i spolupracovat. Specifickou formou spolupráce při hře na flétnu je společné „muzicírování“, ať už jako pravidelná společná hra konkrétních písní unisono, či později občasná interpretace jednoduchých kánonů nebo dvojhlasů na ZSF.

2.1.4 Dítě a společnost

Sociálně-kulturní vzdělávací oblast se v rámci lekcí hry na ZSF dotýká mimo společných her a skupinových aktivit zejména přípravy společných vystoupení, jimiž jsou koncerty pro ostatní děti či produkce při besídkách pro rodiče. Aktivita přivádí dítě do hudební oblasti světa kultury a umění a rovněž je přirozeným způsobem je seznamují s lidovými tradicemi

ve formě množství lidových říkadel a lidových písní. Dítě získá elementární dovednosti ve hře na flétnu a prohloubí také své vokální a další instrumentální dovednosti.

2.1.5 Dítě a svět

Přírodní prostředí přibližují dětem nejen texty lidových písní a říkadel, s nimiž se při hře na ZSF seznamují. Vědomí sounáležitosti dětí s přírodou podpoří realizace lekcí hry na flétnu za příznivého počasí v exteriéru, například na školní zahradě. Žádoucí je nejen jejich bezprostřední kontakt s přírodou, ale především provádění dechových cvičení a hra na ZSF na čerstvém vzduchu, jak doporučuje Václav Žilka (2007). S kulturou jiných zemí se děti seznamují prostřednictvím poslechových činností a využíváním hudebních nástrojů z různých zemí nebo inspirovaných etnickými nástroji při rytmizaci lidových říkadel. Uvedené příklady přispívají k naplňování vzdělávacího záměru v environmentální oblasti.

(MŠMT, 2021)

3 HRA NA ZOBCOVOU SOPRÁNOVOU FLÉTNU V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Záměrem třetí kapitoly bakalářské práce je specifikace výuky hry na ZSF v podmínkách mateřské školy. V první podkapitole se zabývá možnostmi, jakými je prostřednictvím flétny rozvíjena hudebnost předškolního dítěte. Následně se ve druhé podkapitole dotýká organizačních záležitostí spojených s výukou hry na tento nástroj v MŠ. Další dvě podkapitoly se věnují základům, o něž je třeba výuku hry na flétnu opřít. Nejprve správné technice hry na nástroj zaměřené na postoj a držení flétny při hraní, dýchání a tvoření tónu a následně elementárním základům hudební nauky. Závěrečná podkapitola se zamýšlí nad obsahem metodických materiálů, které je možno při hře na ZSF v MŠ uplatnit.

3.1 Rozvoj hudebnosti dětí prostřednictvím hry na zobcovou sopránovou flétnu

Vydeme-li z pojetí většiny hudebních psychologů definujícího hudebnost jako **syntézu dílčích hudebních schopností** a jejich klasifikace podle Sedláka a Váňové (2013), pak hrou na ZSF jsou různou měrou rozvíjeny všechny uvedené skupiny hudebních schopností:

- **Hudební sluch** rozvíjí děti prací se zvukem. Zvukovými cvičeními s flétnou se učí poslouchat, vymýšlet a opakovat či napodobovat běžné i nejrůznější zvuky, rozlišovat a tvarovat je podle svých představ. (Kvapil & Kvapilová, 2010)
- **Rytmické hudební cítění** rozvíjí děti reprodukováním metra nebo rytmu písni hrou na tělo nebo Orffovy hudební nástroje, zpřesňováním artikulace do flétny, vytleskáváním a hraním každé písni před jejím nácvikem na jednom tónu i následnou hrou dané melodie na flétnu (Žilka, 2007; Hlavatá, 2011; Sedlmeier, 2013).
- **Hudební cítění tonální a harmonické** rozvíjí děti hledáním zvukových možností ZSF s rozlišováním a formováním zvuků, ale i hraním tónů různé síly a vyjadřováním nálady prostřednictvím hry na flétnu. Svým dechem ovlivňují kvalitu tónu (barvu a intonaci). (Kvapil & Kvapilová, 2010) Každou píseň, kterou se děti učí hrát, nejprve společně zpívají. (Hlavatá, 2011)
- **Z hudebně intelektových schopností** je hrou na flétnu, zapamatováním a vybavováním písni rozvíjena hudební paměť a hudební představivost (Sedlmeier, 2011). Jak uvádí Škořepová (2014) zvládnuté říkadlo nebo píseň dokáže dítě zahrát se zavřenýma očima.

- **Hudebně tvořivé schopnosti** jsou rozvíjeny experimentováním se zvukovými možnostmi flétny a improvizací s jednotlivými tóny. (Devátá, 2018).

Uplatníme-li širší pojetí hudebnosti dle Sedláka a Váňové (2013), kdy dané **hudební schopnosti umožňují jedinci realizovat hudební činnosti, porozumět hudbě a vytvořit si k ní pozitivní vztah**, dítě při práci s flétnou, doplněné o rytmizaci říkadla, hru na elementární nástroje a zpěv písní, získává a rozvíjí nejen dovednosti nástrojové, ale i percepční a sluchové, rytmické, intonační a pěvecké, poslechové, hudebně pohybové a hudebně tvořivé. (Derevjaníková & Dzurilla, 2014; Sedlák & Váňová, 2013) Nadto, jak uvádí Žilka (2007, s.6), kromě zdravotních výhod (zlepšení činnosti dýchacího ústrojí, návyku správného držení těla a rehabilitace řečových vad) děti „získávají i něco navíc: lásku k hudbě, kterou samy provozují, a tak získávají větší sebevědomí. To jim pak pomáhá v překonávání strážní.“

3.2 Organizace výuky hry na zobcovou sopránovou flétnu v mateřské škole

Ať už je důvodem touha dětí či přání rodičů, mnoho dětí začíná hrát na hudební nástroj již v předškolním věku. Pro snadné začátky hry se zobcová flétna řadí mezi nejsnáze zvládnutelné nástroje a mohou na ni začít hrát právě předškolní děti. (Škořepová, 2014) Mnoho mateřských škol výuku hry na ZSF nabízí, většinou formou skupinové doplňkové aktivity (Sedlmeier, 2013). Dle Uríkové (2007), která se zabývala výzkumem způsobu výuky na sopránovou zobcovou flétnu v předškolním věku, MŠ nejčastěji zařazují výuku 1x týdně, délka lekce se pohybuje převážně v rozpětí 30 až 45 minut a učitelky pracují se skupinami 5 až 18 dětí, většinou do 10 dětí. Tyto tři parametry ovlivňují míru individuálního přístupu a množství příležitostí k sólové hře. Sedlmeier (2013) spatřuje výhody skupinové organizační formy v možnosti interakcí, vzájemného napodobování a vzájemné motivace dětí, díky čemuž je hra více baví. Zároveň zdůrazňuje potřebu zařadit metodu individuální práce s dětmi – věnovat čas hraní jednotlivcům. Pro kombinaci obojího považuje za vhodnou velikost skupinky od čtyř do šesti dětí. Sedlmeier (2013) a Uríková (2007) se shodují, že hra na flétnu je v MŠ nejčastěji nabízena pětiletým dětem s určitou úrovní hudebnosti, obratnosti prstů a schopnosti soustředit se. Jak doplňuje Sedlmeier (2013), v případě zařazení dětí s hůře rozvinutou motorikou je cílem spíše podpora psychosomatického vývoje než přímo hra na flétnu.

Většina autorů metodických materiálů pro počátky výuky hry na ZSF se shoduje na třech prvcích nejdůležitějších pro předškolní věkovou kategorii dětí:

1. **Vést lekce aktivní hravou formou**, která v dětech vyvolává radost ze hry na ZSF a probouzí lásku k hudbě jako takové.
2. **Propojit** hru na ZSF s dalšími instrumentálními aktivitami a ostatními hudebními činnostmi pro rozvoj celkové hudebnosti dětí. Pravidelně zařazovat dechová cvičení, která mají mimo jiné nesporný zdravotní efekt.
3. **Nespěchat** čili upřednostnit získání základních dovedností správné techniky hry na hudební nástroj před množstvím „naučených“ tónů nebo písní a upevnit elementární dovednosti dětí častým opakováním.

3.3 Technika hry na zobcovou sopránovou flétnu

Klademe-li si za cíl naučit děti hrát na ZSF, je potřeba se opírat o kvalitní dovednosti správné techniky hry na tento nástroj a od počátku je cíleně a trpělivě hravou formou budovat.

Pro přirozenost a příjemný pocit při hraní je důležité správné držení těla, jímž je zároveň podmíněna ovladatelnost prstů ale i kvalitní dýchání. Ovládnutí dechu je základním předpokladem pro hru na flétnu jako dechový nástroj. Ovlivňuje nejen kvalitu tónu (jeho barvu a intonaci), ale i artikulaci a frázování. (Kvapil & Kvapilová, 2010) Nezralost dětí pro hru na ZSF nebo přílišný spěch ve snaze co nejdříve zvládnout první píseň, mohou zapříčinit vznik mnoha zlovyků, jejichž pozdější odstraňování v základní umělecké škole je obtížné a demotivující. (Sedlmeier, 2013)

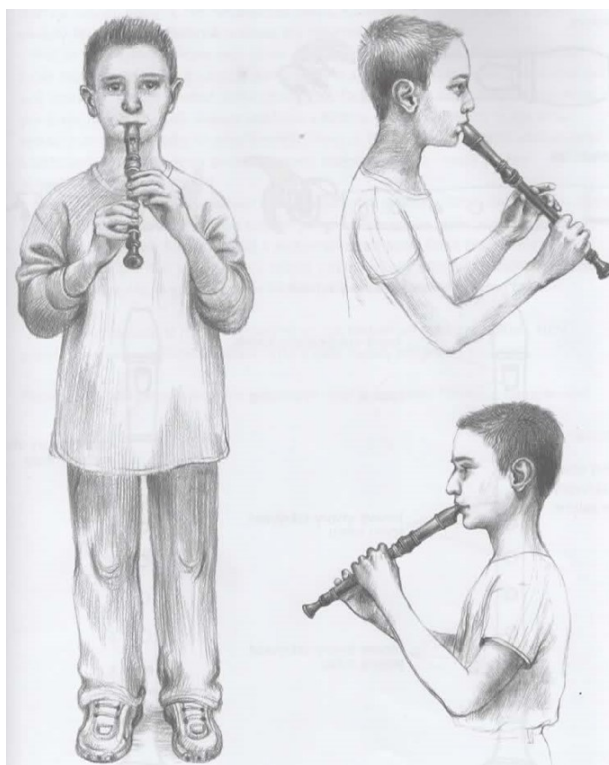
Obsahem prvních tří částí této podkapitoly je popis dovedností správné techniky hry na ZSF. Čtvrtá část doplňuje tuto podkapitolu o informace, jak o flétnu správně pečovat.

3.3.1 Postoj při hře na zobcovou flétnu a její držení

Při hraní stojíme rovně ale uvolněně, mírně rozkročení. Lokty mírně pozvedneme, aby nesvíraly hrudník, nezvedáme ramena a nepředkláníme hlavu (viz obr. 6). (Žilka, 2007) Děti můžeme motivovat představou rovného stromu s pevně zapuštěnými kořeny (Devátá, 2018). Při hraní je také možné se posadit na paty nebo do „tureckého sedu“ (Hlavatá, 2011).

Flétnu opřeme špičkou zobce o spodní ret a ústa dovřeme. Nevkládáme ji hlouběji do úst ani mezi zuby. Levou rukou držíme flétnu nahoře a pravou rukou dole. (Hlavatá, 2011). Hmatové otvory přikrýváme bříšky prstů, nikoliv jejich špičkami. Prsty pokládáme na flétnu

zlehka, „jako když kočka našlapuje na tlapky“. Prsty, které právě nehrají máme asi centimetr nad dírkami. (Devátá, 2018; Žilka, 2007)

Obrázek 6 *Držení flétny a postoj při hraní*

(zdroj: Kvapil & Kvapilová, 2010, s. 8)

Postavení palců proti ostatním prstům připomíná tvar brýlí. Důležité je, aby byla flétna při hře vyvážená. Proto se má pravý palec opírat o ZF zesponu proti místu mezi čtvrtou a pátou dírkou a může špičkou trochu přečnívat, zatímco malíček se opírá o horní okružní na nožce (viz obr. 7). Pro usnadnění je možné polohu palce na nástroji označit dětem např. kouskem náplastí. Nožku natočíme podle délky pravého malíčku. (Kvapil & Kvapilová, 2010)

Obrázek 7 *Poloha pravé ruky na flétně*

(zdroj: Kvapil & Kvapilová, 2010, s. 9)

Nejčastějšími chybami jsou strnulý nebo nahrbený postoj, obrácené držení flétny s pravou rukou nahoře, křečovitý stisk, dírky přikryté špičkami prstů, špatná poloha pravého palce, zavírání nehrajících prstů do dlaně nebo naopak vztyčené napnuté prsty a také padání flétny ze rtů či její přílišné zasunutí do úst. (Škořepová, 2014; Žilka, 2007)

3.3.2 Dýchání při hře na zobcovou flétnu

Zobcovou flétnu řadíme mezi dechové nástroje. Proto aby se ozval čistý tón, je třeba do flétny dýchat, nikoli foukat. (Žilka, 2007)

Při hře na ZF nadechujeme zpravidla ústy, stejně jako při zpěvu. Pouze na začátku skladby a při delších pomlčkách lze nadechnout nosem. (Stojan, 2008) Při nádechu dbáme, aby nebyl ztuhlý krk, což u dětí motivujeme např. představou zívnutí (Kvapil & Kvapilová, 2010). Ramena mají zůstat uvolněná a klidná (Stojan, 2008).

Pro hru na ZSF potřebujeme jen malé množství vzduchu. Učíme se vzduchem šetřit a proud vydechovaný do nástroje ovládat, což s dětmi procvičíme například vyfukováním vzduchu slámkou do sklenice vody. (Kvapil & Kvapilová, 2010)

Důležité je vědomé zapojení dýchacího svalu, bránice. Sloupec vzduchu vháněný do flétny se opírá o bránici, která ho vytlačuje do nástroje podobně jako píst. (Žilka, 2007) Představa nádechu „do břicha“ vede dítě k nasměrování dechu do spodní části plic. Můžeme připnout dítěti kolem boků zatěžkanou ledvinku, středem na břicho, kam dítě nasměruje svůj dech. Při nádechu zároveň cítí, že i místa pod popruhem se plní vzduchem. (Kvapil & Kvapilová, 2010) Nebo děti motivujeme představou nafukovacího balónku v břiše (Sedlmeier, 2011; Žilka, 2007) Dýchací cviky pro zvládnutí správné techniky bráničního dýchání zařazujeme na začátku každé lekce a v jejím průběhu je můžeme využít také k protažení těla, zklidnění a osvěžení (Škořepová, 2014).

Chyby v dýchání, které se při hře nejčastěji objevují, jsou dýchání nosem, nafukování tváří a zvedání ramen při nádechu (Škořepová, 2014).

3.3.3 Nasazení a ukončení tónu, artikulace

Kvapil a Kvapilová (2010) definují artikulaci jako „vyslovování slabik určujících začátek a konec tónu“ a považují ji za nejtypičtější výrazový prostředek ZF. Neváhají hovořit o zvláštní „flétnové řeči“, při níž dle Škořepové (2014) tón nasadíme pomocí jazyka, který při výdechu ťuká za horními zuby. Žilka (2007) upřesňuje, že opřením špičky jazyka o kořeny horních zubů je zadržén dechový proud. Při pomyslném vyslovení slabiky „dý“ nebo „dú“

klesne špička jazyka dolů, vzduch proletí štěrbinou zobce do nástroje a flétnu rozezní. (Žilka, 2007) Tón ukončíme navrácením špičky jazyka na patro obdobně jako při vyslovení slabik „týd“ nebo „dýd“. Kvapil a Kvapilová (2010) i někteří další autoři kombinují artikulační slabiky „tý“ a „dý“, avšak Škořepová (2014) považuje slabiku „tý“ za typickou pro flétnu příčnou.

Pokud se ozve nepěkný tón „kiks“ nebo také „kanár“ bývá příčinou příliš silný vdech do flétny nebo nedokonalé přikrytí hmatových otvorů prsty (Žilka, 2007).

Jak uvádí Škořepová (2014), nejčastějšími chybami je foukání bez artikulace a mluvení do flétny.

3.3.4 Péče o zobcovou flétnu

Na stěnách ZF se během hraní sráží vodní pára. Po delším hraní je proto třeba profouknout hlavici: Celý čepový otvor přikryjeme dlaní a prudce foukneme do zvukového otvoru, aby se voda a případné sliny dostaly štěrbinou v zobci ven. Po skončení hraní vždy otáčivým pohybem ZF rozebereme a každou část pečlivě vysušíme zevnitř pomocí vytěráku. Plastovou flétnu můžeme jednou za měsíc propláchnout vlažnou vodou s nepatrným množstvím přípravku na mytí nádobí nebo dezinfekce a nechat vyschnout. Její čepy občas namažeme vazelínou nebo jelením lojem. (Škořepová, 2014) Dřevěné flétny necháváme po vysušení několik hodin mimo obal a udržujeme je pravidelným olejováním (Kvapil & Kvapilová, 2010).

3.4 Vybrané elementární prvky hudební nauky

Na vhodnosti zařazení určitých prvků hudební nauky se odborníci neshodují. Žilka (2007) i Daniel a Žáček (1996) doporučují začít s „přednotovým stádiem“ formou nápodoby vzoru učitele. Z tohoto doporučení vychází Škořepová (2014), ale zároveň udává, že pro rozvoj multisenzorického vnímání je dobré uvádět písničky a říkadla v grafické podobě. Místo notového záznamu používá zástupnou metodu: záznam melodie pomocí vodorovných čárek doplněný o další znaky. Vlastní grafický záznam volí také Přikrylová (2007), v jejíž publikaci zastupují tóny jednoduché obrázky dětských hlaviček. Dle mého názoru a zkušeností je přechod z alternativního grafického záznamu na běžný notový záznam při pokračování ve hře na nástroj pro děti zbytečnou komplikací. Ostatní autoři seznamují předškolní děti s notovým záznamem, polohou pěti až deseti not na notové osnově a v různé míře s prvky hudební nauky. Domnívám se však, že pro úroveň zrakového vnímání a způsob

myšlení pětiletého dítěte je čtení běžného notového zápisu v obvyklé velikosti úkolem, na něž není dostatečně vyzrálé.

V předškolním věku přechází děti od názorné abstrakce (např. obrázky, jména lidí) k abstrakci nenázorné (např. noty). Tento posun by měl být nenásilný, odpovídající jejich vývoji. Zjednodušením tohoto přechodu je tedy například využití obrázkových not umístěných na notové osnově. Jejich hlavičky jsou pro snazší odlišení dokresleny jednoduchými grafickými symboly, například jako hlavičky dětí, zvířat nebo pohádkových postav, jejichž jména začínají písmenem shodným s názvem noty. Tato forma je dětem blízká a zároveň jsou od počátku seznamovány s polohou not na notové osnově.

Abstraktní hudební pojmy je třeba dětem vysvětlit pomocí konkrétních jim známých předmětů. Například notovou osnovu můžeme dětem přiblížit jako domek pro noty, který odemyká houslový klíč. Trvání not je možné demonstrovat na rozkrojeném jablku. Celé jablko mohou tvořit dvě poloviny nebo čtyři čtvrtiny, stejně jako čtyřem dobám celé noty odpovídají dvě noty půlové po dvou dobách nebo čtyři jednu dobu dlouhé noty čtvrt'ové. Pojem pomlka dětem lze dětem vysvětlit pomocí slova *pomlčet*. Délku pomlky spojujeme se slovy s odpovídajícím počtem slabik: pomlku celou se slovem *po-ti-chou-čku*, půlovou se slovem *ti-še* a čtvrt'ovou s citoslovcem *pst*. Přestože se u některých autorů setkáváme i s řadou dalších hudebních pojmů, ztotožňuji se s názorem Aleše Sedlmeiera (2011), že při výuce předškolních dětí je třeba potlačit mnohé teoretické aspekty hry z not, abychom je nepřetěžovali a hra je nepřestala bavit.

3.5 Metodické materiály pro hru na zobcovou sopránovou flétnu v mateřské škole

Při výuce hry na ZSF mohou učitelky MŠ volit z mnoha současných metodických materiálů, které se od sebe liší v obtížnosti čili množství hmatů a jimi zahranych melodií, v důrazu na správnou techniku hry na ZSF a dechová cvičení, v míře rozvíjení hudební tvořivosti dětí i v motivaci. Zatímco některé příručky obsahují základy hudební nauky, jiné jsou založeny na výuce bez not. Následující podkapitola je věnována stručné charakteristice a zamyšlení nad využitelností několika metodických materiálů, které považuji za velmi kvalitní nebo ze kterých lze, dle mého názoru, při výuce předškolních dětí alespoň částečně čerpat.

- **Ladislav Daniel, Jiří Žáček: Kouzelná píšťalka (1996)**

Knih je pohádkovým příběhem chlapce Kuby a nalezené píšťalky. Aby mohl osvobodit zakletou princeznu, musí se Kuba s pomocí opičáka Hopa a papouška Ferdy naučit hrát na

flétnu. Děti spolu s Kubou plní řadu úkolů, vymýšlejí, rytmizují a melodizují říkadla a při tom se jakoby mimochodem naučí hrát hmaty pro 5 tónů v rozsahu od g^1 do d^2 v pořadí h^1 , a^1 , g^1 , c^2 , d^2 . Názvy not jsou součástí příběhu, např. h^1 – hladomorna. Učení probíhá pouze nápodobou, neobsahuje hudební nauku. Na příběh navazuje Zpěvník Elišky a Kuby s asi 50 zhudebněnými říkadly a písněmi, které si vystačí s uvedenými pěti tóny. Motivační jsou pro děti také půvabné ilustrace Rostislava Skopala.

Kniha je určena dětem od 5 do 10 let. Dle zmiňovaného výzkumu Uríkové (2007) patřila v roce 2007 v MŠ v Brně mezi často používané metodiky. Pokud učitel neopomene doplnit poutavý příběh o pečlivý nácvik techniky hry na nástroj, domnívám se, že může být tato stále aktuální kniha s úspěchem využita jako metodika hry na ZSF s dětmi v MŠ od 5 let.

➤ **Monika Devátá: Škola hry na zobcovou flétnu se skřítkem Toníkem (2018)**

Kapitolami pracovního sešitu Moniky Deváté provází děti skřítek Toník. Autorka klade důraz na správnou techniku hry na ZSF a zároveň vytváří prostor pro improvizaci formou her se zvuky i tóny. Prostřednictvím notového písma se děti postupně učí zahrát hmaty pro 10 tónů v rozsahu od c^1 do d^2 v pořadí c^2 , a^1 , d^2 , g^1 , h^1 , e^1 , d^1 , fis^1 , f^1 , c^1 , ale také moderní techniky hry a experimentují se zvukovými možnostmi flétny. Jednotlivé lekce postupně přináší množství teorie z hudební nauky. Příručka upoutá barevnými ilustracemi a fotografiemi hrajících dětí.

Přestože je učebnice určena pro děti už od pěti let, dle mého názoru je vzhledem k velikosti notových záznamů, množství hmatů a hudební teorie vhodná až od 1. třídy ZŠ. Obsahuje ale mnoho tvořivých nápadů a jednoduchých melodií, které je vhodné do výuky na ZSF v MŠ zařadit.

➤ **Iveta Hlavatá: Hrátky s flétnou, písničkami a pastelkami (2011)**

V úvodu metodiky Ivety Hlavaté nalezneme srozumitelný popis správného postoje a držení flétny a tři cvičení k navození správného dýchání. Děti si na základě notového písma v průběhu dvou let osvojují hmaty pro 13 tónů v rozsahu od c^1 do f^2 v pořadí h^1 , a^1 , g^1 , c^2 , d^2 , d^1 , e^1 , f^1 , c^1 , fis^1 , b^1 , e^2 , f^2 . Obsáhlý notový materiál obsahuje asi devadesát melodií říkadel, lidových i umělých písní. Názvy not jsou propojeny se jmény, např. h^1 – Honzík. Kniha pomocí motivací a obrázků průběžně seznamuje s velkým množstvím teorie z hudební nauky. Pro děti je poutavá milými černobílými ilustracemi určenými k vybarvení. Přestože dle výzkumu Uríkové (2007), byla tato kniha vůbec nejčastěji používanou metodikou v roce 2007 v mateřských školách v Brně, domnívám se, že je pro děti

předškolního věku příliš náročná. Obtížností odpovídá věkové kategorii dětí mladšího školního věku a rozsahem dvěma rokům výuky, pro něž je určena. Velmi pečlivě zpracovanou učebnici, která však příliš nepodporuje fantazii dětí, lze v MŠ pojmout jako inspiraci a využít některé nápady nebo části.

➤ **Jan a Eva Kvapilovi: Flautoškola 1 (2010)**

Metodický materiál Jana a Evy Kvapilových se skládá ze 2 sešitů. Podrobný metodický sešit je svými do detailů propracovanými metodickými postupy dokonalým vedením pro učitele. Sešit určený dítěti systematicky a velmi pečlivě seznamuje se všemi základními dovednostmi pro hru na flétnu na vysoké odborné úrovni. Opravdovým hmatům předchází hmaty bez použití levého palce. Následně si děti prostřednictvím notového písma postupně osvojují hmaty pro 10 tónů v rozsahu od c^1 do d^2 v pořadí g^1 , a^1 , h^1 , c^2 , d^2 , e^1 , d^1 , fis^1 , c^1 , f^1 . Obsáhlý notový materiál se skládá z melodií říkadel, písní a skladeb, množství hudební teorie a mnoha hudebních her. Díky hravému a barevnému zpracování je učebnice pro děti atraktivní. Ve hře mohou děti pokračovat ve dvou navazujících sešitech Flautoškola 2 a 3.

Precizně zpracovaná Flautoškola 1 je sice autory určena pro děti od 6 let a její náročnost tomu odpovídá, ale pro učitele MŠ považují za vhodné seznámit se s odbornou metodikou vedení hry na ZSF, inspirovat se hravou formou výuky a využít u předškolních dětí zejména zábavné dechové a zvukové hry a cvičení.

➤ **Vlasta Pospíšilová: Docela malé ježčí pískání s Písničkou a Fučilkem (2004)**

Knihy Vlasty Pospíšilové je veršovaná pohádkou o holčičce Písničce, které zlý vítr rozfoukal domek. Ježek Bodlička jí postaví nový domek (notovou osnovu) a hrou na flétnu do něj spolu postupně přivolají zpět kamarády noty. Prostřednictvím veršů se autorka lehce dotkne správného držení ZSF, dýchání a artikulace. Se stejnou lehkostí se děti postupně naučí na základě notového písma hmaty pro 5 tónů v rozsahu od g^1 do d^2 v pořadí h^1 , a^1 , g^1 , c^2 , d^2 a seznámí se s několika pojmy z hudební nauky potřebnými pro čtení not. Bohatý notový materiál nabízí ve zvětšeném formátu asi padesát melodií lidových i umělých písní a říkadel pro pět tónů. Vedle jemných dětských veršů pohladí děti i líbezná pestrobarevná ilustrace Miloše Nesvadby, které nechybí na žádné stránce.

Dílo Vlasty Pospíšilové a Miloše Nesvadby považují za nejpůsobivější ze všech zmíněných metodik, v němž literární a výtvarný svět spolu s hudbou citlivě přistupuje k emocionálnímu světu dítěte. Obohatí-li ji o tvořivý prostor pro děti, může prostřednictvím prožitku tuto přiměřeně náročnou metodiku kreativní pedagog úspěšně využít při výuce dětí v MŠ na ZSF

a probudit v nich nejen radost ze hry na hudební nástroj, ale i lásku k hudbě jako takové. Při vytváření vlastní sady lekcí mi tato kniha byla především inspirací po motivační stránce.

➤ **Milada Příkrylová: Hrajeme si s flétnou a kamarády tóny (2007)**

Metodika Milady Příkrylové se nezabývá technikou hry na ZSF ani hudební naukou. Přivádí dětem kamarády tóny nazývané jmény, jako např. h^1 – Hubert. Omezuje se na postupné seznámení dětí s hmaty pro 12 tónů od c^1 do e^2 v pořadí $h^1, a^1, g^1, c^2, d^2, e^1, f^1, fis^1, d^1, c^1, b^1, e^2$ prostřednictvím zástupných grafických značek v podobě dětských hlaviček a nácvik melodií asi 25 říkadel a lidových písní. Každá melodie je uvedena v notách pro potřeby učitele a formou grafického záznamu pro děti. Pozitivem učebnice jsou líbivé kresby Gabriely Příkrylové určené dětem k vybarvení.

Přestože je metodika autorkou určena pro předškolní děti, dle mého názoru je pro ně příliš náročná zejména množstvím hmatů určeným ke zvládnutí. V příručce postrádám jakoukoli zmínku o technice hry na ZSF nebo rozvíjení fantazie dětí. Nápad autorky pojmout noty jako hlavičky dětí se mi však zalíbil, rozvinula jsem ho a využila pro snazší orientaci dětí v notopisu.

➤ **Aleš Sedlmeier: S flétnou a zvířátky do hudební pohádky (2011)**

Metodický materiál Aleše Sedlmeiera je hravým pracovním sešitem, v němž děti provází seznamováním s flétnou myšky Pískalka a Foukalka. Metodika se pečlivě zaměřuje na rozvíjení základních dovedností správné techniky hry na ZSF, rozvoj hudebního sluchu, hudební představivosti a citu pro rytmus. Děti si na základě notového písma postupně osvojují hmaty pro 5 tónů v pořadí h^1, a^1, g^1, c^2, e^1 . Orientaci při čtení not jim usnadňuje vybarvování not. Přestože je využit notový záznam, autor hudební nauku nevysvětluje, děti seznamuje pouze s pojmem houslový klíč a využívané noty půlové a čtvrt'ové nazývá notami dlouhými a krátkými. Notový materiál je zhudebněním slov, sousloví a říkadel, takže písní obsahuje jen několik.

Pro metodickou důslednost autora, přiměřenou náročnost a tvořivé pojetí se domnívám, že je učebnice velmi vhodná k využití v předškolním vzdělávání. Myslím si, že na základě této učebnice si děti osvojí nejen kvalitní základy hry na ZSF, ale díky průběžné motivaci roztomilými myškami a mnoha možnostem experimentovat s flétnou i jejím zvukem si hru na nástroj zamilují.

➤ **Kateřina Škořepová: Hrajeme na zobcovou flétnu (2014)**

Autorka nabízí ověřenou metodickou řadu 20 lekcí v délce 10-15 minut určených pro jeden školní rok, které doporučuje doplnit o chvílky s flétničkou a „domácí úkoly“. Obsah lekcí vede k vytváření návyků správného postoje, držení ZSF a tvoření tónu. Každá lekce obsahuje dechová cvičení. Děti se postupně učí hmaty pro 9 tónů v rozsahu od c^1 do d^2 v pořadí h^1 , a^1 , g^1 , e^1 , c^2 , d^2 , d^1 , c^1 , f^1 , které jsou pojmenovány, např. h^1 – Honzík. Principem metodiky je hra bez not a učení nápodobou. Při hře se děti opírají o fonogestiku učitelky a notové písmo je nahrazeno grafickým záznamem (krátké a dlouhé pomlčky zakreslené v různé výšce doplněné tiskacími písmeny názvů not a další znaky). Děti se seznámí jen s několika pojmy z hudební nauky a naučí se asi 15 písní a 20 melodizovaných říkadél. Součástí knihy je notýsek „Flétnička“ – příloha s grafickými záznamy říkadél a písní určená dětem.

Metodika je určena pro použití v MŠ nebo 1. třídách ZŠ. Dle mého názoru je této věkové kategorii svou náročností přiměřená. Otázkou zůstává, zda při používání grafického záznamu není místo alternativního záznamu melodie vhodnější zjednodušit notový záznam. Z této knihy využívám v práci s předškolními dětmi mnoho nápaditě motivovaných dechových cvičení.

➤ **Václav Žilka: Veselé písání – zdravé dýchání (2007)**

Učebnice Václava Žilky vychází z kvalitního zvládnutí techniky hry na ZSF a klade velký důraz na osvojení hlubokého bráničního dýchání pomocí řady dechových cvičení. Obsahuje kapitolu *Jak nabízet píšťalku nejmenším dětem*, ve které vysvětluje jak hravě a bez not naučit děti první tři tóny. Následují lekce s využitím notového písma, kterými autor doporučuje na tyto hravé začátky navázat. Zde postupně seznamuje s hmaty pro 10 tónů v rozsahu od c^1 do d^2 v pořadí g^1 , e^1 , a^1 , h^1 , d^1 , fis^1 , c^2 , d^2 , c^1 , f^1 . Notový materiál se skládá z etud, zhudebněných říkadél a písní. Některé jsou rozepsány pro více hlasů. Noty jsou doplněny o výklad základů hudební nauky a řadu hudebních her.

V publikaci Václav Žilka doporučuje nabízet flétnu dětem už od poloviny čtvrtého roku, což je patrně jeden z důvodů, proč se i tato kniha dle výzkumu Uríkové (2007) objevila mezi často využívanými metodikami v MŠ v Brně v roce 2007. Jsem přesvědčena, že lze v MŠ s úspěchem využít postup popsáný v kapitole *Jak nabízet píšťalku nejmenším dětem* a řadu her z druhé části publikace. Osvědčila se mi také dechová cvičení, která při hře na nástroj s dětmi provádím. Noty ve druhé části jsou (s ohledem na potřebnou úroveň zrakového rozlišování) vhodné až pro první stupeň ZŠ.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 SADA LEKCÍ HRY NA ZOBCOVOU SOPRÁNOVOU FLÉTNU PRO DĚTI PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Bakalářská práce si klade za cíl vytvořit a ověřit sadu lekcí hry na zobcovou sopránovou flétnu pro děti předškolního věku. Aktuální kapitola ve svých dvou podkapitolách tuto sadu lekcí charakterizuje a věnuje se struktuře a obsahu jednotlivých lekcí.

4.1 Charakteristika sady lekcí

Vzdělávací sada obsahuje 36 lekcí sestavených do metodiky pro učitele nazvané **Hra na flétnu v mateřské škole** a je doplněna složkou se 36 pracovními listy připravenými ke kopírování pro všechny děti ve skupině.

Z této sady jsem zvolila k zaznamenání 7 lekcí, blíže viz kapitola 5.4.

Počet lekcí je při frekvenci 1x týdně určen pro jeden školní rok ideálně pro skupinu čtyř až šesti dětí mezi pátým a šestým rokem věku. Každá lekce obsahuje podrobný metodický postup, kterým navazuje na lekci předchozí. Při realizaci lekcí je tedy důležité dodržovat jejich pořadí. V praxi jsem si ověřila, že děti po pátém roce věku při dostatečné motivaci, pestré a hravé náplni a zařazení pohybového odreagování udrží pozornost 35 až 45 minut, čemuž přibližně odpovídá délka jedné lekce. Náplň lekcí je vzhledem k těmto časovým možnostem naddimenzovaná. Nemá tedy sloužit jako prostý návod učiteli, ale jako nabídka činností, z nichž může volit, případně je dle schopností dětí ve skupině a vlastní tvořivosti doplnit nebo se jimi nechat pouze inspirovat.

Základními principy metodiky jsou aktivní hravá forma lekcí a využívání obrázkových not. Děti jsou od počátku seznamovány s polohou not na notové osnově. Hlavičky not jsou pro snazší odlišení dokresleny jednoduchými grafickými symboly jako hlavičky pohádkových postav, jejichž jména začínají písmenem shodným s názvem noty. Důraz je kladen na správnou techniku hry a propojení s dalšími instrumentálními aktivitami a ostatními hudebními činnostmi pro rozvoj celkové hudebnosti dětí. Důležitou součástí jsou také dechová cvičení s nesporným zdravotním efektem. Děti se seznámí s prvky hudební nauky, celou řadou převážně lidových písní a říkadel a při vytváření netradičních zvuků na flétnu zapojí také svou tvořivost. Elementární dovednosti jsou upevňovány častým opakováním. Z každé lekce si děti odnesou pracovní list s nákresem nového hmatu, obrázkovými notami k nové písni nebo drobným úkolem. Pracovní list doprovází něžné kresby určené k vybarvování, jejichž autorkou je moje dcera.

4.2 Struktura a obsah jednotlivých lekcí

Struktura jednotlivých lekcí je velmi podobná. Následující body popisují komponenty, z nichž jsou lekce sestaveny a jejich obsah v návaznosti na způsob práce s dětmi.

➤ Pravidelnost a rituál

Oporu mentalitě předškolního dítěte tvoří mimo obdobného uspořádání lekcí také jejich rituální úvod a závěr. Každá lekce je zahájena společným zpěvem v kruhu a ukončena společnými říkankami.

➤ Dechová cvičení

Po uvítacím rituálu následují dechová cvičení, která vedou ke správné technice bráničního dýchání a také děti zklidní. Tyto cviky převážně vychází z publikací Václava Žilky (2007) a Kateřiny Škořepové (2014). Každé dechové cvičení se zpravidla 5x – 6x opakuje.

Jako „odměna“ za pečlivé provedení dechového cvičení vždy následuje „zábavné dechové cvičení“, které je alternativním způsobem k procvičení regulovaného výdechu. K němu většinou potřebujeme pro každé dítě drobnou pomůcku (ptačí pírkó, zrcátko, sklenku s vodou a brčko...) nebo dechovou hračku (například bublifuk, větrník, magic ball nebo různé druhy píšťalek a trumpetek).

➤ Rytmizace říkadel

K rozvoji citu pro rytmus ale i upevnění tónů vede další pravidelná součást lekcí, rytmizace říkadel. Děti si postupně osvojí 23 převážně lidových říkadel. Nejprve je rytimizují samostatně, ve dvojici nebo v kruhu hrou na tělo (tleskání, pleskání, podupy...) nebo pomocí drobných předmětů (ořechové skořápky, makovice, dřevěné kostky ...) či s využitím dětských rytmických nástrojů. Poté děti rytimizují v pomalém rytmu na flétnu celé říkadlo vždy na jednom z tónů, které už si osvojily. Dbáme zejména na správnou artikulaci.

➤ Motivace

Děti mají velmi rády drobné dramatizace, a tak se jako motivace osvědčily rozhovory maňásků holčičky Písničky a myšky Šmudlinky a krátké pohádkové příběhy s využitím špejlových loutek. Někdy naopak postačí prostá četba nebo vyprávění doplněné obrázky.

➤ Seznamování s hudebními pojmy

Ve snaze nepřetěžovat předškolní děti jsou potlačeny mnohé teoretické aspekty hry z not. Postupně se zábavnou a hravou formou seznámí s prvky hudební nauky adekvátně jejich věku. Pracujeme s pojmy: notová osnova, houslový klíč, nota (nota celá, půlová, čtvrt'ová), takt, taktová čára, pomlka (pomlka půlová a čtvrt'ová) a repeticie.

➤ Hry

Na procvičování techniky hry na flétnu, hudebních pojmů nebo odreagování, ale i k celkovému rozvoji hudebnosti včetně hudební tvořivosti, jsou zařazeny hry s hlavicí, s flétnou nebo s písničkou a pohybové chvílky.

➤ Práce s flétnou

Za nejdůležitější považují **zvládnutí základních dovedností hry na zobcovou flétnu**: práci s dechem, správný postoj při hře, správné držení nástroje a artikulaci. K tomu napomáhá řada uvedených činností a her, ale také důsledná kontrola správnosti a trpělivé opravování dětí.

V průběhu roku **se děti seznámí s osmi hmaty** pro tóny h^1 , a^1 , g^1 , c^2 , d^2 , f^1 , e^1 a d^1 , které postupně přivádí jako kamarády do domečku holčičky Písničky (na notovou osnovu). Každá nota je představena prostřednictvím pohádky, nese jméno pohádkové postavy začínající písmenem shodným s názvem noty a její hlavička je podle pohádkové postavy dokreslena. Obrázkové noty jsou umístěny na notové osnově. Pro další usnadnění orientace dětí na notové osnově jsou všechny noty na linkách modré a mají klučičí jména a noty s holčičími jmény v mezerách jsou červené.

V každé lekci se děti učí **zahrát novou píseň** (zpravidla lidovou) **nebo melodizované říkadlo**, postupně si osvojí repertoár cca 30 písní.

Součástí pozdějších lekcí je „**flétnová rozvíčka**“ určená ke zvýšení obratnosti prstů. Práci s flétnou uzavírá opakování melodie z minulé lekce, nejprve společně a pak s jednotlivci. Zde je nejvhodnější prostor pro opravování správné techniky hry a zejména pro pochvalu.

➤ Práce s pracovním listem

Všechny lekce jsou doplněny pracovními listy. Sada 36 pracovních listů, určených ke kopírování pro jednotlivé děti, tvoří druhou část vzdělávacího souboru. Jejich obsahem je nákres nového hmatu, záznam nové písně v obrázkových notách, několik slov k novému

pojmu z hudební nauky nebo krátký úkol k jejich procvičení. Pracovní listy jsou provázeny půvabnými ilustracemi.

Učitel si vždy nachystá jeden pracovní list s barevně zvýrazněnými notami, případně novým hmatem. Děti pak podle něj samostatně pracují fixami na svých pracovních listech. Červeně zvýrazní noty v mezerách a modře na linkách (celé a půlové obtáhnou a čtvrt'ové vybarví), případně formou vybarvování pastelkami plní úkol k procvičení hudební nauky.

Dobu, kdy děti samostatně pracují s pracovními listy, využije učitel k individuální práci s jednotlivci.

Pracovní listy si děti zakládají do kroužkových desek. Doma podle nich procvičují hru melodií na flétnu a mohou si obrázky vybarvit. Rodiče díky pracovním listům získávají informace, co nového se děti naučily a mohou jim pomáhat s procvičováním. V průběhu školního roku tak vznikne celý „notový sešit“, k němuž se děti rády vrací.

5 REALIZACE LEKCÍ HRY NA ZOBCOVOU SOPRÁNOVOU FLÉTNU V PROSTŘEDÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY

Pátá kapitola práce nejprve v prvních třech krátkých podkapitolách postupně představuje cíle aplikační práce, mateřskou školu, ve které byly realizovány lekce hry na ZSF, spolu se skupinou dětí, které se jich účastnily a časový harmonogram zpracování bakalářské práce. Čtvrtá podkapitola, která se zabývá realizací vybraných lekcí, v první části jmenuje hlavní cíle sady lekcí a předkládá formou tabulky přehled využitých didaktických strategií. Následně se dále člení a podrobně popisuje realizaci jednotlivých zvolených lekcí způsobem, který lze využít jako metodický návod k jejich provedení.

5.1 Cíle aplikační části práce

V aplikační části bakalářské práce je představen výběr sedmi lekcí z celého metodického materiálu. Cíle aplikační části práce jsou:

- **Vytvoření sady lekcí** hry na zobcovou sopránovou flétnu pro děti předškolního věku.
- **Realizace a ověření vybraných lekcí** v prostředí mateřské školy.
- **Evalua**ce sady lekcí, zpracování závěrů a doporučení pro praxi mateřských škol.

5.2 Subjekt realizace

Charakteristika mateřské školy

Vybrané lekce hry na ZSF jsem realizovala v malé mateřské škole, která je mým pracovištěm. Kapacita školy s celodenním provozem je 22 dětí v jedné heterogenní třídě s dětmi od 2,5 do 6 let. MŠ je situovaná v klidném prostředí na okraji vesnice v sousedství zástavby rodinných domů se zahradami a v blízkosti přírody. V přízemní budově postavené roku 1886 se nachází třída, ložnice, šatna, sociální zařízení a školní kuchyně, místnosti jsou propojené dlouhou chodbou. Interiér je moderně vybavený a působí harmonicky. Přívětivé školní klima se opírá o motto Dorothy Lew Nolte: „Žije-li dítě přijímáno a obklopeno přátelstvím, naučí se hledat ve světě lásku.“ a filozofii MŠ, stručně vystiženou heslem „Zdravý způsob života v radostném prostředí“. Přátelská a uvolněná atmosféra je výsledkem snahy všech zaměstnanců o vytváření prostředí vzájemné důvěry, laskavosti a podpory.

Charakteristika skupiny dětí

Hra na flétnu je v MŠ mnohaletou tradicí. Každoročně ji realizují se skupinou 3 až 7 dětí s povinností předškolního vzdělávání. V aktuálním školním roce navštěvuje MŠ 6 dětí mezi pátým a šestým rokem věku. O hru na flétnu a účast na celoroční realizaci této nově vytvořené sady lekcí hry na ZSF projeví zájem 4 z těchto dětí, které rodiče k realizaci následně přihlásili. Děti nebyly voleny na základě hudebního nadání. Lekcí se účastnily tři dívky a jeden chlapec s různou vstupní úrovní hudebnosti. Všechny děti o jednotlivé činnosti v lekcích projevily zájem, komunikovaly, aktivně a ochotně se zapojovaly. V průběhu realizace jsem se bohužel potýkala s velkou nemocností dětí. V případě, že byly přítomné 3 nebo alespoň 2 děti, lekci jsem realizovala a před další lekcí nebo na jejím počátku jsem nepřítomným dětem vše znovu v krátkosti zopakovala. Několik termínů lekcí jsem ale pro nepřítomnost dětí musela úplně vynechat.

5.3 Časový harmonogram realizace

Časové rozvržení zpracování bakalářské práce bylo následující:

Tabulka 1 Časový harmonogram realizace

Duben a květen 2023	Přípravná fáze, studium odborné literatury
Červen a červenec 2023	Zpracování teoretické části bakalářské práce
Srpen a září 2023	Vytvoření metodického materiálu Hra na flétnu v mateřské škole, vytvoření části pracovních listů jako doplňku k metodice, příprava jednotlivých lekcí, příprava na realizaci.
Říjen 2023	Realizace úvodních čtyř lekcí a jejich zpracování do praktické části bakalářské práce.
Listopad 2023 až leden 2024	Realizace dalších lekcí, které jsou obsaženy ve vytvořené metodice, ale nejsou součástí bakalářské práce. Dokončení pracovních listů.
Únor 2024	Realizace dalších tří lekcí zvolených pro potřeby bakalářské práce a jejich zpracování do její praktické části.
Březen 2024	Evaluační realizovaných lekcí a zpracování doporučení pro praxi mateřských škol, poslední úpravy bakalářské práce a její dokončení.

5.4 Realizace vybraných lekcí

Pro potřeby bakalářské práce jsem zvolila k zaznamenání realizaci sedmi z celkových 36 lekcí: Úvodní čtyři lekce, jejichž realizace vypovídá o vstupní úrovni hudebnosti

zúčastněných dětí a následně tři lekce přecházející finalizaci bakalářské práce přibližně v polovině školního roku, abych mohla posoudit, zda došlo u dětí k rozvoji hudebnosti, který si vytvořené aktivity kladou za cíl. Pro objektivnější posouzení tohoto přínosu by bylo vhodnější vyhodnotit posun v hudebnosti dětí v rámci posledních lekcí v závěru školního roku.

Jednotlivé lekce byly realizovány 1x týdně vždy po obědě místo části odpoledního odpočinku. Několikrát byl interval mezi lekcemi dva týdny z důvodu nemocnosti dětí. Realizace celé sady bude pokračovat až do konce školního roku.

Hlavní cíle sady lekcí

Sada lekcí hry na ZSF s předškolními dětmi směřuje k naplnění těchto stěžejních cílů:

1. **Rozvíjet hudebnost dětí prostřednictvím instrumentálních činností.**
2. **Rozvíjet u dětí elementární dovednosti hry na ZSF.**
3. **Rozvíjet rytmické a tonální cítění dětí.**
4. **Vytvářet u dětí návyk bráničního dýchání.**

Hlavní cíle sady lekcí obsahují to nejpodstatnější, čeho chceme u dětí dosáhnout. Jsou prostoupeny všemi lekce, proto již u jednotlivých lekcí nejsou uvedeny. U každé z lekcí jsou však formulovány specifické dílčí cíle pro konkrétní instrumentální činnosti podle toho, na co je přednostně zaměřena.

V následující tabulce stručně a přehledně shrnuji **didaktické strategie** při práci s dětmi:

Tabulka 2 *Obsah vybraných lekcí*

TÉMA LEKCE	CÍLE		ORGANI- ZAČNÍ FORMA	METODY
	v jazyce učitele	v jazyce dítěte		
1. LEKCE Představení zobcové sopranové flétny	Seznámit děti s hudebním nástrojem ZSF.	Pojmenovat části ZSF.	Řízená činnost.	Dovednostně-praktická (interpretace písně, dechová cvičení), rozhovor, vysvětlování, instruktáž, imitace, dramatizace, manipulace (s HN), didaktická hra.
	Představit dětem základní pravidla techniky hry na ZSF.	Předvést postoj při hře na ZSF.		

2. LEKCE Notová osnova, houslový klíč a nasazení tónu	Vysvětlit dětem základy notopisu.	Popsat vlastními slovy pojmy notová osnova a houslový klíč.	Řízená činnost.	Dovednostně-praktická (interpretace písně, dechová cvičení, rytmizace), rozhovor, vysvětlování, popis, instruktáž, imitace, dramatizace, manipulace (s HN), didaktická hra, práce s pracovním listem.
	Objasnit dětem způsob nasazení tónu.	Předvést podle instrukcí nasazení tónu.		
	Předvést dětem správnou artikulaci při hře na ZSF.	Předvést artikulaci při hře na ZSF.		
3. LEKCE Nota, nota celá, tón h¹ (prstoklad)	Vysvětlit dětem základy notopisu.	Popsat vlastními slovy pojmy nota a nota celá.	Řízená činnost.	Dovednostně-praktická (interpretace písně, dechová cvičení, rytmizace), rozhovor, popis, instruktáž, imitace, dramatizace, manipulace (s HN), pohybová hra, práce s pracovním listem.
	Objasnit dětem správné držení flétny.	Předvést správnou polohu prstů na flétně.		
	Naučit děti prstoklad tónu h ¹ .	Zapamatovat si prstoklad tónu h ¹ .		
4. LEKCE Tón a¹ (prstoklad)	Zopakovat s dětmi dosavadní učivo.	Zopakovat prstoklad tónu h ¹ .	Řízená činnost.	Dovednostně-praktická (interpretace písně, dechová cvičení, rytmizace), rozhovor, vyprávění, předvádění, imitace, manipulace (s HN), práce s pracovním listem.
	Naučit děti prstoklad tónu a ¹ .	Zapamatovat si prstoklad tónu a ¹ .		
5. LEKCE Píseň Běžela ovečka	Rozvíjet pěvecké dovednosti dětí.	Interpretovat píseň Běžela ovečka.	Řízená činnost.	Dovednostně-praktická (interpretace písně, dechová cvičení, rytmizace), rozhovor, dramatizace, předvádění, napodobování, manipulace (s HN), didaktická hra, práce s pracovním listem.
	Naučit děti zahrát novou píseň na flétnu.	Rytmizovat na flétnu píseň Běžela ovečka.		
	Zopakovat s dětmi čtení not.	Předvést na flétnu melodii písně (prstoklad).		
6. LEKCE Tón d² (prstoklad)	Naučit děti prstoklad tónu d ² .	Zapamatovat si prstoklad tónu d ² .	Řízená činnost.	Dovednostně-praktická (interpretace písně, dechová cvičení, rytmizace), rozhovor, dramatizace,
	Naučit děti zahrát novou píseň na flétnu.	Rytmizovat na flétnu píseň Dů Valaši, dů.		

a píseň Dů Valaši, dů	Opakovat a procvičovat s dětmi hudební vědomosti a dovednosti.	Opakovat a procvičovat naučené hmaty, délku a polohu not na notové osnově.		instruktáž, imitace, manipulace (s HN), práce s pracovním listem.
7. LEKCE Píseň Maličká su	Rozvíjet hudebně-pohybové dovednosti dětí.	Pohybovat se v rytmu písně Maličká su.	Řízená činnost.	Dovednostně-praktická (interpretace písně, dechová cvičení, rytmizace), rozhovor, dramatizace, předvádění, napodobování, nácvik pohybových dovedností, manipulace (s HN), didaktická hra, práce s pracovním listem.
	Naučit děti zahrát novou píseň na flétnu.	Rytmizovat na flétnu píseň Maličká su.		
	Zopakovat s dětmi základy notopisu	Určit správnou polohu noty na notové osnově		

5.4.1 1. lekce

V první lekci se zaměřuji na seznámení dětí se ZSF jako hudebním nástrojem. Od počátku začínám budovat jejich návyky správné techniky hry na flétnu, seznamuji děti se správným postojem při hře, polohou flétny na rtech a prvními dechovými cviky začínám navozovat správné dýchání. Lekce je zároveň zaměřena na zkoumání nástroje a jeho zvukových možností prostřednictvím her. V neposlední řadě je důležitým úkolem prvního setkání také motivace dětí pro celý rok s flétnou pomocí maňásků myšky a holčičky Písničky.

Téma: Představení zobcové sopránové flétny

- **Cíle v jazyce učitele:** Seznámit děti s hudebním nástrojem ZSF.
Představit dětem základní pravidla techniky hry na ZSF.
- **Cíle v jazyce dítěte:** Pojmenovat části ZSF.
Předvést postoj při hře na ZSF.
- **Organizační forma:** Řízená činnost.
- **Metody:** Dovednostně-praktická (interpretace písně, dechová cvičení), rozhovor, vysvětlování, instruktáž, imitace, dramatizace, manipulace (s hudebními nástroji, dále jen HN), didaktická hra.

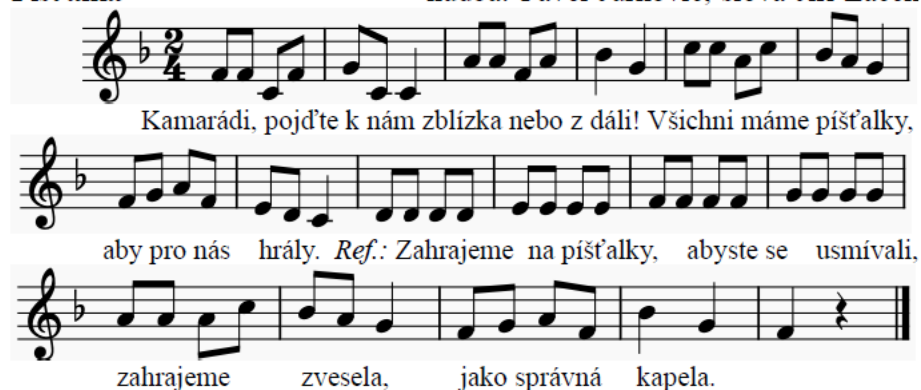
- **Prostředky a pomůcky:** Flétny, maňasci myška a holčička, špejlové loutky brouček a beruška; jiné druhy fléten (sopraninová, altová, tenorová...) nebo jejich obrázky; jakákoli kniha, nafukovací balónek, pracovní listy k 1. lekci.

Průběh činnosti:

➤ Uvítací rituál

Přivítáme se v kruhu společným zpěvem písně Píšťalka, kterou budeme následně zahajovat každou lekci.

Píšťalka hudba: Pavel Jurkovič, slova Jiří Žáček

Kamarádi, pojd'te k nám zblízka nebo z dále! Všichni máme píšťalky,
aby pro nás hrály. Ref.: Zahrajeme na píšťalky, abyste se usmívali,
zahrajeme zvesela, jako správná kapela.

➤ Zábavné dechové cvičení

Pro uvolnění dětí zařadíme dechové cvičení Rozesmátý brouček, které uvedeme slovy: „*Broučkovi přišlo naše zpívání legrační, překulil se na záda a rozesmál se.*“ Děti se položí na záda, zhluboka se nadechnou do břicha, třepou rukama i nohama nad hlavou a co nejvíce nahlas se smějí.

➤ Motivace

„*Smáli jsme se jako broučci. Jeden takový veselý brouček šel přes palouček a cestou si zpíval: Travička zelená (společně zazpíváme). Přidala se k němu beruška a pobrukovali si: Kočka leze dírou (společně zazpíváme). Ale nepotkali kočku, ale myšku Šmudlinku... Zpívali si spolu: Holka modrooká (také společně zazpíváme) ... a v trávě u potoka jednu holku modrookou našli. Nebyla vůbec veselá, ale moc smutná. „Proč jsi smutná?“ zeptala se jí myška Šmudlinka. A potůček jí místo holčičky pošeptal: „To je holčička Písnička. Je jí smutno, protože nemá žádné kamarády a ještě k tomu jí velká voda odnesla domeček.“ Myška s broučky se rozhodli, že Písničce pomůžou. Rozveselí ji hraním na flétnu, postaví jí nový domeček a přivolají také nějaké kamarády, aby jí v domečku nebylo samotné smutno. Pomůžeme jim, děti?“*

Motivaci oživíme využitím maňásků a špejlových loutek, zpěv je možno doplnit pohybem nebo hrou na Orffovy nástroje.

➤ Seznámení s nástrojem

Název „zobcová sopránová flétna“ je podle zobce na jejím konci a vysokého hlasu (sopránu).

Rodina fléten: Ukážeme dětem další druhy zobcových fléten ve skutečnosti nebo jejich obrázky a zahrajeme na ně krátké skladbičky. Necháme děti hádat, v čem se hlas fléten liší.

Části flétny: Pojmenujeme hlavicí se zobcem, do kterého se dýchá, tělo s dírkami pro přiřkládání prstů a nožku; vysvětlíme a s dětmi vyzkoušíme způsob, jak se flétna sestavuje a rozebírá (šroubovitý pohyb).

Hra Zvedni správný díl: Děti zvedají části své rozložené flétny podle toho, jak je učitel jmenuje. Zvyšování tempa při zvedání částí flétny děti rozveselí.

Hra Prozkoumej části flétny: Děti počítají otvory, porovnávají, které jsou větší, které menší, dívají se skrz nožku i tělo jako dalekohledem, zkouší foukat do různých otvorů všech dílů flétny a poslouchají, jaké vzniknou zvuky.

➤ Základy techniky hry

Postoj při hře: Stojíme rovně ale uvolněně, mírně rozkročeni, nezvedáme ramena a nepředkláníme hlavu. Postoj vyzkoušíme, děti motivujeme představou stromu.

Hra Na stromy: Děti se volně pohybují prostorem, napodobují pohyb různých zvířat. Při zaslechnutí slova „stromy“ se postaví jako rovný strom s pevně zapaštěnými kořeny.

Poloha flétny na rtech: Špičku zobce opřeme o spodní ret a ústa dověme. Nevkládáme ji hlouběji do úst ani mezi zuby, neměla by ani ze rtů padat.

Dýchání: Flétna je dechový nástroj, hraje hezky, když do ní správně dýcháme, dýcháním probudíme její zvuk.

➤ Dechová cvičení

Zeptáme se dětí: „*Viděly jste někdy spát dědečka s bříškem?*“ Jedno dítě se položí na záda, na břicho si položí knihu, která se dýcháním pohybuje nahoru, dolů. Mohou zkusit ostatní.

Balónek v bříšku: „*Představte si, že máte v bříšku nafukovací balónek a zkuste ho nafouknout hlubokým nádechem.*“ Můžeme ukázat na skutečném balonku.

Leh na zádech, nohy pokrčené v kolenou, jedna ruka je pod hlavou, druhá na bříše.

Nádech nosem do břicha (ústa jsou zavřená).

Výdech ústy, syčíme ssssss (z balonku uchází vzduch).

Opakujeme 5x – 6x.

Kapřík: „Zívni si, jako ráno při vstávání a protáhni si při tom také ruce.“ Při hraní na flétnu nadechujeme mírně pootevřenými ústy, jako při zívání.

Hra Jaký potřebuješ dech na krásný tón: Děti zkusí foukat do hlavice různě silným dechem a poslouchají, která síla tónu se jim zdá ideální.

➤ Hry s hlavicí

Upozorníme děti: „Postavíme se jako strom, hlavicí flétny zlehka položíme na rty a nadechneme se jako kapřík.“

Siréna – nadechnout, krátce zadržet dech, dlouze vydechovat do hlavice.

Sanitka – nadechnout, krátce zadržet dech, při výdechu pomalu přikrývat a odkrývat čepový otvor dlaní.

Ptáček vylétá z hnízda – vsunout prst do čepového otvoru, nadechnout a krátce zadržet dech; vydechovat, při tom prst pomalu vysunovat z otvoru ven a zvednout nad hlavu.

➤ Pracovní list

Všechny děti dostanou pracovní list určený k první lekci. Na jeho první straně je kresba částí flétny s popisem a správného postoje s držením flétny v podobě stromu. Na druhé straně jsou popisy a obrázky ke hrám s hlavicí (siréna, sanitka a ptáček vylétá z hnízda). Pracovní list slouží jednak k dětem k připomenutí a shrnutí všeho, co se dozvěděly, jednak pro domácí procvičování, rovněž jako omalovánka, a zároveň také jako informace pro rodiče.

➤ Ukončení

Děti společně vyčistí nástroje; podle učitele, který postup také komentuje a připojí verše Vlasty Pospíšilové: „Flétnička je ráda čistá, když se do postýlky chystá.

Až přestaneš, myško, hrát, zkus se o ni postarat.“

Děti se uchopí v kruhu a rozloučí se verši:

„Každý den si chvíličku zahraju na flétničku.

Kdo si zpívá, umí hrát, na světě je rád.“

5.4.2 2. lekce

Ve druhé lekci seznamuji děti s prvními hudebními pojmy – notová osnova a houslový klíč. Věnuji se opět správné technice hry na ZSF. Seznamuji děti se způsobem nasazení tónu a správnou artikulací, kterou procvičí rytmizací říkadel. Navozuji u dětí správné dýchání pomocí dechových cviků. Lekci děti opět provází maňásci myška a holčička Písnička.

Téma: Notová osnova, houslový klíč a nasazení tónu

- **Cíle v jazyce učitele:** Vysvětlit dětem základy notopisu.
Objasnit dětem způsob nasazení tónu.
Předvést dětem správnou artikulaci při hře na ZSF.
- **Cíle v jazyce dítěte:** Popsat vlastními slovy pojmy notová osnova a houslový klíč.
Předvést podle instrukcí nasazení tónu.
Předvést artikulaci při hře na ZSF.
- **Organizační forma:** Řízená činnost.
- **Metody:** Dovednostně-praktická (interpretace písně, dechová cvičení, rytmizace), rozhovor, vysvětlování, popis, instruktáž, imitace, dramatizace, manipulace (s HN), didaktická hra, práce s pracovním listem.
- **Prostředky a pomůcky:** Flétny, barevná peříčka; maňásci myška a holčička, jakékoli kostky ke stavbě domečků; obrázek domku s notovou osnovou, různé klíče nebo jejich obrázky; pracovní listy ke 2. lekci a pastelky.

Průběh činnosti:

➤ **Uvítací rituál**

Privítáme se v kruhu společným zpěvem písně Píšťalka, jako v 1. lekci.

➤ **Dechová cvičení**

Připomeneme: „*Flétna hraje hezky, když do ní správně dýcháme, dýcháním probudíme její zvuk.*“

Balónek v bříšku (viz 1. lekce)

Parní mašinka táhne vláček (provedeme 5x – 6x)

- Leh na zádech, nohy pokrčené, ruce pod hlavou.
- Nádech nosem do břicha (ústa jsou zavřená).

- Výdech ústy, syčíme ššššš a zároveň přitahujeme kolena k břichu.

Kapřík (viz 1. lekce)

Zábavné dechové cvičení Ptačí píрко

- Přidršet barevné peříčko mezi prsty a foukat tak jemně aby se jen chvělo.
- Vyfouknout píрко nad sebe a dechem se ho snažit udržet co nejdéle ve vzduchu.

➤ **Motivace**

Za dětmi přichází maňásci myška Šmudlinka a holčička Písnička. Učitel: „*Na louce u potoka sedí ta naše modrooká holčička a ptáčci dokola jí zpívají Holka modrooká*“ (společně zazpíváme). Myška Šmudlinka si povzdechne: „*Ptáčci tak hezky zpívají a holčička je pořád smutná... My jsme jí děti něco slíbili... Jaký domeček by se Písničke líbil, co myslíte děti?*“ Děti zkouší postavit z kostek domky podle vlastní fantazie.

➤ **Hudební pojmy**

Učitelka: „*Povedly se vám semé krásné domečky, děti. Pojd'me se podívat, jaký domek postavila pro Písničku myška Šmudlinka.*“

Notová osnova má 5 linek a 4 mezery (společně spočítáme). Zapamatujeme si to podle naší ruky, která má 5 prstů mezi nimi také 4 mezery.

„*Holčička už se usmívá, ale jen chvílku. Domeček má, ale nemá klíč. Straka ho odnesla. Kdo ví, kde si ho schovala...*“ Děti hledají různé klíče nebo jejich obrázky poschovávané ve třídě.

Domeček pro Písničku odemyká **houslový klíč**.

Ukážeme obrázky obou pojmů, několikrát je zopakujeme a vytleskáme. Děti vlastními slovy popíší obrázky a pojmy vysvětlí.

➤ **Hry s hlavicí**

Učitel uvede aktivitu: „*Pojd'me chvílku hrát na flétnu, abychom už brzy mohli přivést Písničke do domečku první kamarády.*“

Zopakujeme: správný postoj („strom“), správné dýchání nádech ústy („kapřík“) do břicha („balónek“); jak se flétna rozebírá na části; hry s hlavicí: siréna, sanitka, ptáček vylétá z hnízda.

„*Není tu jen ta zlobivá straka. Kolem holčičky je dnes spousta ptáčků.*“

Kukačka – nadechnout, krátce zadržet dech, přerušovaně vydechovat vždy 1x bez a 1x s prstem zasunutým do čepového otvoru (nižší tón).

Sova – vydechování s čepovým otvorem zakrytým dlaní.

➤ **Pohybová chvilka**

Ptáci: Děti se pohybují prostorem jako ptáčci (létají jako malí či velcí ptáci, poskakují jako vrabci, kráčí jako čápi, kolébají se ve dřepu jako kachny nebo ve stoji jako tučňáci).

➤ **Základy techniky hry**

Nasazení tónu, artikulace – při výdechu ťuká špička jazyka za horní zuby, vyslovování slabiky DÚ udává začátek každého tónu.

Dudek (Kateřina Škořepová)

Du-du-du-du dudku, kde máš svoji budku.

Dudek dudá du-du-du, já už tady nebudu.

Dudek (Vlasta Pospíšilová)

Dudek zpívá du-du-du, neudělá ostudu.

Du-du do píšťalky dělá, aby flétna krásně zněla.

1. říkadlo rytmicky deklamujeme s vytleskáváním slabik
2. místo slov vyslovujeme v rytmu říkadla samé slabiky DÚ-DÚ..., sledujeme pohyb jazyka
3. v rytmu říkadla šeptáme samé slabiky DÚ-DÚ-DÚ..., uvědomujeme si pohyb jazyka
4. totéž bez hlasu, pouze pohybem jazyka jako při vyslovování DÚ
5. přiložíme hlavicí flétny ke rtům a bez hlasu vyzkoušeným pohybem jazyka na ni říkadlo předneseme

Stejně postupujeme s druhým říkadlem.

Rytmizace jmen – každé dítě rytmicky deklamuje své jméno, nahlas a pak šeptem ho rytmizuje na slabiky DÚ-DÚ a artikuluje do flétny. Každý z těchto kroků mohou ostatní děti společně opakovat. Stejně můžeme pracovat s dalšími slovy, která děti navrhnou.

➤ **Pracovní list**

Na první straně pracovního listu děti několikrát různými barvami obtáhnou velký houslový klíč na notové osnově, pak pod ní najdou a zakroužkují všechny obrázky houslových klíčů. Doma si děti za pomoci rodičů procvičí hry s hlavicí (kukačka, sova) i artikulaci do flétny s říkadly o dudkovi ze druhé strany pracovního listu a mohou si jej vybarvit.

➤ **Ukončení**

Rituál ukončení lekce s říkadly je ve všech lekcích stejný, shodný jako v první lekci.

5.4.3 3. lekce

Ve třetí lekci přináším dětem hudební pojmy nota, nota celá a tón h^1 , k němuž je zároveň naučím hmat. V oblasti techniky hry na ZSF seznamuji děti se správným držením flétny při hře, kterému se děti začínají učit. Při rytmizaci říkadel procvičuji s dětmi správné nasazení tónů a artikulaci. Dechovými cviky pokračujeme v nácvičku bráničního dýchání.

Téma: Nota, nota celá, tón h^1 (prstoklad)

- **Cíle v jazyce učitele:** Vysvětlit dětem základy notopisu.
Objasnit dětem správné držení flétny.
Naučit děti prstoklad tónu h^1 .
- **Cíle v jazyce dítěte:** Popsat vlastními slovy pojmy nota a nota celá.
Předvést správnou polohu prstů na flétně.
Zapamatovat si prstoklad tónu h^1 .
- **Organizační forma:** Řízená činnost.
- **Metody:** Dovednostně-praktická (interpretace písně, dechová cvičení, rytmizace), rozhovor, popis, instruktáž, imitace, dramatizace, manipulace (s HN), pohybová hra, práce s pracovním listem.
- **Prostředky a pomůcky:** Flétny, ledvinka, zrcátka, ozvučná minidřívka; maňásci myška a holčička, špejlová loutka Harry Potter; obrázky not, jablko; obrázek domečku s notovou osnovou a nota h^1 (Harry), velká notová osnova nebo 5 stuh; náplast a nůžky; pracovní listy ke 3. lekci, modré fixy.

Průběh činnosti:

➤ **Uvítací rituál**

Stejně jako v předešlých lekcích se přivítáme v kruhu společným zpěvem písně Píšťalka.

➤ Dechová cvičení

Připomeneme: „*Správným dýcháním probudíme ve flétničce zvuk.*“

Ledvinka (cvičí vždy jedno dítě, postupně se děti prostřídají)

- Zatěžkanou ledvinku připneme stojícímu dítěti na břicho. Dítě svůj dech směřuje nejvíce pod ledvinku na střed břicha, ale všímá si také pocitu zaplnění vzduchem pod popruhem upnutým kolem boků a zad, uvědomuje si pohyb dýchacích svalů.

Ostatní děti cvičí mezitím Balónek v bříšku (viz 1. lekce)

Zábavné dechové cvičení: Zrcátko

Učitel: „*Nadechni se jako kapřík. Jedním výdechem zkus namalovat na zrcátko co největší kruh. Můžeš ho porovnat s kamarády, kreslit do něj prstem.*“

➤ Rytmizace říkadla

Dudek (viz 2. lekce) – využijeme ozvučná minidřívka, pak děti rytimizují společně na hlavici flétny artikulací slabiky DÚ a učitel deklamuje text říkadla.

➤ Motivace, hudební pojmy

Loutka myšky přišla k domečku za holčičkou Písníčkou. „*To je dobře, že jsi přišla myško. Bylo mi tu v domečku samotné smutno. Každá písnička má své kamarády, jmenují se **noty**.*“
Myška: „*Co jsou to noty?*“ „*Značky pro muzikanty. Bez not ani vy nemůžete hrát na flétnu písničky. Noty mají jména podle toho, kde v domečku bydlí, na které lince nebo ve které mezeře. Kluci bydlí na linkách a holky v mezerách. Každá nota je také jinak dlouhá. Slyšely jste třeba sirénu? Dlouhá nota je **nota celá**, jako celé jablíčko.*“

Jak se dělá nota celá?

Pěkné prázdné břicho má, na čtyři se počítá. (Vlasta Pospíšilová)

Položíme před děti obrázek celé noty a k němu jablko. Vysvětlíme dětem, že nota celá trvá 4 doby, počítáme do 4. Učitel zahraje několik not celých, děti počítají jejich trvání. Děti zkusí vysvětlit nové pojmy nota a nota celá „nechávané myšce“ vlastními slovy.

Přichází špejlová loutka Harry Potter: „*Ahoj Šmudlinko. To je hezký domek. Kdo v něm bydlí?*“ Myška: „*Ahoj Harry. To je domeček holčičky Písničky. Ale je tam sama, chybí jí kamarádi – noty.*“ Harry: „*To je mi líto.*“ Myška: „*Jé, já mám nápad: Prosím, nemohl bys*

jí jednu notu vyčarovat? Jsi přece kouzelník...“ „Zkusím to: Accio notárum!“ Myška: „Páni! Nota je tady! Děkuji! Když jsi ji vykouzli, bude s jmenovat jako ty: Nota h, jako Harry.“ Učitel: „A já mám nápad, děti: Naučíme se dnes notu h¹ jako Harry a Písnička bude mít v domečku prvního kamaráda.“

Symbol noty h¹:
obličej s brýlemi
(Harry Potter)

Umístění noty h¹ na notové osnově: připevníme notu h¹ do domečku pomocí suchého zipu, zdůrazníme její polohu na třetí lince.

➤ Pohybová chvilka

Honička: Nachystáme na podlaze velkou notovou osnovu (např. pomocí pěti stuh). Harry se honí se sovou Hedvikou. Na daný signál vždy děti přestanou běhat a postaví se na správnou (třetí) linku na osnově.

➤ Základy techniky hry

„Abychom se mohli naučit, jak se nota h hraje, musíme si nejprve ukázat, jak se správně drží flétna.“

Držení flétny: Nejprve s dětmi vyzkoušíme správnou polohu prstů – spojíme prsty obou rukou naproti sobě jako obroučky brýlí (bříška prstů leží na bříšku palce, nikoli na špičkách) a podíváme se přes ně (sova Hedvika se rozhlíží). Dětem na flétnách označím kouskem náplasti polohu pravého palce (zezadu mezi 4. a 5. dírkou). Pak se postavíme se jako rovný strom, mírně pozvedneme lokty (jako ptačí křídélka), aby nesvíraly hrudník. Flétnu opřeme o spodní ret. Levou rukou ji držíme nahoře, pravý palec umístíme na čtvereček z náplasti a pravý malíček na okružní dole na nožce.

Hmat pro tón h¹: Zlehka (jako když kočka našlapuje na tlapky) přiložíme na flétnu bříška prstů levé ruky, palec na spodní a ukazovák na první díрку.

Děti zkusí tón zahrát, učitelka opravuje držení. (nádech – „kapřík“)

Případně spojíme s pohybem: Děti se volně prochází, na daný signál zastaví, správně uchopí flétnu a zahrají tón h¹.

➤ Hry s hlavicí, hra na flétnu

Zopakujeme hry s hlavicí o ptácích: kukačka, ptáček vylétá z hnízda, sova.

Říkadla o dudkovi rytmizujeme na tón h¹.

Nové říkadlo: **Sova Hedvika**

Když se měsíc za les schová, očima si svítí sova.

Ve dne spí a špatně kouká, v noci Hedvika si houká.

Húúú – húúú – húúú – húúú.

Říkadlo nejprve deklamujeme a rytmizujeme pomocí ozvučných minidřívek, pak na slabiky DÚ – DÚ – DÚ a pak rytmizujeme na flétnu na samé tóny h¹ se správnou artikulací. Závěrečné Húúú – húúú – húúú – húúú zahrajeme jako 4 celé noty h¹. Nejprve děti počítají 4x čtyři doby a učitel předvede, pak učitel počítá 4x do 4 a celé noty h¹ zahrají děti.

➤ Pracovní list

Děti modrým fixem vybarví na flétně dírky zakryté při hmatu h¹ a obtáhnou modře („klučičí“) noty celé h¹ jako Harry pod říkadlem o sově.

Doma děti budou procvičovat říkadlo Sova Hedvika rytmizací na tónu h¹ se správnou artikulací zakončené 4 celými notami h¹, jejichž trvání jim mohou rodiče počítat.

➤ Ukončení

Rituál ukončení je ve všech stejný jako v první a druhé lekci.

5.4.4 4. lekce

Ve čtvrté lekci představuji dětem s další tón, tentokrát a¹, seznamují se s polohou nové noty na notové osnově a učí se zahrát její hmat na flétně. Při hře na flétnu a hrami s hlavicí upevní dovednosti správné techniky hry: artikulaci, dýchání, držení flétny i postoj. Rytmizací říkadla opakovaně procvičí nový hmat i hmat pro tón h¹ a dále budou rozvíjet své rytmické cítění. Dechovými cviky se přiblíží zdravému návyku bráničního dýchání.

Téma: Tón a¹ (prstoklad)

- **Cíle v jazyce učitele:** Zopakovat s dětmi dosavadní učivo.
Naučit děti prstoklad tónu a¹.
- **Cíle v jazyce dítěte:** Zopakovat prstoklad tónu h¹.
Zapamatovat si prstoklad tónu a¹.
- **Organizační forma:** Řízená činnost.

- **Metody:** Dovednostně-praktická (interpretace písně, dechová cvičení, rytmizace), rozhovor, vyprávění, předvádění, imitace, manipulace (s HN), práce s pracovním listem.
- **Prostředky a pomůcky:** Flétny, brčka a sklenky s trochou vody, lžice k rytmizaci, obrázek k říkadlu; (případně obrázky k pohádce); obrázek domečku s notovou osnovou a not **h¹**, **a¹** (Alenka); pracovní listy ke 4. lekci, červené fixy.

Průběh činnosti:

- **Uvítací rituál** (stejný jako v předešlých lekcích)
- **Dechová cvičení**

Balónek v bříšku (viz 1. lekce)

Kočka (provedeme 5x – 6x)

„Kočka se protahuje, dívá se střídavě na Alenku a na svoje bříško“

- Vzpor klečmo. Při nádechu nosem do břicha („balónek“) zvedneme hlavu a prohneme záda. Krátce zadržíme dech.
- Při výdechu ústy vyhrbíme záda a podíváme se na břicho.

Hvězdička

Děti si prstem nakreslí na hrudník hvězdu. Při správném držení těla (rovný stoj s pozvednutými lokty, bez zvedání ramen) hvězda svítí. Při špatném držení těla (ohnutém, nahrbeném, se sevřeným hrudníkem) hvězda zhasne. Obě polohy děti několikrát vyzkouší. Pokud učitel kdykoli v dalších lekcích zaregistruje u někoho chybný postoj, může se vyhnout negativní formulaci pokynem: *„Rozsviť si hvězdičku“*.

Zábavné dechové cvičení: Bublání brčkem do vody

„Nadechni se a vydechnij brčkem co nejdéle do sklenice s vodou.“ Můžeme udělat soutěž v bublání a dětem měřit čas.

- **Rytmizace říkadel**

Dudek (viz 2. lekce), **Sova Hedvika** i se závěrečným houkáním (3. lekce)

Kočka snědla kroupy

Houpy, houpy, kočka snědla kroupy.

Kořata se hněvala, že jim také nadala.

- společná rytmizace s využitím lžic
- děti rytmizují s flétnou na tónech **h¹** se správnou artikulací (DÚ) a učitel říkadlo deklamuje a rytmizuje na lžice.

➤ **Motivace**

Děti se položí na zem a poslouchají pohádku. Při jejím vyprávění může učitel ukazovat obrázky z pohádky Alenka v říši divů.

„Byla jednou jedna holčička, jmenovala se Alenka. Když si hrála na zahradě, objevil se tam bílý králíček. Alenka si ho chtěla pohladit a rozběhla se za ním. Králík hup do nory, Alenka šup za ním. Páni, to byla ale zvláštní nora! Alenka skrz ni prosvištěla jako dlouhatánským tunelem. Na jeho konci se ocitla v říši divů. Podivná země. Všechno tu bylo jinak než u Alenky doma. Bylo to úžasné! Zatímco hledala svého bílého králíka, našla si v říši divů spoustu přátel: ztřeštěného zajíce Březňáka, Kloboučníka, který nejráději pije čaj, myšku Malinkunu, co nerada slyší, že je příliš malá a kočku Šklību, která umí zmizet a znovu se objevit. Nakonec se setkala i s bílým králíkem. Když se Alence začalo stýskat, pomohli jí její noví kamarádi najít cestu zpátky domů. Alenka se probudila ve své posteli a vůbec nevěděla, jestli v říši divů byla, nebo se jí to všechno jenom zdálo.“

➤ **Hra na flétnu, opakování pojmů**

Nota a¹ jako Alenka bude další kamarád pro holčičku Písničku.

Symbol noty **a¹**:
hlavička s mašlí
(Alenka)

Opakování: *Jak se jmenuje domeček pro Písničku a noty? Notová osnova. Čím jej odemkneme? Houslovým klíčem. Kdo v domku bydlí? Noty. Notu h¹ (Harry) připevníme na třetí linku.*

Umístění noty a¹ na notové osnově: Připevníme notu **a¹** na notovou osnovu v domečku pro Písničku a zdůrazníme její polohu ve druhé mezeře.

Hmat pro tón a¹: zlehka přiložíme na flétnu levý, palec, ukazovák a prostředník.

Děti zkouší tón zahrát, učitel opravuje dýchání, držení flétny i postoj.

➤ **Hry s hlavicí**

Ptáčci „Při dlouhém vydechování rychle a nepravidelně zakrývej všemi prsty a odkrývej zvukový otvor na hlavicí.“

Při slabém foukání se ozývají malí ptáčci, silné foukání jsou velcí ptáci.

Hra na telefon: „Zazpívej vyzváněcí tóny, které slyšíš v telefonu. Pak je zahraj na hlavicí. Každý tón začni a ukonči špičkou jazyka ťukni za horními zuby: DÚ-D, DÚ-D ... Může to být kratší, delší i nekonečný tón.“

➤ **Pohybová chvilka**

Napodobujeme postavy z pohádky: běh (Alenka honí bílého králíka), poskoky (jako zajíc Březňák), drobné krůčky (jako myška Malinkuna), zívání a protažení (Alenka se probouzí). Pohybovou chvilku můžeme zařadit i dříve, pokud cítíme, že jsou děti po delším soustředění unavené.

➤ **Hra na flétnu**

„Alenka potkala v říši divů také kočku Šklíbu, která umí mizet a znovu se objevit. Objevila se i na našem pracovním listu u kočičího říkadla.“

Nové říkadlo: **Kočka snědla kroupy.**

Říkadlo nejprve rytmizujeme s deklamací slov, pak na slabiky DÚ – DÚ – DÚ. K rytmizaci využijeme lžice. Poté rytmizujeme na flétnu samými tóny a¹ se správnou artikulací. Závěrečné mňáu – mňáu – mňáu – mňáu jsou 4 celé noty a¹, které nejprve předvede učitel za hlasitého počítání dětí. Pak si role vymění: 4 celé noty a¹ zahrají děti a učitel počítá 4x čtyři doby. Zaměříme se na správnou artikulaci.

➤ **Pracovní list**

Na první straně pracovního listu děti červeným fixem vybarví na flétně dírky zakryté při hmatu a¹ a červeně si obtáhnou celé noty a¹ jako Alenka („holčičí nota“).

Doma děti budou procvičovat říkadlo Kočka snědla kroupy rytmizací na tónu a¹ se správnou artikulací zakončené 4 celými notami a¹. Jejich trvání jim mohou počítat rodiče.

➤ **Ukončení** (stejným rituálem jako v předešlých lekcích)

5.4.5 5. lekce

Lekce, které jsem v bakalářské práci pro přehlednost přiřadila číslo 5, je v rámci celé sady lekcí v pořadí třináctou. Patří mezi lekce zaměřené především na opakování, procvičování a upevnění získaných dovedností i vědomostí. Děti hravou formou procvičí znalost hmatů k notám h^1 , a^1 , g^1 a c^2 , polohu těchto not na notové osnově a zejména upevní dovednosti tyto hmaty zahrát na ZSF za použití správné techniky hry na nástroj. Začnou se učit novou píseň Běžela ovečka. Rytmičké cítění děti prohloubí opakováním rytmů a rytmičací veršů. Budou se také věnovat dechovým cvikům.

Téma: Píseň Běžela ovečka

- **Cíle v jazyce učitele:** Rozvíjet pěvecké dovednosti dětí.
Naučit děti zahrát novou píseň na flétnu.
Zopakovat s dětmi čtení not.
- **Cíle v jazyce dítěte:** Interpretovat píseň Běžela ovečka.
Rytmičovat na flétnu píseň Běžela ovečka.
Předvést na flétnu melodii písně (prstoklad).
- **Organizační forma:** Řízená činnost.
- **Metody:** Dovednostně-praktická (interpretace písně, dechová cvičení, rytmičace), rozhovor, dramatizace, předvádění, napodobování, manipulace (s HN), didaktická hra, práce s pracovním listem.
- **Prostředky a pomůcky:** Flétny, trubičky od fixů, ubrousek, terč; obrázkové karty s říkadly k rytmičaci; maňasci myška a holčička, obrázek ohně s obláčky dýmu, mráčky s nakreslenými notami; „domečky“ (notové osnovy) a noty (kulaté magnety); k rozcvičce podložka s kruhovou šipkou a obrázky (hlavičky) not g^1 a c^2 ; pracovní listy, fixy, pastelky.

Průběh činnosti:

➤ Uvítací rituál

Uvítací rituál tvoří ve všech lekcích zpěv písně Píšťalka v kruhu. K písni jsme od 11. lekce přidali druhou sloku: *A kdo nemá píšťalku, tátové a mámy,*

může pískat na pusu – zkuste si to s námi!

➤ Dechová cvičení

Balónek v bříšku (viz 1. lekce)

Pokřik Apačů

- Turecký sed, hluboký nádech do břicha. Na hlavici hrát dlouhý tón, přerušovat rychlým zakrýváním, odkrýváním čepového otvoru hlavice dlaní.

Zábavné dechové cvičení: Indiánská foukačka

- Z kousků papírového kapesníku tvoříme drobné kuličky. Vkládáme je do trubiček vyrobených z vypsání fixů. Fouknutím se jimi strefujeme do terče. Je nutné upozornit děti, že je třeba nadechovat se mimo trubičku, aby drobnou kuličku nevdechly!

➤ Rytmizace říkadel

Foukej, foukej větříčku, shod' mi jednu hruštičku.

Shod' mi jednu nebo dvě, budou sladké obě dvě. (ze 12. lekce)

Indiáni (Josef Kainar)

Indiáni, ti se mají, celý den si jenom hrají.

Skáčou hejsa, hopsasa, chytají se do lasa.

- „Tleskaná“ ve dvojicích (střídáme 2x tlesknutí rukama o sebe a 2x tlesknutí do dlaní kamaráda), poté rytmizace s flétnou na tónech **h¹**, **a¹**, **g¹**, **c²**

➤ Motivace, opakování

Holčička Písnička: „*Podívej, myško, na louce někdo rozdělal oheň. Vidiš ty obláčky dýmu?*“

(Učitel ukáže obrázek.) Myška: „*Ano. To nejsou obyčejné obláčky. Děti si hrají na indiány a pomocí mráček z kouře se domlouvají z jedné strany louky na druhou. Říká se tomu kouřové signály.*“ Písnička: „*Chtěla bych to také zkusit.*“ Myška: „*To můžeme. Třeba s těmito obláčky. Děti, pomůžete nám poznat, co tyhle kouřové mráčky znamenají?*“

Učitel ukazuje mráčky s kresbami not **h¹**, **a¹**, **g¹**, **c²** v hodnotách celých, půlových a čtvrtových. Děti je pojmenují a zkusí správně zahrát na flétnu.

➤ Hudební hry

Kde bydlí? Každé dítě má „domeček“ (notová osnova na formátu A4) a notu (kulatý magnet), kterou v něm přemistuje dle polohy not jmenovaných učitelem.

Flétnová abeceda: Učitel ukazuje na flétně hmaty. Děti říkají názvy tónů, jejichž hmaty vidí, např. Harry – HÁ.

➤ **Pohyb v rytmu**

Indiánský tanec v kruhu: Střídavě hraje učitel na flétnu 1 libovolný takt ve 4/4 rytmu a děti dupáním rytmus opakují. Celkem asi 8 taktů.

➤ **Hra na flétnu**

Učitel: „*Bílým mrakům na nebi se říká beránky. Bílé obláčky kouře vypadají jako ovečky.*“
Dle následujícího postupu nacvičíme píseň **Běžela ovečka**:

1. Učitel melodii zahraje na flétnu.
2. Společně píseň zpíváme a k tomu tleskáme na každou dobu.
3. Zpíváme melodii na slabiky DŮ s tleskáním na každou dobu.
4. Děti zahrají píseň na neutrální tón (bez zakrývání hmatových otvorů) se správnou artikulací, učitel jim k tomu tleská a počítá.
5. Děti zkusí v pomalém tempu vyhmatat, opět s tleskáním a počítáním učitele. Děti mohou vytukávat doby špičkou chodidla.

Flétnová rozcvička pro zvýšení obratnosti prstů: Střídání hmatů $g^1 - c^2 - g^1 - c^2 \dots$

Společně zopakujeme píseň **Haju, haju, hajušky** z minulé lekce.

Po celou dobu hry na flétnu se zaměřujeme se na správný postoj při hře. „*Stojíme rovně jako strom* (1. lekce) *a rozsvítíme hvězdičku* (4. lekce)“.

➤ **Pracovní list**

Na první straně pracovního listu vybarví děti v nové písni noty jako v předešlých lekcích: Modře „klučičí“ noty (noty na linkách – g^1, h^1) a červeně „holčičí“ noty (v mezerách – a^1, c^2) tak, že u půlových a celých not obtahují pouze obrysy hlaviček not a u not čtvrtových hlavičky vybarví. Na druhé straně pracovního listu vybarví vždy stejnou barvou pastelky všechny obláčky s notami se stejnými názvy. Pracovní list slouží také k procvičování nové písně doma.

➤ **Ukončení**

Stejně jako ve všech lekcích si děti v rámci závěrečného rituálu při říkadle společně vyčistí flétny a druhým říkadlem se v kruhu rozloučí.

5.4.6 6. lekce

Lekce, která v bakalářské práci nese číslo 6, navazuje na předešlou lekci a v rámci **kompletní sady lekcí je čtrnáctá**. Děti se v ní seznámí s tónem **d²** a zároveň s pátým hmatem pro levou ruku. Společně interpretují novou píseň **Dú Valaši, dú**, kterou se také začnou učit hrát na flétnu. Hravou formou budou poznávat délku not, procvičí polohu not **h¹, a¹, g¹ a c²** na notové osnově a zejména upevní dovednosti zahrát je na ZSF. Součástí lekce jsou opět dechová a rytmická cvičení.

Téma: Tón d² (prstoklad) a píseň Dú Valaši, dú

- **Cíle v jazyce učitele:** Naučit děti prstoklad tónu **d²**.
Naučit děti zahrát novou píseň na flétnu.
Opakovat a procvičovat s dětmi hudební vědomosti a dovednosti.
- **Cíle v jazyce dítěte:** Zapamatovat si prstoklad tónu **d²**.
Rytmizovat na flétnu píseň **Dú Valaši, dú**.
Opakovat a procvičovat naučené hmaty, délku a polohu not na notové osnově.
- **Organizační forma:** Řízená činnost.
- **Metody:** Dovednostně-praktická (interpretace písně, dechová cvičení, rytmižace), rozhovor, dramatizace, instruktáž, imitace, manipulace (s HN), práce s pracovním listem.
- **Prostředky a pomůcky:** Flétny, plastová troubítka; dřevěné rytmické zátky a obrázkové karty s říkadly k rytmižaci; maňásci myška a holčička, plyšový drak; domeček pro Písničku (notová osnova) s hlavičkami not k připevnění suchým zipem; papírový dráček s nakreslenými notami na mašlích na ocasu; noty a podložka s kruhovou šipkou k rozcvičce; pracovní listy ke 14. lekci, modré a červené fixy.

Průběh činnosti:

➤ **Uvítací rituál**

Zazpíváme v kruhu dvě sloky písně **Píšťalka**, jako obvykle.

➤ **Dechová cvičení**

Balónek v bříšku (viz 1. lekce)

Slunce (opakovat 5x – 6x)

- Stoj, propnout připážené ruce až do špiček prstů.
- S nádechem přes upažení vzpažit (malujeme slunce).
- Zádrž dechu, výpon.
- S výdechem zpět. Uvolnit a protřepat paže. Opakovat 5x – 6x.

Zábavné cvičení s dechovou hračkou: Plastové troubítko.

➤ **Rytmizace říkadel**

Indiáni (viz 13. lekce)

**Šnečku, šnečku, vystrč růžky, dám ti krejcar na tvarůžky
a troniček na tabáček, bude z tebe hajdaláček.**

- rytmizace s využitím dřevěných rytmických zátek
- rytmizace s flétnou na tónech **h¹, a¹, g¹, c²**.

➤ **Hra s hlavicí flétny**

Zvukové hádanky: Děti hrají na hlavicí flétny různé zvuky a ptají se kamarádů, co jim zvuk připomíná. Mohou hrát zvuky, které už v minulých lekcích zkoušely, nebo vymýšlet nové.

➤ **Motivace**

Zahrajeme dětem pohádku o dracích: „*Na podzim foukal vítr a děti pouštěly draka. Holčičce Písnička a myšce Šmudlince se to moc líbilo, a tak si z papíru také draka vyrobily. Dráček létal po obloze, byl ozdobený barevnými mašličkami a moc mu to slušelo. Najednou se kolem něj jako blesk mihlo něco černého. „Páni, co to bylo?“ volala myška. „Nějaké létající zvířátko. Možná velký pták,“ řekla Písnička. „Podívej, letí znovu. Letí k nám... Jé, ahoj! Ty nejsi pták, vid’?“ zeptala se myška, když zvířátko přistálo před ní. „Já jsem dráček. Jmenuji se Bezzubka.“ Myška: „Ty jsi dráček? Vůbec se tomu našemu nepodobáš...“ „Ten váš je jen papírový a já jsem opravdický. Jestli chcete, můžete se proletět se mnou. Nasedněte si.“ Myška s holčičkou se posadily Bezzubkovi na záda a létají na nebi mezi papírovými draky. Než se proletí, přivedeme do domku holčičky Písničky nového kamaráda.“*

➤ **Hra na flétnu**

Další kamarád do domku pro holčičku Písničku je **nota d² jako Dráček**.

Symbol noty **d²**:
kolečko se zubatou
čarou (Dráček)

Umístění noty d² na notové osnově: suchým zipem na čtvrtou linku

Hmat pro tón d²: Zlehka zakrýváme pouze druhou díрку bříškem levého prostředníčku. Připomeneme polohu druhé ruky a správné držení flétny. Děti zkusí tón zahrát.

Dráček: Děti hrají podle papírového dráčka, který má na mašličkách různé nakreslené noty. Střídají se, vybírají si noty podle barev mašlí.

➤ Hra s písničkou

Dráček létal tak vysoko, že ho viděli Valaši, kteří šli do hor za svým stádem oveček. Aby si mohli v horách vařit, nesli si s sebou pepř, česnek a cibuli.

Učitel zazpívá píseň: **Dú Valaši, dú**

„Už jste někdy vařily, děti?“ Napodobujeme vaření: škrábeme, krájíme, solíme brambory, strouháme sýr, rozklepneme vejce, klepeme řízky...

Vaříme ve dvojicích: „Kuchař vaří“ druhému dítěti na zádech (záda jsou struhadlo na strouhání brambor, prkénko na naklepání řízků, krajíc, který mažeme máslem...). Pak si dvojice role vymění.

➤ Hra na flétnu

Podle postupu uvedeného v minulé lekci nacvičujeme píseň **Dú, Valaši, dú**.

Flétnová rozcvička: Střídání hmatů **a¹ - c² ...** a pak **c² - d² ...**

Společně zopakujeme píseň **Běžela ovečka** z minulé lekce.

➤ Pracovní list

Na první straně pracovního listu děti vybaví na flétně druhou díрку (hmat pro tón **d²**). Na druhé straně vybarví nebo obtáhnou červenými a modrými fixami hlavičky not v písničce **Dú Valaši, dú**. Podle vybarvených not doma novou píseň procvičí.

➤ Ukončení

Vyčištění fléten a rozloučení v kruhu s obvyklými říkadly.

5.4.7 7. lekce

Lekce zařazená zde jako sedmá, **je v rámci celé sady lekcí v pořadí patnáctou**. Patří mezi lekce opakovací. Nepřináší dětem žádné nové hudební pojmy ani nové hmaty. Děti hravou formou procvičí 5 hmatů k notám, které se naučily v minulých lekcích: h¹, a¹, g¹, c² a d², polohu těchto not na notové osnově a upevní dovednosti správné techniky hry na ZSF. Budou se učit píseň Maličká su a nové lidové říkadlo, zdokonalí své rytmické cítění a upevní návyk bráničního dýchání pomocí dechových cviků.

Téma: Píseň Maličká su

- **Cíle v jazyce učitele:** Rozvíjet hudebně-pohybové dovednosti dětí.
  - Naučit děti zahrát novou píseň na flétnu.
  - Zopakovat s dětmi základy notopisu.
- **Cíle v jazyce dítěte:** Pohybovat se v rytmu písně Maličká su.
  - Rytmizovat na flétnu píseň Maličká su.
  - Určit správnou polohu noty na notové osnově.
- **Organizační forma:** Řízená činnost.
- **Metody:** Dovednostně-praktická (interpretace písně, dechová cvičení, rytmizace), rozhovor, dramatizace, předvádění, napodobování, nácvik pohybových dovedností, manipulace (s HN), didaktická hra, práce s pracovním listem.
- **Prostředky a pomůcky:** Flétny, bublifuky; poklice a obrázkové karty s říkadly k rytmizaci; maňásci myška a holčička, špejlové loutky husy, klas obilí; nahrávka písně Maličká su; stuhy a čepičky s obrázky not; hlavičky not a podložka k flétnové rozcevičce; pracovní listy, fixy, tužky.

Průběh činnosti:

➤ Uvítací rituál

Uvítací rituál tvoří zpěv dvou slok písně Píšťalka v kruhu.

➤ Dechová cvičení

Balónek v bříšku (viz 1. lekce)

Popletené hodiny se dvěma ručičkami, které ukazují od sebe nebo k sobě:

- Stoj, s přerušovaným nádechem i pohybem paží do vzpažení.

- Zadrž dechu, výpon. S přerušovaným výdechem zpět připažit.
- Uvolnit a protřepat paže. Opakovat 5x – 6x.

Zábavné cvičení s dechovou hračkou: Bublifuk

➤ Rytmizace říkadel

Šnečku, šnečku (viz 14. lekce)

Koza běží uličkou, křeččí za ní s žehličkou.

Koza křičí: „Lidičky, já se bojím žehličky.“ (ze 6. lekce)

Kravička *Čím je více zeleného, tím víc mléka pro každého.*

Kdybych já se nepásla, byli byste bez másla.

- rytmizace s vyžitím poklic
- rytmizace s flétnou na tónech **h¹, a¹, g¹, c², d²**

➤ Motivace

Holčička Písnička si zpívá: „*Maličká su, husy pasu...*“ Vykoukne myška Šmudlinka: „*Ahoj Písničko! Co to máš s sebou za zvířátka?*“ Písnička: „*Děti ti to řeknou myško.*“ Děti: „*Husy.*“ Holčička: „*Ano, husy. Dřív takhle chodily holky a kluci pást husy. Husy zobaly trávu nebo klásky, které zbyly na poli a děti je hlídaly.*“ Myška drží klásek obilí: „*Já mám taky ráda obilí! A proč je ti dneska do tance? Z čeho máš radost?*“ „*Že mě má ráda moje maměnka a tatíček. A taky že mám v domečku tolik kamarádů.*“ Učitel: „*Děti, když si vzpomenete na někoho, kdo vás má rád, je vám taky veselo? Co děláte, když je vám veselo?*“

➤ Hra s písničkou, tanec

„*Jak chodí husy?*“ Kolébáme se jako husy. „*Jak by husy tancovaly při hudbě?*“ Pustíme nahrávku písně **Maličká su** a tanec vyzkoušíme. Tancujeme jako kočky, tlustá prasátka, kůzlata, stonožky, chobotnice...

Taneční provedení: Dvojice dětí se postaví proti sobě. 1. takt: podřep, hlubší podřep, dřep, na pomlku vztyk. 2. takt: totéž. 3. a 4. takt: děti si podají pravé ruce a během se otáčejí. 5. a 6. takt: totéž, ale drží se za levé ruce.

➤ Opakování polohy not na notové osnově

Hudební hra Na čepičky: Pomocí 5 stuh vyznačíme na zemi velkou notovou osnovu. Před ni položíme papírové čepičky s obrázky představitelů not, které už děti znají (Harry, Alenka, Garfield, císařovna a dráček). Děti se postaví před osnovu. Na povel: „*Chyt' čepičku!* Hop

do domečku!“ nasadí jednu čepičku a podle obrázku na ní se postaví na správné místo na notové osnově. V dalším kole vybírají jinou čepičku. Kolik je čepiček, tolik kol hrajeme.

➤ **Hra na flétnu**

Píseň **Maličká su** nacvičíme opět pečlivě postupnými kroky představenými ve 13. lekci (zde 5. lekce).

Flétnová rozcvička: Střídání hmatů **$h^1 - c^2 - d^2 - c^2 - h^1 - c^2 - d^2 - c^2 \dots$**

Poté společně zopakujeme píseň z předešlé lekce: **Dů Valaši, dů**, při tom se zaměříme na správné dýchání.

➤ **Pracovní list**

Na první straně pracovního listu vybarví děti v nové písni noty jako v předešlých lekcích: Modře „klučičí“ noty (noty na linkách – g^1, h^1, d^2) a červeně „holčičí“ noty (v mezerách – a^1 a c^2) tak, že u půlových a celých not obtahují pouze obrysy hlaviček not a u not čtvrtových hlavičky vybarví. Na druhé straně pracovního listu spojují čárou noty s postavami, podle kterých jsou pojmenované. Doma budou procvičovat novou píseň.

➤ **Ukončení**

Rituál ukončení lekce s říkadly je shodný jako v předešlých lekcích.

6 EVALUACE

Závěrečná kapitola bakalářské práce je věnována hodnocení a přínosu sady lekcí hry na ZSF pro předškolní vzdělávání. Úvodní dvě podkapitoly se zabývají hodnocením jednotlivých realizovaných lekcí, první formou vlastních reflexí a druhá pohledem přítomné paní učitelky. Třetí podkapitola nabízí porovnání obou typů zmíněných reflexí. Poslední, čtvrtá podkapitola, je závěrečným shrnutím přínosu bakalářské práce a nabídkou doporučení pro praxi mateřských škol.

6.1 Vlastní reflexe jednotlivých lekcí

Pro vlastní reflexe jednotlivých lekcí jsem vytvořila následující kategorie:

- naplnění cílů a výběr učiva,
- pedagogická strategie a připravenost na činnost,
- komplexnost výstupu,
- přístup k dětem a reakce na nečekané situace,
- návrhy změn.

Sebehodnocení 1. LEKCE (realizace 4. 10. 2023)	
Naplnění cílů a výběr učiva	Podařilo se mi děti hrou formou seznámit se ZSF jako hudebním nástrojem, podpořit jejich sluchové vnímání a návyk bráničního dýchání. Cíle mohu tedy považovat za dosažené. Zvolila jsem učivo pro děti zajímavé, úměrné jejich schopnostem a podařilo se mi (i přes jeho větší množství) předat je dětem srozumitelnou formou.
Pedagogická strategie a připravenost na činnost	Myslím, že se mi podařilo k realizaci řízené činnosti využít vhodné metody. Zvolila jsem a předem nachystala dostatečně názorné a motivující prostředky a pomůcky, které se mi příjemně využívaly. Činnosti i jejich organizaci jsem předem promyslela a podložila písemnou přípravou.
Komplexnost výstupu	Přestože jsem se zařazováním manipulačních činností a drobných pohybových aktivit snažila o vyvážení výstupu, domnívám se, že struktura průběhu edukačních činností byla mírně v neprospěch dynamických činností. Hodnotím svůj výstup jako mírně nevyvážený.
Přístup k dětem a reakce na nečekané situace	S dětmi se mi dařilo komunikovat trpělivě, pozitivně a klidným hlasem. Přístup jsem ovšem uplatnila spíše transmisivní s menším prostorem pro vyjádření dětí. Celková atmosféra mi připadala příjemná, bez napětí a nečekaných situací.
Návrh změn	Při realizaci aktivit jsem zjistila, že celkový čas strávený přímo hrou na flétnu neodpovídá tomu, jak velmi se děti na hru na flétnu těšily. Z toho důvodu bych rozšířila dobu hraní na nástroj (v této lekci jsou to hry s hlavicí) doplněním příběhu nebo pohádky, ve které by se

	objevovaly všechny tři aktivity s hlavicí, a tak by si je mohly děti více procvičit a novou zkušenost s hrou na hudební nástroj si „užít“.
--	--

Sebehodnocení 2. LEKCE (realizace 11. 10. 2023)	
Naplnění cílů a výběr učiva	Domnívám se, že se mi všechny cíle hrou a aktivní formou podařilo splnit. Ověřila jsem si, že děti pochopily obsah nových hudebních pojmů, zvládly rytmizovat říkadla i provést dechová cvičení a podařilo se mi vyvodit u nich správnou artikulaci při tvoření tónů, kterou budu v dalších lekcích cvičeními upevňovat. Učivo bylo dětem srozumitelné. Jeho obtížnost i množství jsem vybrala úměrně schopnostem dětí.
Pedagogická strategie a připravenost na činnost	Organizační formu řízená činnost považuji za odpovídající naplánovaným metodám. Prostředky a pomůcky jsem zvolila vhodně a stejně jako aktivity a jejich organizaci jsem je měla nachystané předem. Vše jsem realizovala na základě písemné přípravy.
Komplexnost výstupu	Zařazovala jsem drobné pohybové chvílky, změnu poloh, děti manipulovaly s flétnou i jinými předměty. Pasivní a aktivní komponenty výstupu považuji za vyvážené.
Přístup k dětem a reakce na nečekané situace	Komunikovala jsem s dětmi klidně, vstřícně a s úsměvem. Dařilo se mi adekvátně reagovat na jejich nečekané odpovědi. Vzájemná interakce i celková atmosféra lekce byla uvolněná a pozitivní.
Návrh změn	Lekce splnila své cíle i má očekávání a ponechala bych ji beze změny.

Sebehodnocení 3. LEKCE (realizace 18. 10. 2023)	
Naplnění cílů a výběr učiva	Podarilo se mi splnit dva ze tří vytčených cílů: Dosáhla jsem u dětí pochopení hudebních pojmů nota a nota celá a seznámila jsem děti s hmatem pro tón h ¹ . Děti si správné držení vícekrát vyzkoušely, ovšem automatizované zvládnutí hmatu včetně čistého a rovného tónu je dlouhodobá záležitost. Třetí cíl, seznámit děti se správným držením flétny, se mi podařilo splnit pouze částečně a vnímám potřebu snížit obtížnost (viz návrhy změn v závěru sebereflexe). U prvních dvou cílů jsem zvolila obtížnost učiva adekvátně schopnostem dětí, které mu dobře porozuměly.
Pedagogická strategie a připravenost na činnost	Pro řízenou činnost se mi podařilo vybrat odpovídající metody. Připravila jsem vhodné prostředky a pomůcky, ale některé jsem měla nachystané na odlehlém stolku a jejich přinášení narušilo kontinuitu průběhu. Strategii i průběh aktivit jsem předem promyslela a nachystala, včetně písemné přípravy.
Komplexnost výstupu	V průběhu jsem střídala činnosti s menší a větší aktivitou dětí a většina dětí udržela kvalitní pozornost po celou dobu. Realizovaná lekce měla dle mého názoru dostatečnou dynamiku. Kompaktnost průběhu mi narušila pouze potřeba donášet pomůcky nachystané mimo dosah.

Přístup k dětem a reakce na nečekané situace	Přestože jsem byla při této lekci velmi unavená, snažila jsem se o trpělivou, pozitivně laděnou a přívětivou komunikaci s dětmi, která ovšem probíhala většinou směrem ode mne k dětem. Celková atmosféra byla klidná, otevřená a bez napětí. Nad rámec připravené náplně lekce jsem musela reagovat na nepřítomnost jednoho chlapce při předešlé lekci a snažit se mu ve stručnosti předat nejdůležitější informace a přivést ho alespoň částečně k dovednostem získaným ostatními dětmi.
Návrh změn	Při realizaci lekce jsem zjistila, že učit se od počátku správné poloze obou rukou je pro děti příliš obtížné. V metodice tedy provedu úpravu, která povede ke zjednodušení úchopu pravé ruky: Děti budou držet flétnu prozatím na okruží nožky mezi palcem a ukazovákem pravé ruky. K nácviku správného umístění pravého palce na spodu flétnového těla přistoupím až po zvládnutí několika hmatů levé ruky, ale v dostatečném předstihu před prvním hmatem oběma rukama. Pomůcky si v dalších lekcích nachystám tak, aby byly po ruce a jejich donášení nerušilo plynulý průběh.

Sebehodnocení 4. LEKCE (realizace 25. 10. 2023)	
Naplnění cílů a výběr učiva	Ověřila jsem si, že děti zvládly zahrát nový hmat, provést rytmická i dechová cvičení. Stanovené cíle považuji za splněné. Zvolila jsem učivo, které bylo pro děti srozumitelné a odpovídalo jejich schopnostem. Také množství učiva, které jsem připravila, zvládly bez problémů děti, které při předchozí lekci nebyly nemocné. Pro děti, které minulou lekci vynechaly, bylo však množství učiva velké.
Pedagogická strategie a připravenost na činnost	Organizační formu řízená činnost i metody, které jsem využila považuji za vhodně zvolené. Vedly k naplnění cílů. S prostředky a pomůckami, nachystanými předem, se mi rovněž dobře pracovalo. Všechny aktivity jsem realizovala po předchozím promyšlení a na základě písemné přípravy.
Komplexnost výstupu	Většinu průběhu lekce byly děti aktivní prostřednictvím manipulace s flétnou nebo rytmickými nástroji, které se však odehrávaly ve statických polohách. Po delší době se projevoval u dětí neklid. Ve vložené pohybové chvilce nestačily děti dostatečně zrelaxovat. Výstup nebyl dostatečně vyvážený.
Přístup k dětem a reakce na nečekané situace	S dětmi se mi dařilo komunikovat klidně a pozitivně. Snažila jsem se o trpělivý přístup. Celková atmosféra byla uvolněná a bez napětí. Nad rámec připravené náplně lekce jsem opět musela reagovat na nepřítomnost dvou dívek při předešlé lekci a v krátkosti jim zprostředkovat jádrové informace a dovednosti, které v ní získaly přítomné děti. Mnohokrát a velmi trpělivě bylo třeba opravovat dětem držení flétny.
Návrh změn	Pro lepší vyváženost a dynamiku lekce bych do jejího průběhu zařadila více pohybových chvil. Protože jsou první čtyři lekce nejvíce naplněny novým učivem (na ně pak navazují opakovací lekce),

	předřadila bych příště při nepřítomnosti více než jednoho dítěte před tuto lekci stručné předání základu zameškaného učiva (včetně nových dovedností) skupině dětí, které chyběly na předešlé lekci (například v předchozím dni nebo v čase ranních činností). Teprve potom bych se všemi dětmi 4.lekci v obvyklém čase realizovala.
--	--

Sebehodnocení 5. LEKCE (realizace 7. 2. 2024)	
Naplnění cílů a výběr učiva	Myslím, že mohu všechny cíle považovat za splněné. Podařilo se mi upevnit u dětí hudební i nástrojové dovednosti se ZSF a hravou formou zopakovat elementární vědomosti z hudební nauky, naučila jsem děti interpretovat novou píseň a pomohla jim při jejím nácviu na flétnu. Volbu učiva hodnotím jako přiměřenou schopnostem dětí množstvím i obtížností. Děti porozuměly zadání a se splněním úkolů neměly problém.
Pedagogická strategie a připravenost na činnost	Zvolená strategie mi vyhovovala, jejím prostřednictvím se mi podařilo naplnit plánované cíle. Hodnotím ji tedy jako účelnou. Z vybraných metod jsem převážně využila metody dovednostně-praktické, ostatní v menší míře. Realizaci činností jsem podpořila průběžnou motivací. Všechny předem nachystané prostředky a pomůcky jsem využila. Průběh a organizaci výstupu jsem předem promyslela, včetně písemné přípravy.
Komplexnost výstupu	Podařilo se mi edukační činnosti motivačně provázat a realizovat takovým způsobem, že děti byly po celou dobu aktivní, a i přes dlouhou dobu trvání na nich nebyla patrná únava ani nepozornost. Zařadila jsem sice pouze jednu pohybovou, avšak celou řadu manipulačních aktivit. Domnívám se, že výstup měl hladký průběh i dynamiku a byl vyvážený.
Přístup k dětem a reakce na nečekané situace	S dětmi jsem se snažila komunikovat vstřícně, trpělivě a s úsměvem. Důsledně jsem je opravovala. Zpětně jsem si uvědomila, že jsem v některých chvílích hovořila příliš rychle. Celkovou atmosféru a vzájemnou interakci hodnotím jako příjemnou a bez napětí. Žádné nečekané situace nenastaly.
Návrh změn	Délku výstupu, který trval celkově 45 minut, bych o několik minut snížila mírným zkrácením některých aktivit. Také je potřeba příště dohlédnout, aby děti měly své pomůcky (kartáčky na flétnu a noty) po ruce a neprodužovaly průběh jejich hledáním a donášením.

Sebehodnocení 6. LEKCE (realizace 14. 2. 2024)	
Naplnění cílů a výběr učiva	Dle mého názoru se mi podařilo zvolené cíle dosáhnout. Motivací jsem děti přivedla k novému tónu a hmatu, s nímž jsem je následně seznámila, a k nové písni a naučila je píseň interpretovat a částečně také hrát na flétnu. Zvolila jsem učivo úměrné schopnostem většiny dětí, ověřila jsem si, že mu děti porozuměly. Pouze pro chlapce, který neabsolvoval ani polovinu lekcí, bylo učivo obtížnější.

Pedagogická strategie a připravenost na činnost	Řízenou činnost jsem realizovala vhodnými metodami, převážně jsem využila dovednostně-praktické a manipulační metody. Strategii považuji za vhodně zvolenou a činnosti za dobře připravené po stránce organizační i materiální.
Komplexnost výstupu	Průběh výstupu jsem připravila tak, aby děti vyvíjely aktivitu ve všech jeho částech. Činnosti však byly převážně manipulačního charakteru, některé části byly dlouhé a v některých chvílích byl u dětí patrný motorický neklid. Výstup postrádal vyloženě pohybovou (nejlépe lokomoční) aktivitu, nebyl tedy zcela vyvážený.
Přístup k dětem a reakce na nečekané situace	S dětmi jsem komunikovala klidně a trpělivě. Snažila jsem se vytvořit příjemnou atmosféru. Nevyvedlo mne z rovnováhy ani několikrát narušení průběhu lekce příchodem personálu MŠ do třídy.
Návrh změn	Aktivitu s procvičováním délky not a jejich polohy na notové osnově bude vhodné zkrátit a po ní zařadit drobnou lokomoční pohybovou aktivitu, která by snížila motorický neklid jinak soustředěných dětí.

Sebehodnocení 7. LEKCE (realizace 21. 2. 2024)	
Naplnění cílů a výběr učiva	Jsem přesvědčena, že se mi všechny cíle interaktivní a hravou formou podařilo naplnit. Přesvědčila jsem se, že děti dokázaly rytmizovat říkadla i novou píseň, kterou rovněž zvládly interpretovat a seznámit se s její hrou na flétnu tak, aby mohly samostatně v jejím nácviku pokračovat v domácím prostředí. Učivo považuji za srozumitelné a přiměřeně obtížné vzhledem ke schopnostem dětí.
Pedagogická strategie a připravenost na činnost	Řízenou činnost považuji za organizační formu odpovídající naplánovaným metodám. Prostředky a pomůcky jsem zvolila vhodně. Stejně jako aktivity a jejich organizaci jsem je měla nachystané předem a v dostatečném množství. Lekci jsem realizovala s oporou o písemnou přípravu.
Komplexnost výstupu	Lekci považuji za komplexní. Dechová a rytmická cvičení a soustředěnou práci s flétnou jsem prokládala hrami a pohybovými aktivitami, změnou poloh i manipulačními činnostmi. Jednotlivé části jsem motivačně provázala ve vztahu k nově nacvičované písni. Pasivní a aktivní komponenty výstupu se mi jeví jako vyvážené.
Přístup k dětem a reakce na nečekané situace	S dětmi jsem komunikovala klidně, vstřícně, snažila jsem se trpělivě opravovat jejich chybné držení nástroje nebo nesprávný postoj a aktivně je zapojovat. Zejména v závěru lekce jsem využila individuální přístup. Celková atmosféra lekce byla pozitivní a uvolněná. Nečekané situace jsem řešit nemusela.
Návrh změn	Lekci bych ponechala beze změny. Naplnila stanovené cíle i má očekávání.

6.2 Hodnocení jednotlivých lekcí přítomnou učitelkou

Paní učitelce, která realizaci lekcí ZSF pozorovala, jsem navrhla pro hodnocení stejné kategorie, jaké jsem použila u vlastních reflexí.

Hodnocení 1. LEKCE přítomnou učitelkou (realizace 4. 10. 2023)	
Naplnění cílů a výběr učiva	Pozorování ukazuje, že učitelka splnila cíle výuky hry na flétnu. Děti nejen poznaly různé typy fléten, ale také se seznámily s jednotlivými částmi nástroje a získaly dovednosti manipulace s flétnou, jako je rozkládání, sestavování a správné čištění. Zároveň se učily o struktuře flétny, o správném držení těla při hře a o technice správného dýchání. Cíle byly dobře strukturované a dosažitelné pro věkovou skupinu.
Pedagogická strategie a připravenost na činnost	Pedagogická strategie zahrnovala motivaci prostřednictvím příběhu, který integroval plošné loutky a maňásky, interaktivní aktivity a praktické ukázky. Připravenost na výuku byla zjevná skrze názorné demonstrace a hru, což pomohlo dětem lépe pochopit látku.
Komplexnost výstupu	Výstup byl komplexní a obsahoval aktivní i pasivní části, různé úrovně interakce a zapojení dětí. Výuka byla dynamická a interaktivní.
Přístup k dětem a reakce na nečekané situace	Učitelka projevovala trpělivost a pozitivní přístup, což umožnilo dětem zapojit se do aktivity. Flexibilita byla patrná při reakci na nečekané situace, jako když děti potřebovaly odejít.
Návrh změn	Průběh výuky byl bez výhrad. Paní učitelka uměla zaujmout děti a udržet jejich pozornost po celou dobu výuky. Moc se mi líbilo, že na závěr poskytla dětem pracovní listy, které shrnovaly obsah lekce. To umožní dětem připomenout si naučené a sdílet ho s rodinou doma.

Hodnocení 2. LEKCE přítomnou učitelkou (realizace 11. 10. 2023)	
Naplnění cílů a výběr učiva	Výuka byla velmi dobře strukturovaná a zaměřená na cíle hry na flétnu. Učivo zahrnovalo různé aktivity pro pochopení dechu, manipulaci s flétnou a způsoby interakce s nástrojem. Bylo vidět úsilí o propojení hry na flétnu s pohybovými a kreativními prvky.
Pedagogická strategie a připravenost na činnost	Pedagogická strategie byla pestře zaměřená na zapojení dětí a udržení jejich pozornosti. Byla vidět připravenost na různé aktivity, které podporovaly pochopení tématu pomocí praktických a pohybových cvičení.
Komplexnost výstupu	Výstup byl komplexní, strukturovaný a bohatý na různorodé aktivity. Zahrnoval nejen praktické základy hry na flétnu, ale i propojení s pohybovými cvičeními a interaktivními úkoly. Děti si procvičily správné dýchání a manipulaci s flétnou, ale také se podílely na konstrukci domku z kostek a na diskusi o variabilitě pojmu klíč.
Přístup k dětem a reakce	Paní učitelka projevovala vůči všem dětem trpělivost a přátelský přístup. Dokázala se flexibilně přizpůsobit nečekaným situacím,

na nečekané situace	například když někdo zazvonil u dveří a krátce přerušil průběh výuky. Přesto se jí podařilo zajistit, aby se výuka pokračovala co nejplynuleji.
Návrh změn	Pro lepší plynulost lekce doporučuji, aby si paní učitelka lépe osvojila texty, které dětem předává. Dále navrhuji přidat více vizuálních pomůcek - poskytnout dětem reálné obrázky ptáků, což by mohlo podpořit zapamatování a porozumění učiva.

Hodnocení 3. LEKCE přítomnou učitelkou (realizace 18. 10. 2023)	
Naplnění cílů a výběr učiva	V lekci byly zahrnuty praktické aktivity, které podporovaly správné dýchání při hře na flétnu, manipulaci s nástrojem a širokou škálu dalších cvičení. Paní učitelka nejen opakovala předchozí témata, ale také integrovala prvky motivace a příběhů, které zvýšily angažovanost dětí. Děti se v této lekci naučily hrát první konkrétní tón „h“ prostřednictvím hry na flétnu.
Pedagogická strategie a připravenost na činnost	Navzdory tomu, že se paní učitelka zdála být méně soustředěná a unavená, využila různé přístupy a cvičení, aby dětem předala určité dovednosti spojené s hrou na flétnu. Paní učitelka integrovala opakování učiva s motivací dětí. Potřebné pomůcky měla paní učitelka přichystané, ale některé mimo svůj dosah, nebyla možnost je pohotově použít, což narušovalo plynulost úvodní části výstupu.
Komplexnost výstupu	Lekce byla komplexním celkem s pasivními i aktivními fázemi, umožňujícími aktivní zapojení dětí skrze různorodé aktivity. Během výstupu jedno z dětí ztrácelo soustředěnost, což mohlo být ovlivněno aktuálním rozpoložením paní učitelky. Motivace dětí a její připravenost na lekci nebyly tak patrné jako v předchozích dvou lekcích.
Přístup k dětem a reakce na nečekané situace	Paní učitelka se snažila zachovat přívětivý a přátelský přístup, i když se zdála být méně soustředěná. Trpělivě reagovala i na narušování průběhu lekce ze strany jednoho z dětí.
Návrh změn	Zlepšit přípravu pomůcek tak, aby byly v dosahu a snadno použitelné. To by zamezilo přerušení lekce a zajistilo plynulý průběh aktivit. Dále navrhuji upravit strategii paní učitelky tak, aby podporovala udržení pozornosti dětí a zároveň jí pomohla zvládat stres a udržovat psychickou rovnováhu.

Hodnocení 4. LEKCE přítomnou učitelkou (realizace 25. 10. 2023)	
Naplnění cílů a výběr učiva	Lekce obsahovala mnoho cvičení zaměřených na správné dýchání, manipulaci s flétnou a postupné seznamování s hudebními pojmy. Paní učitelka nejen opakovala dřívější témata, ale také představila novou notu "a" a učila děti, jak správně držet flétnu při hraní této noty.
Pedagogická strategie a	Navzdory několika překážkám, jako neklidné chování jednoho z chlapců a občasnému vyrušování, učitelka reagovala trpělivě. Snažila

připravenost na činnost	se udržet příjemnou atmosféru a aktivně děti zapojovala do činností. Její schopnost přizpůsobit se potřebám dětí byla patrná, stejně jako připravenost s různými aktivitami.
Komplexnost výstupu	Lekce byla realizována jako kombinace různých aktivit, včetně tělesných cvičení, hravých úkolů a hudebních sekvencí. Děti se učily nové noty a manipulaci s flétnou v rámci interaktivních aktivit spojených s pohádkou Alenka v říši divů.
Přístup k dětem a reakce na nečekané situace	Paní učitelka udržovala přátelský a podpůrný přístup, ačkoliv neustálé vyrušování jednoho z dětí a tělesný neklid všech dětí na konci lekce vyžadovaly zvýšenou pozornost. Byla trpělivá a ochotně dětem pomáhala s manipulací s flétnou.
Návrh změn	Dnešní lekce se protáhla na 46 minut a pozorovala jsem, že ke konci už děti ztrácely soustředěnost. Navrhuji nepřekračovat 40 minut délky lekce, což může pomoci zajistit lepší angažovanost a pozornost dětí.

Hodnocení 5. LEKCE přítomnou učitelkou (realizace 7. 2. 2024)

Naplnění cílů a výběr učiva	Lekce zahrnovala praktická cvičení na flétnu, hodně se zaměřovala i na hudební teorii (konkrétní noty – a^1 , h^1 , g^1 a c^2 , jejich délky, jejich umístění v notové osnově). Učivo odráželo postupné zavádění hudební teorie a postupné zdokonalování hudebních dovedností – děti byly schopné rozpoznat názvy not i jejich délky, ale jedna z dívek nedokázala dobře definovat délky not na základě jejich podoby.
Pedagogická strategie a připravenost na činnost	Lekce byla dobře strukturovaná, učitelka se snažila zahrnout různé kreativní prvky pro zábavný a edukační zážitek. Výuka notového zápisu skrze hry (např. terč), rytmizace s básněmi a hádanky přinesly zábavu a interaktivitu. Děti již měly osvojeny rituální prvky lekcí (úvodní píseň, závěrečnou báseň).
Komplexnost výstupu	Lekce měla dobrou organizaci a jasný strukturovaný plán. Učitelka využila aktivní účast dětí během lekce, včetně rytmického pohybu a zapojení do her.
Přístup k dětem a reakce na nečekané situace	Paní učitelka reagovala vlídně na přání dětí. Každému z dětí se věnovala individuálně, především při individuální práci s dětmi ke konci lekce.
Návrh změn	Průběh výuky byl bez výhrad. Pozitivní hodnocení jsem slyšela i od dětí samotných (" <i>To je dobrý tanec.</i> ").

Hodnocení 6. LEKCE přítomnou učitelkou (realizace 14. 2. 2024)

Naplnění cílů a výběr učiva	Výuka naplňovala cíle hry na flétnu. Učivo zahrnovalo různé aktivity pro naučení a postupné začleňování nové noty d^2 – „dráček“ a opakování již probraných not (a^1 , h^1 , g^1 a c^2). Bylo vidět snahu o doplnění hry na flétnu pohybovými a dalšími prvky.
------------------------------------	--

Pedagogická strategie a připravenost na činnost	Pedagogická strategie zahrnovala využití momentu překvapení, kreativní motivace pohádkou, dramatických prvků, zvukových hádanek a hry s hlavicí flétny. Byla patrná připravenost učitelky.
Komplexnost výstupu	Lekce byla opět dobře strukturovaná. Využití různorodých aktivit a jejich střídání přineslo pestrost do výuky a zvýšilo motivaci dětí.
Přístup k dětem a reakce na nečekané situace	Dvě děti při lekci, zejména v jejich pasivních částech, projevovaly značný tělesný neklid. Působily rozdváděně, byly hlučnější než obvykle. Chlapec hodně výuku narušoval. Klidné a trpělivé reakce učitelky na neklidné chování dětí svědčí o schopnosti udržet si autoritu a klidné prostředí.
Návrh změn	Navrhuji některé aktivity lekci zkrátit, aby lekce měla nejvýše 40 minut délky. Pomohlo by to zajistit lepší pozornost dětí.

Hodnocení 7. LEKCE přítomnou učitelkou (realizace 21. 2. 2024)	
Naplnění cílů a výběr učiva	Lekce obsahovala mnoho cvičení zaměřených především na opakování praktické hry na flétnu, například zdůraznění správného postavení (těla) při hře. Děti prokázaly teoretické znalosti z hudební nauky (názvy not, délky not, jejich umístění v notové osnově) a dobrou schopnost zapojit se do dramatizace pohádky a tanečních prvků.
Pedagogická strategie a připravenost na činnost	Pedagogická strategie zahrnovala různorodé aktivity a hry pro udržení zájmu dětí: bublifuky, hru na tikající hodiny, pohádku, tanec a pohybové aktivity v kombinaci s hrou na flétnu. Učitelka využila různé pomůcky a vizuální nástroje pro motivaci, pohyb a tleskání pro zapamatování a rytimizaci písně, dramatizaci a taneční prvky.
Komplexnost výstupu	Aktivní a pasivní části lekce byly v rovnováze. Děti se aktivně účastnily ve všech částech, zejména při pohybových aktivitách a hrách.
Přístup k dětem a reakce na nečekané situace	Paní učitelka projevovovala podpurný přístup, trpělivě a ochotně dětem pomáhala s manipulací s flétnou a průběžně je opravovala (polohu prstů na flétně, polohu loktů od těla).
Návrh změn	Možná by bylo vhodné více individualizovat průběh hry na flétnu, umožnit každému dítěti častěji zahrát píseň samostatně, namísto společné hry ve skupině.

6.3 Porovnání vlastní reflexe a hodnocení učitelkou

Následující tabulka heslovitě shrnuje a staví vedle sebe hodnocení jednotlivých lekcí z vlastního úhlu pohledu a z hlediska paní učitelky, která pozorovala jejich průběh.

Tabulka 3 *Komparace sebereflexe a hodnocení učitelkou*

LEKCE	VLASTNÍ REFLEXE	HODNOCENÍ UČITELKY
1.	<p>+</p> <ul style="list-style-type: none"> - cíle se podařilo splnit - učivo srozumitelné, úměrné věku - vhodná strategie - připravenost - trpělivý a klidný přístup 	<ul style="list-style-type: none"> - věkově dosažitelné cíle se podařilo splnit - strategie vedla k pochopení - připravenost - komplexnost výstupu - trpělivý, pozitivní přístup, flexibilita
	<p>-</p> <ul style="list-style-type: none"> - výstup méně dynamický - kratší čas strávený přímo hrou na flétnu 	<ul style="list-style-type: none"> - bez výhrad
2.	<p>+</p> <ul style="list-style-type: none"> - cíle se podařilo splnit - učivo srozumitelné, úměrné schopnostem dětí - adekvátní strategie - připravenost - vyváženost výstupu - klidný a vstřícný přístup, pohotové reakce 	<ul style="list-style-type: none"> - dobře strukturované učivo - pestrá strategie - připravenost - komplexnost výstupu - trpělivý, přátelský přístup, flexibilita
	<p>-</p> <ul style="list-style-type: none"> - bez výhrad 	<ul style="list-style-type: none"> - ne zcela osvojené texty - málo obrázků
3.	<p>+</p> <ul style="list-style-type: none"> - dva ze tří cílů byly přiměřené a s adekvátní obtížností učiva - odpovídající strategie - vyváženost a dynamika výstupu - trpělivý a pozitivní přístup 	<ul style="list-style-type: none"> - pestrost a opakování učiva - motivace příběhy - vyváženost výstupu - trpělivý a přátelský přístup
	<p>-</p> <ul style="list-style-type: none"> - jeden cíl dosažen částečně (příliš obtížné učivo) - pomůcky připravené mimo dosah 	<ul style="list-style-type: none"> - únava a menší soustředěnost učitelky - pomůcky připravené mimo dosah, jejich přinášení narušovalo průběh
4.	<p>+</p> <ul style="list-style-type: none"> - cíle se podařilo splnit - učivo srozumitelné a přiměřené - vhodná volba strategie - připravenost - trpělivý a pozitivní přístup 	<ul style="list-style-type: none"> - zajímavé učivo, opakování učiva - pestrost lekce - připravenost - podpůrný přístup a flexibilita
	<p>-</p> <ul style="list-style-type: none"> - nedostatečná vyváženost výstupu způsobená nutností dovysvětlit minulé učivo dětem nepřítomným v minulé lekci 	<ul style="list-style-type: none"> - slabší pozornost dětí - přílišná délka lekce

5.	+	<ul style="list-style-type: none"> - cíle se podařilo splnit - přiměřenost učiva - účelná strategie - dynamika a vyváženost výstupu - připravenost - trpělivý a vstřícný přístup 	<ul style="list-style-type: none"> - postupné zvyšování náročnosti učiva - vhodná organizace - dobře strukturovaná lekce - jasný plán - vlídnost, individuální přístup
	-	<ul style="list-style-type: none"> - přílišná délka lekce - děti měly některé pomůcky mimo dosah 	<ul style="list-style-type: none"> - bez výhrad
6.	+	<ul style="list-style-type: none"> - cíle se podařilo splnit - učivo přiměřené pro většinu dětí - vhodně zvolená strategie - připravenost - klidný přístup, přátelská atmosféra 	<ul style="list-style-type: none"> - naplnění cílů - předávání učiva zábavnou formou - pestrá a dobře strukturovaná lekce - připravenost - trpělivý a klidný přístup
	-	<ul style="list-style-type: none"> - pro často chybějící dítě bylo učivo obtížnější - některé aktivity příliš dlouhé - absence pohybového odreagování 	<ul style="list-style-type: none"> - rozdováděnost, hlučnost a slabší pozornost dětí - některé aktivity příliš dlouhé
7.	+	<ul style="list-style-type: none"> - cíle se podařilo naplnit - učivo srozumitelné a přiměřené - vhodná strategie - připravenost - komplexnost výstupu - klidný a vstřícný přístup 	<ul style="list-style-type: none"> - prokázání zvládnutí učiva minulých lekcí - různorodá strategie - vyváženost výstupu - podpůrný a trpělivý přístup
	-	<ul style="list-style-type: none"> - bez výhrad 	<ul style="list-style-type: none"> - krátkost individuální hry na flétnu

Přestože paní učitelka ve svém hodnocení jednotlivých lekcí zůstávala často v popisné rovině (např. hodnocení strategie), pokusila jsem se nalézt a vystihnout styčné body, v nichž se naše reflexe potkaly v kladném či záporném hodnocení stěžejních momentů jednotlivých lekcí a shrnout je v následujícím odstavci.

Cíle jednotlivých lekcí považuji v naprosté většině za splněné, a tedy i adekvátní schopnostem dětí. Dvě reflexe paní učitelky obsahují shodný pohled a v ostatních hodnoceních se k naplnění cílů nevyjadřuje. **Učivo** se nám oběma jeví jako srozumitelné, dobře strukturované a pestré. Učitelka je vidí rovněž jako přiměřené a oceňuje jeho opakování a předávání zábavnou formou. Já jsem si vědoma jeho přílišné obtížnosti v jedné z lekcí pro všechny děti a dále pak zejména u úvodních lekcí také v případech absence dětí na předchozí lekci. S kolegyní jsem se shodla v hodnocení zvolených **pedagogických strategií** jako smysluplných a účelných, neboť vedly k pochopení učiva. Nadto učitelka vyzdvihla pestrost zvolených metod, zábavnost a motivaci příběhy. Rovněž ocenila úsilí,

kteřé jsem vynaložila nejen na **připravu** strategií, organizace a průběhu činností, ale i řady vyrobených pomůcek, které jsem však v jedné z lekcí měla mimo dosah, což průběh narušilo. **Komplexnost realizovaných výstupů** vnímáme mírně odlišně. Některé z výstupů byly komplexní s vyváženým poměrem aktivních a pasivních komponentů, jiné měly menší dynamiku. Zatímco dle mého názoru způsobovala nerovnováhu často potřeba dovysvětlit učivo dětem nepřítomným v minulé lekcí, paní učitelka upozorňovala spíše na přílišnou délku některých aktivit nebo celých lekcí. Vlastní **přístup k dětem** hodnotím jako klidný, vstřícný a trpělivý a kolegyně jej vnímá rovněž jako přátelský a podpůrný. Pokud nastala nečekaná situace, nečinilo mi její zvládnutí obtíže, což paní učitelka shrnula pod pojem flexibilita.

6.4 Závěry a doporučení pro praxi mateřských škol

Před finalizací bakalářské práce se mi podařilo realizovat téměř dvě třetiny ze 36 navržených lekcí vzdělávací sady sestavených do metodiky *Hra na flétna v mateřské škole*. Průběh 7 z nich jsem zaznamenala v této práci.

➤ Vyjádření k naplnění stěžejních cílů sady lekcí

Realizaci sady lekcí předcházelo stanovení hlavních cílů zaměřených převážně na rozvoj hudebnosti dětí:

1. **Rozvíjet hudebnost dětí prostřednictvím instrumentálních činností.**
2. **Rozvíjet u dětí elementární dovednosti hry na ZSF.**
3. **Rozvíjet rytmické a tonální citění dětí.**
4. **Vytvářet u dětí návyk bráničního dýchání.**

Práce směřovala k celkovému rozvinutí míry hudebnosti u dětí. Dle mého názoru je již ve dvou třetinách realizace celé sady lekcí zřejmý velký posun nejen v rytmickém a tonálním citění dětí, ale v rozvoji jejich hudebních schopností i dovedností celkově. Že se podařilo hudebnost dětí rozvinout mohu soudit na základě pozorování individuálních pokroků dětí a porovnání jejich dovedností v prvních lekcích se současným stavem. Zatímco na počátku výuky děti dokázaly rozlišit pouze vyšší a nižší tón, nyní jim intonační dovednosti umožňují v porovnání se zadaným a pojmenovaným tónem sluchem rozeznat a určit konkrétní tón z šesti tónů, jež se prozatím naučily zahrát. V prvních lekcích bylo pro některé děti problematické reprodukovat jednoduchý rytmus v rozsahu jednoho až dvou taktů, ale ve

dvou třetinách realizace sady lekcí tuto dovednost ovládá celá skupina dětí s pozvolna se zvyšující náročností. Všechny děti také již ovládají brániční dýchání při dechových cvičeních a některé automaticky i při hře na flétnu. Minimálně tři ze čtyř cílů mohu tedy hodnotit jako splněné. Pokud se týká rozvíjení elementárních dovedností hry na ZSF u dětí, pak s ohledem na nezbytnost jejich ukotvení ve správné technice hry na nástroj, považuji tento cíl prozatím za splněný pouze částečně. Některé dovednosti jsou již u dětí zautomatizované, ale většinu je třeba upevňovat a neustále trpělivě opravovat. Dovednosti správné polohy pravé ruky na nástroji nabydou děti teprve ve zbývající části lekcí a cíl by tedy mohl být splněn v závěru školního roku.

➤ **Vyjádření k obsahovému zpracování, organizaci výstupu a vlastní práci s dětmi**

Na základě realizovaných lekcí jsem vyhodnotila, že obsahové zpracování vzdělávací sady je vhodné pro děti předškolního věku. Zvolené učivo bylo přiměřené schopnostem těchto dětí až na jeden případ, kde jsem v reakci na reflexe realizace posléze obtížnost učiva upravila. Jednotlivé lekce se mi podařilo obsahově i motivačně provázat. V organizační rovině se osvědčily prezentované strategie, včetně zvolených prostředků a pomůcek. Některé výstupy lze považovat za vyvážené, jiné byly spíše statické z důvodu nedostatku pohybového odreagování nebo přílišné délky některých aktivit. Počet 4 dětí ve skupině se jevil jako optimální. Děti se na lekce hry na flétnu těšily a při jejich realizaci kvalitně spolupracovaly. Velmi si oblíbily „průvodce lekcemi“ motivační maňásky myšky a holčičky a vyhovovala jim také obdobná struktura výstupů včetně rituálního úvodu a závěru. Vhodným výstupem z každé lekce byly také pracovní listy. Některé lekce mírně narušovala nekázeň chlapce. Největší komplikací však byla nadměrně velká nemocnost dětí, která přinášela potřebu dalšího času pro shrnutí minulého učiva chybějícím dětem po jejich návratu v převážné většině lekcí. Dosažená úroveň dovedností dětí v polovině školního roku byla různá, dle mého názoru v souvislosti s různorodou vstupní úrovní jejich hudebnosti.

➤ **Návrhy změn a doporučení**

Na základě zkušeností nabytých realizací doporučuji ponechat navrženou strukturu lekcí a jejich obsah pojmout jako nabídku činností z nichž je možno volit, nebo dle vlastní tvořivosti vložit další aktivity v návaznosti na schopnosti dětí v konkrétní skupině. Je rovněž žádoucí doplnit některé lekce o drobná pohybová odreagování pro uvolnění a následné zvýšení pozornosti dětí. Obtížnost učiva zjištěnou při realizaci třetí lekce (držení flétny pravou rukou) jsem v metodice dodatečně upravila. Mohu rovněž doporučit využití pedagogických strategií, které se mi osvědčily se zřetelem na zvolené prostředky a pomůcky.

Kromě pracovních listů, které považuji za nedílnou součást lekcí, bude učitel při realizaci také potřebovat řadu dalších pomůcek představených v kapitole 4.3, z nichž některé bude potřeba si vyrobit.

➤ **Vhodné publikace pro hru na ZSF s dětmi od 5 let v MŠ**

Z metodických materiálů pro hru na ZSF v mateřské škole jmenovaných v kapitole 3.5 se mi velmi osvědčila nápaditá dechová cvičení z knihy Kateřiny Škořepové Hrajeme na zobcovou flétnu (2014) a Václava Žilky Veselé pískání – zdravé dýchání (2007). Pro hravou formu výuky, tvořivý přístup a experimentování se zvuky flétny jsem využila rovněž řadu nápadů z knihy Jana a Evy Kvapilových Flautoškola 1 (2010) a Aleše Sedlmeiera S flétnou a zvířátky do hudební pohádky (2011). Pro motivaci lekcí mi byla inspirací kniha Vlasty Pospíšilové Docela malé ježčí pískání s Písničkou a Fučílkem (2004). Poslední dvě jmenované publikace spolu se stále aktuální starší knihou Ladislava Daniela a Jiřího Žáčka Kouzelná píšťalka (1996) mohou být dle mého názoru kompletně využity jako metodiky hry na ZSF s dětmi od 5 let v mateřské škole.

➤ **Shrnutí**

Domnívám se, že sadu 36 navazujících lekcí sestavených do metodiky nazvané ***Hra na flétnu v mateřské škole*** spolu s pracovními listy mohou učitelé mateřských škol s úspěchem využívat při práci se skupinou 4 až 6 dětí od pěti let věku ve frekvenci 1 x týdně po dobu jednoho školního roku. Dětem umožní nejen získání elementárních dovedností ve hře na ZSF, ale zároveň přispěje k celkovému rozvoji jejich hudebnosti.

ZÁVĚR

Předkládaná bakalářská práce se zabývala tématem rozvoje hudebnosti dětí předškolního věku s využitím hry na zobcovou sopránovou flétnu.

Jejím záměrem bylo přispět ke zkvalitnění flétnové výuky v mateřských školách vytvořením didakticky zpracované sady lekcí hry na zobcovou sopránovou flétnu pro děti předškolního věku s oporou o teoretické základy instrumentálních činností v předškolním vzdělávání a vlastní praxi zaměřenou na hru na flétnu v MŠ.

V teoretické části práce jsem na základě odborné literatury nejprve charakterizovala stěžejní pojmy. Považovala jsem za nezbytné v rámci termínu hudebnost blíže vymezit pojmy hudební vlohy, schopnosti a dovednosti, představit hudební činnosti, zejména instrumentální, a charakterizovat zobcovou flétnu jako hudební nástroj, včetně stručného nastínění její historie a rozdělení zobcových fléten. Druhou kapitolu teoretické části jsem věnovala pohledu na hudební činnosti prostřednictvím RVP PV a souvislostem výuky hry na ZSF s naplňováním vzdělávacího záměru jeho jednotlivých vzdělávacích oblastí. Ve třetí kapitole jsem se zaměřila na výuku hry na ZSF v podmínkách mateřské školy. Nastínila jsem možnosti rozvíjení hudebnosti předškolních dětí prostřednictvím flétny, porovnávala jsem názory odborníků na organizaci výuky hry na tento nástroj v MŠ a na základy, o něž je třeba výuku hry na flétnu opřít. V závěru teoretické části jsem se zamyslela nad obsahem metodických materiálů, které je možno při hře na ZSF v MŠ uplatnit.

V úvodu praktické části bakalářské práce jsem představila sadu lekcí hry na ZSF vytvořenou pro děti předškolního věku a následně strukturu a obsah jednotlivých lekcí. Jádrem praktické části tvoří pátá kapitola práce, v níž jsem se zabývala realizací vybraných lekcí hry na ZSF v prostředí MŠ. Zde jsem nejprve představila cíle aplikační práce, mateřskou školu, ve které realizace proběhla, skupinu dětí, které se aktivit účastnily a časový harmonogram zpracování bakalářské práce. Poté jsem seznámila s hlavními cíli sady lekcí a využitými didaktickými strategiemi a následně jsem podrobně popsala provedení sedmi konkrétních lekcí. Kapitulu uzavírající bakalářskou práci jsem věnovala hodnocení a přínosu sady lekcí hry na ZSF pro předškolní vzdělávání. Zaznamenala jsem vlastní reflexe jednotlivých lekcí, jejich hodnocení přítomnou paní učitelkou a tyto reflexe vzájemně porovnávala. Na závěr jsem se pokusila shrnout přínos realizovaných aktivit i celé sady lekcí a nabídnout doporučení pro praxi mateřských škol.

Tvorba sady lekcí hry na zobcovou sopránovou flétnu pro děti předškolního věku, která byla cílem bakalářské práce, se ukázala jako náročný a zodpovědný úkol, který se mi na základě nastudování mnoha metodik pro hru dětí na flétnu podařilo zrealizovat. Při sestavování náplně jednotlivých lekcí jsem se snažila mít na paměti hravou mentalitu předškolních dětí, ale i důležitost od počátku budovat kvalitní dovednosti správné techniky hry flétnu. Realizací vybraných lekcí jsem si ověřila jejich smysluplnost a funkčnost a také dostatečnou atraktivitu pro děti. Na základě reflexí jsem dodatečně některé detaily upravila.

Výsledkem práce je kompletní sada 36 lekcí sestavených do metodiky *Hra na flétnu v mateřské škole* určené pro práci předškolního pedagoga se skupinou pětiletých dětí po dobu jednoho školního roku. Doplnila jsem ji 36 pracovními listy, které s láskou opatřila něžnými kresbami moje talentovaná dcera. Věřím, že realizace sady lekcí povede nejen získání elementárních dovedností ve hře na zobcovou sopránovou flétnu a zároveň k rozvoji hudebnosti dětí předškolního věku, ale též k vytvoření základu láskyplného vztahu k hudbě jako takové.

Zobcovou flétnu považuji za nástroj, který rezonuje s dětskou duší. Může děti provázet při jejich prvních krůčcích ve světě hudby nebo se stát jejich nerozlučným kamarádem. Jak dalece je osloví, záleží do značné míry na přístupu učitele. Bude-li radostný, hravý a láskyplný, zůstane dětské srdce dokořán a hudba může vstoupit.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- Ben-Tovim, A., & Boyd, D. (2007). *Hudební nástroj a naše dítě*. Portál.
- Coufalová, G., Medek, I., & Synek, J. (2013). *Hudební nástroje jinak. Netradiční využití tradičních hudebních nástrojů a vytváření jednoduchých hudebních nástrojů*. Janáčkova akademie múzických umění v Brně.
- Čáp, J., & Mareš, J. (2007). *Psychologie pro učitele* (2. vyd.). Portál.
- Čížek, B. (2008). *Hudební nástroje evropské hudební kultury*. Aventinum s. r. o.
- Daniel, L. (2010a). *Metodika hudební výchovy* (3. vyd.). Montanex.
- Daniel, L. (2010b). *Škola hry na sopránovou zobcovou flétnu. První díl*. Schott Music Panton.
- Daniel, L., & Žáček, J. (1996). *Kouzelná píšťalka*. Music Cheb.
- Derevjaníková, A., & Dzurilla, M. (2014). *Hudobná výchova v predprimárnej edukácii*. Metodicko-pedagogické centrum.
- Devátá, M. (2018). *Škola hry na zobcovou flétnu se skřítkem Toníkem*. CPress.
- Hartl, P., & Hartlová, H. (2015). *Psychologický slovník* (3. vyd.). Portál.
- Hlavatá, I. (2011). *Hrátky s flétnou, písničkami a pastelkami* (10. vyd.). Vladimír Beneš.
- Jenčková, E. (2007). *Hudba v současné škole, výběrová řada. Zobcová flétna* (3. vyd.). Tandem.
- Jenčková, E. (2010). *Hudba v současné škole, výběrová řada. Podzimní zpívání. 1.díl* (2. vyd.). Tandem.
- Jenčková, E. (2014). *Hudba v současné škole, výběrová řada. Hudební výlet do ZOO. 1.díl* (1. vyd.). Tandem.
- Kodejška, M. (2002). *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Univerzita Karlova.
- Kvapil, J., & Kvapilová, E. (2010). *Flautoškola 1*. Editio Bärenreiter.
- Lišková, M. (2006). *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání* (2. vyd.). Raabe.
- Modr, A. (2002). *Hudební nástroje*. Editio Bärenreiter.
- Moeck. (2022). *The Little Moeck, Practical and Worthwhile Tips for Recorder Players*. Moeck Musikinstrumente + Verlag GmBH.
- Pospíšilová, V. (2004). *Docela malé ježčí pískání s Písničkou a Fučílkem*. G + W spol. s r.o.

Přikrylová, M. (2007). *Barevné kamínky: Hrajeme si s flétnou a s kamarády tóny*. Přikrylová Milada Plus s.r.o.

Sedlák, F., & Váňová, H. (2013). *Hudební psychologie pro učitele* (2. vyd.). Karolinum.

Sedlmeier, A. (2011). *S flétnou a zvířátky do hudební pohádky*. Muzikservis.

Sedlmeier, A. (2013). Jak na výuku zobcové flétny v mateřinkách? *Informatorium 3-8: Časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách*, 20(1), 12-14.

Stojan, J. (2008). *Škola hry na sopránovou zobcovou flétnu pro začátečníky i samouky 1. díl*. Jasto.

Šimanovský, Z., & Tichá, A. (2016). *Lidové písničky a hry s nimi* (5. vyd.). Portál.

Škořepová, K. (2014). *Hrajeme na zobcovou flétnu. Metodika výuky dětí hry na zobcovou flétnu bez not*. Portál.

Žilka, V. (2007). *Veselé pískání – zdravé dýchání*. Scott Music Panton s.r.o.

Elektronické zdroje

Hallbert, K. A., Martin, W. E., & McClure, J. R. (2017). *The Impact of Music Instruction on Attention in Kindergarten Children*. *Psychomusicology: Music, Mind, and Brain*. <https://psycnet.apa.org/buy/2017-25049-002>

Jenček, J. (2021). *Dřevěné rytmické nástroje* [fotografie]. Tandem. <https://jenckova.cz/kategorie-produktu/drevene-rytmicke-nastroje/>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2021). *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. <https://www.msmt.cz/file/56051/>

Muzikantik. (n.d.). *Velký set Orffových nástrojů I* [fotografie]. <https://www.muzikantik.cz/Velky-set-Orffovych-nastroju-I-d20.htm>

Uríková, R. (2007). *Výuka hry na sopránovou zobcovou flétnu u dětí předškolního věku*. [Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze]. Digitální depozitář Univerzity Karlovy. <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/9968>

Yilmaz Bolat, E. (2017). *Okul öncesi öğretmenlerinin müzik etkinlikleri konusundaki görüşlerinin belirlenmesi*. Sanat ve Dil Araştırmaları Enstitüsü. <http://www.idildergisi.com/makale/pdf/1501336421.pdf>

Zelenková, I. (2020). *Využívání instrumentálních činností učitelů mateřských škol*. [Diplomová práce, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně]. Digitální knihovna UTB. <http://hdl.handle.net/10563/48227>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

HN hudební nástroje

MŠ mateřská škola

Např. například

Obr. obrázek

RVP PV Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Tzv. tak zvaný

ZF zobcová flétna

ZSF zobcová sopránová flétna

ZŠ základní škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 <i>Orffův instrumentár</i>	18
Obrázek 2 <i>Jenčkovy rytmické nástroje</i>	18
Obrázek 3 <i>Části flétny</i>	20
Obrázek 4 <i>Rodina zobcových fléten</i>	22
Obrázek 5 <i>Barokní a německý typ flétny</i>	23
Obrázek 6 <i>Držení flétny a postoj při hraní</i>	31
Obrázek 7 <i>Poloha pravé ruky na flétně</i>	31

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 <i>Časový harmonogram realizace</i>	45
Tabulka 2 <i>Obsah vybraných lekcí</i>	46
Tabulka 3 <i>Komparace sebereflexe a hodnocení učitelkou</i>	80

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P 1: Pracovní list k 1. lekci

Příloha P 2: Pracovní list k 2. lekci

Příloha P 3: Pracovní list k 3. lekci

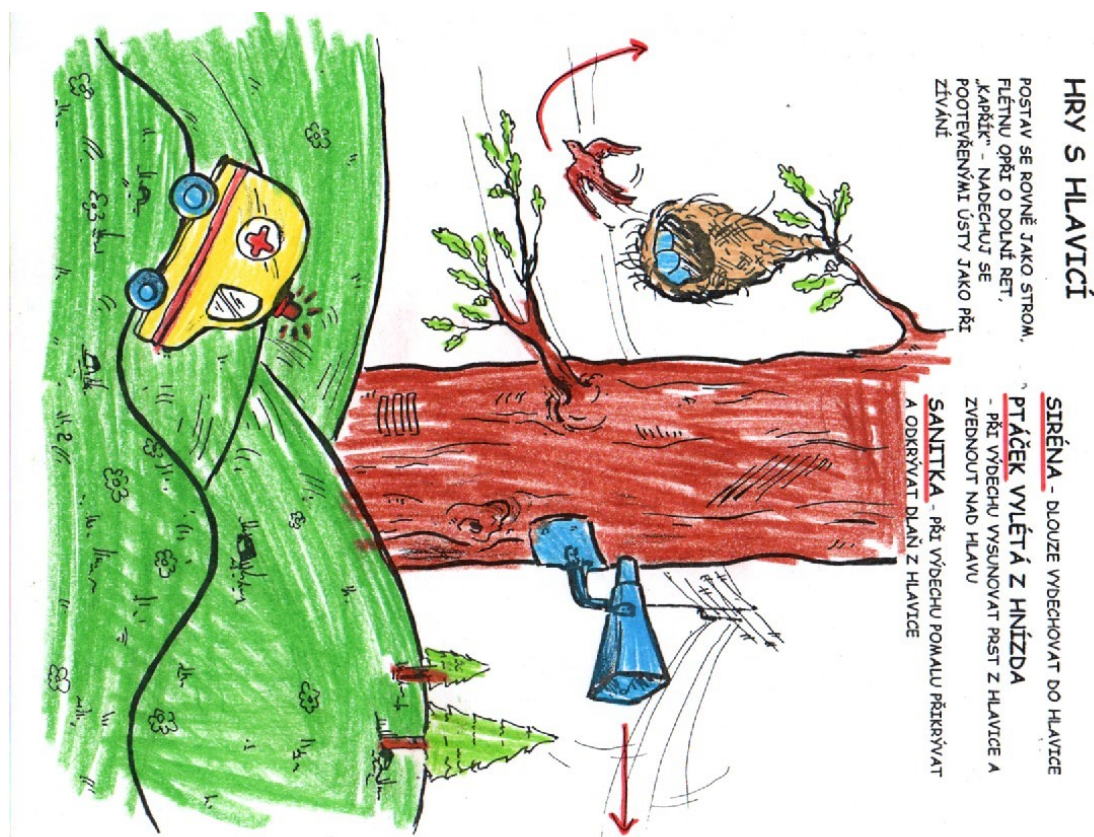
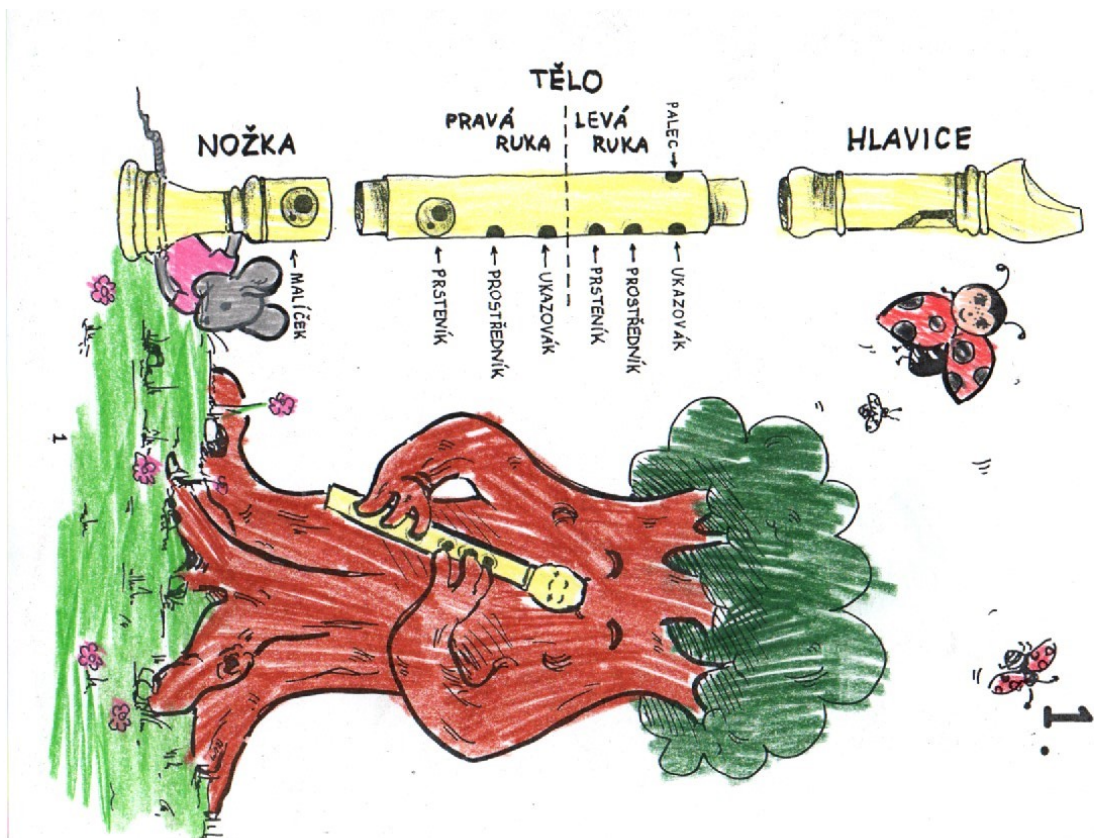
Příloha P 4: Pracovní list k 4. lekci

Příloha P 5: Pracovní list k 5. lekci

Příloha P 6: Pracovní list k 6. lekci

Příloha P 7: Pracovní list k 7. lekci

PŘÍLOHA P 1: PRACOVNÍ LIST K 1. LEKCI

1.

HRY S HLAVICÍ

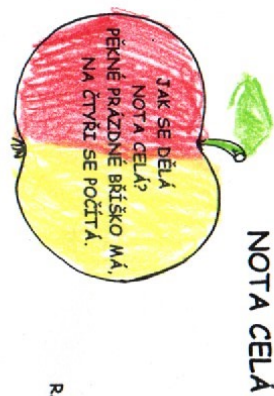
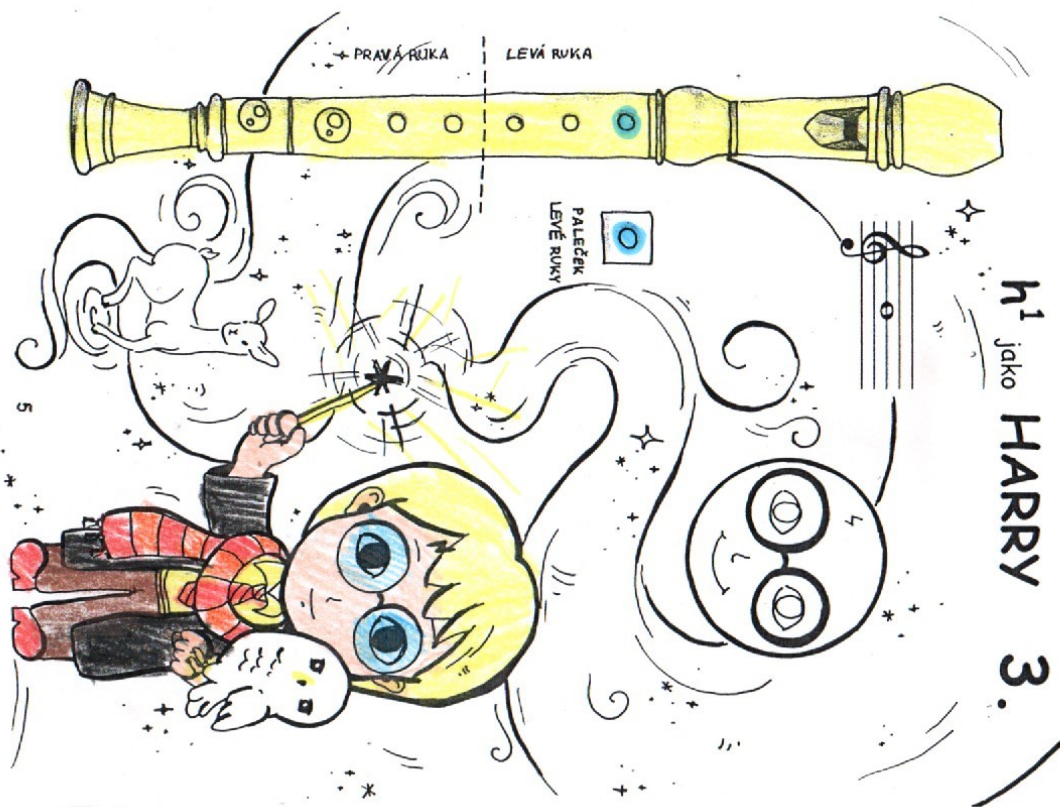
POSTAV SE ROVNĚ JAKO STROM,
FLETNŮ OPIŘ O DOLNÍ RET,
„KAPŘÍK“ - NADĚCHNI SE
POOTVŘEŇVÁNÍ ÚSTY JAKO PŘI
ŽIVÁNÍ

- SÍŘENA - DLOUZE VYDECHOVAT DO HLAVICE
- PTÁČEK VYLÉTÁ Z HNÍZDA
- PŘI VÝDECHU VYSUNOVAT PRST Z HLAVICE A ZVEDNOUT NAD HLAVU
- SANITKA - PŘI VÝDECHU POMALU PŘEKRYVAT A ODKRYVAT DLANĚ Z HLAVICE

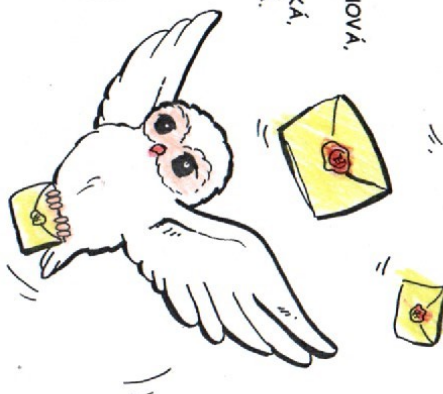
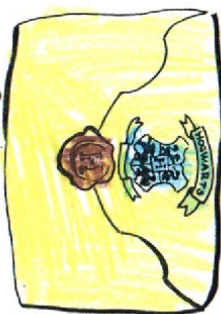
PŘÍLOHA P 3: PRACOVNÍ LIST K 3. LEKCI

SOVA HEDVIKA

KDYŽ SE MĚSÍC ZA LES SCHOVÁ,
OČIMA SI SVÍTÍ SOVA,
VE DNE SPÍ A ŠPATNĚ KOUKÁ,
V NOCI HEDVIKA SI HOUKÁ.

RIVALDO HRATEME
NA TÓNĚ H¹ - HARRY

RAZ DVA TŘI ČTYŘ

1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4
HÚÚÚ	HÚÚÚ	HÚÚÚ	HÚÚÚ

PŘÍLOHA P 4: PRACOVNÍ LIST K 4. LEKCI

d¹ jako **ALENKA 4.**

PRAVÁ RUKA   LEVÁ RUKA

PALEČEK
LEVÉ RUKY

KOČKA SNĚDLA KROUPY

HOUPY, HOUPY,
KOČKA SNĚDLA KROUPY.
KOŤATA SE HNEVALA,
ŽE JIM TAKÉ NEDALA.

ŘÍKALDO HRAJEME
NA TÓN d¹ - ALENKA

1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4
MŇÁU	MŇÁU	MŇÁU	MŇÁU.

8

BĚŽELA OVEČKA

13.

1 2 3-4   1-2 3 4   1 2 3-4   1-2 3 4

BĚ - ŽE - LA O - VE - ČKA HO - RE DO KO - PE - ČKA

A ZA NÍ BE - RÁ - NEK ŽA - LO - VAT NA ZÁ - MEK.

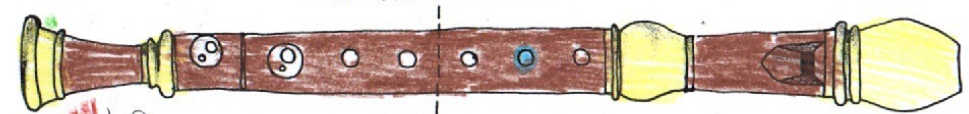

PŘÍLOHA P 6: PRACOVNÍ LIST K 6. LEKCI

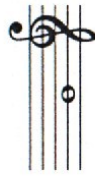
D² jako DRÁČEK 14.

PRAVÁ RUKA   LEVÁ RUKA

PALEČEK
LEVÉ RUKY

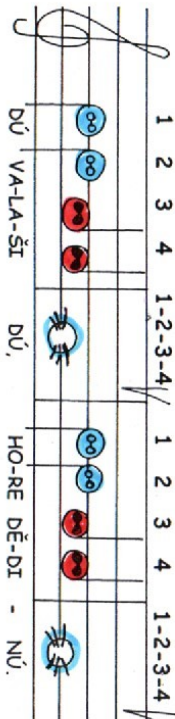

27

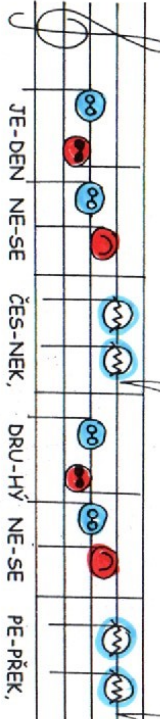
DŮ VALAŠI DŮ

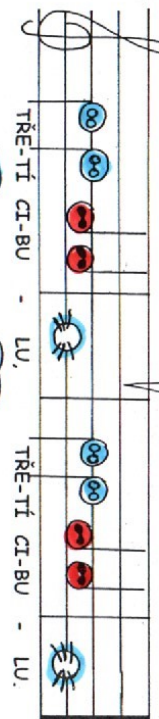
DŮ VA-LA-ŠI   DŮ,   HO-RE DĚ-DI - NŮ.

JE-DEN NE-SE   ČES-NEK,   DRU-HÝ NE-SE   PE-PŘEK.

TŘE-TÍ CI-BU - LU,   TŘE-TÍ CI-BU - LU.

28

MALIČKÁ SU 15.

1 2 3-4 1-2-3-4 1 2 3-4 1-2-3-4

MA - LI - ČKÁ SU, HU - SY PA - SU.

TAN - CO - VA - LA BYCH JÁ AŽ SE TŘA - SU,

TAN - CO - VA - LA BYCH JÁ AŽ SE TŘA - SU.

